

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS
VERSLO VADYBOS FAKULTETAS
TARPTAUTINĖS EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

Eleonora Kravčun

KREDITO UNIJŲ VEIKLOS INTERNACIONALIZAVIMAS
INTERNATIONALIZATION OF THE ACTIVITIES OF CREDIT UNIONS

Baigiamasis magistro darbas

Verslo vadybos studijų programa, valstybinis kodas 621N10004

Tarptautinio verslo specializacija

Verslo mokslo kryptis

Vilnius, 2012

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

VERSLO VADYBOS FAKULTETAS

TARPTAUTINĖS EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

TVIRTINU
Katedros vedėjas

(Parašas)

B. Melnikas

(Vardas, pavardė)

2012-01-06

(Data)

Eleonora Kravčun

KREDITO UNIJŲ VEIKLOS INTERNACIONALIZAVIMAS
INTERNATIONALIZATION OF THE ACTIVITIES OF CREDIT UNIONS

Baigiamasis magistro darbas

Verslo vadybos studijų programa, valstybinis kodas 621N10004

Tarptautinio verslo specializacija

Verslo mokslo kryptis

Vadovas prof. dr. G. Dubauskas

(Moksl. laipsnis/pedag. vardas, vardas, pavardė)

(Parašas)

2011-12-30

(Data)

Konsultantas doc. dr. R. Vladarskienė

(Moksl. laipsnis/pedag. vardas, vardas, pavardė)

(Parašas)

2011-12-30

(Data)

Vilnius, 2012

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS
VERSLO VADYBOS FAKULTETAS
TARPTAUTINĖS EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

Verslo studijų kryptis

Verslo vadybos studijų programa, valstybinis kodas 621N10004

Tarptautinio verslo specializacija

TVIRTINU
Katedros vedėjas

(Parašas)

(Vardas, pavardė)

(Data)

BAIGIAMOJO MAGISTRO DARBO
UŽDUOTIS

2010-11-22 Nr.

Vilnius

Studentui (ei) Eleonora Marcin (Vardas, pavardė)

Baigiamojo darbo tema: Kredito unijų veiklos internacionalizavimas

patvirtinta 2010 m. lapkričio 03 d. dekanu potvarkiu Nr. 49892

Baigiamojo darbo užbaigimo terminas 2012 m. sausio 06 d.

BAIGIAMOJO DARBO UŽDUOTIS:

Sumažinti mokymosi metodus medžiagą apie Lietuvos ir užsienio kredito unijų veiklos teorines ir praktines aspektus. Sumažinti mokymosi medžiagos tūris. Atlikti esminius mokymosi kredito unijų veiklos tyrimus. Pateikti kredito unijų internacionalizacijos SSG ir respondentų anketės rezultatus.

Baigiamojo darbo rengimo konsultantai:

doc. dr. Ramutė Vladaskevičienė

(Moksl. laipsnis/pedag. vardas, vardas, pavardė)

Vadovas

(Paraša)

(Moksl. laipsnis/pedag. vardas, vardas, pavardė)

Užduotį gavau

Eleonora (Parašas)

Eleonora Marcin (Vardas, pavardė)

2010 m. lapkričio 22 d. (Data)

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS
VERSLO VADYBOS FAKULTETAS
TARPTAUTINĖS EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

Verslo studijų kryptis

Verslo vadybos studijų programa, valstybinis kodas 621N10004

Tarptautinio verslo specializacija

PAŽYMA
APIE BAIGIAMĄJĮ MAGISTRO DARBĄ
.....Nr.
Vilnius

Studentas (ė).....*Eleonora Urnaitienė*.....
(Vardas, pavardė)

Studento (ės) studijų svertinis įvertinimų vidurkis.....balo.

Baigiamojo darbo tema: *Kredito unijų veiklos internacionalizavimas*

Baigiamasis darbas peržiūrėtas ir studentui (ei) *Eleonori Urnaitien*
leidžiama ginti šį baigiamąjį darbą magistro laipsnio suteikimo komisijoje.

Katedros vedėjas
(Parašas) (Moksl. laipsnis/pedag. vardas, vardas, pavardė)

VADOVO ATSILIEPIMAS
APIE BAIGIAMĄJĮ MAGISTRO DARBĄ

*Baigiamasis darbas apima ir apibūdina, kurių dalyje
įtrauktas į literatūros sąrašą. Darbe nagrinėta kredito
unijų bendrųjų sąlygų tendencijos, struktūra, atlikta
tyrimas apie kredito unijų internacionalizacijos lygį,
jų veiklos ypatybes, surinkta daug medžiagos
apie tarptautines kredito unijų pastas, atliktas
kvalitacinis tyrimas, pateiktos išvados. Būta
atlikta koreliacinė, regresinė analizė.
Dėl to darbe vertinami puikiai,*

Vadovas

[Parašas]
(Parašas)

prof. dr. Redita Dubauskienė
(Moksl. laipsnis/pedag. vardas, vardas, pavardė)

Vilniaus Gedimino technikos universiteto egzaminų
sesijų ir baigiamųjų darbų rengimo bei gynimo
organizavimo tvarkos aprašo 2010–2011 m. m.
6 priedas

(Baigiamojo darbo sąžiningumo deklaracijos forma)

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

Eleonora Knašienė Nr. VGTU1026992
(Studento vardas ir pavardė, studento pažymėjimo Nr.)
Venslo vadybos fakultetas
(Fakultetas)
Venslo vadybos studijų programa, IV m-10
(Studijų programa, akademinė grupė)

**BAIGIAMOJO DARBO (PROJEKTO)
SĄŽININGUMO DEKLARACIJA**

2012 m. sausio 06 d.
(Data)

Patvirtinu, kad mano baigiamasis darbas (projektas) tema Kredito unijų veiklos
internacionalizavimas

patvirtintas 2010 m. lapkričio 03 d. dekanu potvarkiu Nr. 448 vė, yra
savarankiškai parašytas. Šiame darbe (projekte) pateikta medžiaga nėra plagijuota. Tiesiogiai ar
netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių citatos pažymėtos literatūros nuorodose.

Prenkant ir įvertinant medžiagą bei rengiant baigiamąjį darbą (projektą), mane konsultavo
mokslininkai ir specialistai: prof. dr. Gediminas Dubauskas, habil. dr. prof. Božinas
Melnikas, doc. dr. Rasuolė Vladaskevičienė

Mano darbo (projekto) vadovas prof. dr. Gediminas Dubauskas

Kitų asmenų indėlio į parengtą baigiamąjį darbą (projektą) nėra. Jokių įstatymų nenumatytų
piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs(-usi).

Škeerė
(Parašas)

Eleonora Knašienė
(Vardas ir pavardė)

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

Verslo vadybos fakultetas

Tarptautinės ekonomikos ir vadybos katedra

ISBN ISSN

Egz. sk. 2

Data 2012-01-06

Verslo vadybos studijų programos baigiamasis magistro darbas

Pavadinimas **Kredito unijų veiklos internacionalizavimas**

Autorius **Eleonora Kravčun**

Vadovas prof. **Gediminas Dubauskas**

Kalba

☒ X

lietuvių

☐

užsienio

Anotacija

Baigiamajame magistro darbe nagrinėjamas kredito unijų veiklos internacionalizavimas, atlikta šiuolaikinės kredito unijų veiklos sampratų ir charakteristikų, veiklos plėtojimo aktualijų ir problemų analizė, pateikti kredito unijų veiklos internacionalizavimui skirti teoriniai prioritetai, atliekama aktualių teorijų studija, sudaroma originali tyrimų metodologija, skirta kompleksiškai analizuoti kredito unijų veiklos internacionalizavimą. Pagal originalią empirinių tyrimų tobulinimo metodiką atlikti tyrimai, skirti bendrosioms kredito unijų veiklos tendencijoms Europoje ir Europos Sąjungoje įvertinti, kredito unijų teisiniam reglamentavimui analizuoti, Lietuvos kredito unijų tarptautinės praktikos valdymui analizuoti, Lietuvos Kredito unijų veiklai finansinės krizės kontekste įvertinti. Išnagrinėjus teorinius ir praktinius aspektus pateikiami strateginiai sprendimai, baigiamojo darbo išvados ir siūlymai.

Darbą sudaro 7 dalys: įvadas, probleminė, teorinė, empirinių tyrimų, projektinė dalys, išvados bei literatūros sąrašas.

Darbo apimtis – 93 p. teksto be priedų, 32 iliustr., 13 lent., 60 bibliografiniai šaltiniai.

Atskirai pridedami darbo priedai.

Prasminiai žodžiai: nariai, kredito unija, centrinė kredito unija, internacionalizavimas.

Vilnius Gediminas Technical University	ISBN ISSN
Faculty of Business Management	Copies No. 2
Department of International Economics and Business Management	Date 2012-01-06

Business Management study programme master thesis.	
Title: Internationalisation of the activities of credit unions	
Author Eleonora Kravčun	Academic supervisor prof. Gediminas Dubauskas

Thesis language ☐ Lithuanian ☒ Foreign (English)
--

Annotation In this master thesis the internationalization of activity of credit unions is being examined, the analysis of contemporary credit union activity conceptions and characteristics as well as problems of activity development is performed, theoretical priorities for internationalization of activities of credit unions are being presented, a study of actual theories is being performed and research methodology for complex analysis of internationalization of activities of credit unions is being composed. Following an original methodology of improvement of empiric research, there was performed a research, in order to evaluate common tendencies of activities of credit unions in Europe and European Union, to analyze the legal regulation of credit unions, to analyze the practice of regulation of international credit unions of Lithuania and to evaluate the activity of credit unions of Lithuania in the context of financial crisis. After examining theoretical and practical aspects, strategic solutions, conclusions of the master thesis and suggestions are being proposed. Structure: introduction, theoretic part, analytical part, empirical research, conclusions and suggestions, references. Thesis consist of: 93 p. text without appendixes, 32 pictures, 13 tables, 60 bibliographical entries. Appendixes included.
--

Keywords: members, credit union, central credit union, internationalization.
--

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	9
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	9
ĮVADAS	11
1. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS SAMPRATA IR VAIDMUO ŠIUOLAIKINĖJE EKONOMIKOJE .	13
1.1. Šiuolaikinės kredito unijų veiklos sampratos ir charakteristikos	13
1.2. Šiuolaikinės kredito unijų veiklos plėtojimo aktualijos ir problemos	20
1.3. Kredito unijų veiklos internacionalizavimui skirti tyrimų prioritetai.....	22
2. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS INTERNACIONALIZAVIMUI SKIRTA TEORINĖ STUDIJA	24
2.1. Aktualių internacionalizavimo teorijų studija pritaikant ją kredito unijų veiklai plėtoti	24
2.1.1. Internacionalizavimo būdų parinkimas rengiant strateginius sprendimus	26
2.1.2. Internacionalizavimo strategijos formulavimas, strateginės alternatyvos parengimas	28
2.2. Mokslinių tyrimų, skirtų kredito unijų plėtrai, studija	34
2.3. Originali tyrimų metodologija, skirta kompleksškai analizuoti kredito unijų veiklos internacionalizavimą.....	38
2.3.1. Kiekybiniai metodai kredito unijų veiklos rodiklių ryšiams nustatyti	40
3. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS INTERNACIONALIZAVIMUI SKIRTI EMPIRINIAI TYRIMAI ..	44
3.1. Empiriniai tyrimai, skirti bendrosioms kredito unijų veiklos tendencijoms Europoje ir Europos Sąjungoje įvertinti	44
3.2. Kredito unijų veiklos teisinio reglamentavimo Lietuvoje analizė.....	57
3.3. Empiriniai tyrimai, skirti Lietuvos kredito unijų tarptautinės praktikos valdymui analizuoti	68
3.4. Empiriniai tyrimai, skirti įvertinti Lietuvos kredito unijų veiklą finansinės krizės kontekste	75
4. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS INTERNACIONALIZAVIMUI SKIRTI STRATEGINIAI SPRENDIMAI	85
IŠVADOS	87
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	90
PRIEDAI	95

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1.1 lentelė. Kredito unijų plėtros tendencijos 2005–2010 metais (International... 2011)	17
1.2 lentelė. Pasauliniai kredito unijų rodikliai 2001–2010 metais (International... 2011)	18
2.1 lentelė. Internacionalizavimo būdų klasifikavimas (sudaryta autorės)	27
2.2 lentelė. Kredito unijų plėtrą lemiantys veiksniai (Igarytė <i>et al.</i> 2011).....	38
2.3 lentelė. Pirsono koreliacijos koeficiento interpretavimas (Kėdaitis 2009).....	43
3.1 lentelė. Europos kredito unijų plėtros tendencijos 2001–2010 metais (International... 2011)	44
3.2 lentelė. Tyrimo naudojamų Europos kredito unijų kintamieji rodikliai (sudaryta autorės).....	49
3.3 lentelė. Apskaičiuoti koreliacijos koeficientai ir jų reikšmingumai (sudaryta autorės)	49
3.4 lentelė. Apskaičiuoti regresijos tiesės koeficientai a_0 ir a_1 (sudaryta autorės).....	50
3.5 lentelė. Tyrimo naudojamų Europos Sąjungos kredito unijų kintamieji rodikliai (sudaryta autorės).....	54
3.6 lentelė. Apskaičiuoti koreliacijos koeficientai ir jų reikšmingumai Europos Sąjungoje (sudaryta autorės)	54
3.7 lentelė. Apskaičiuoti regresijos tiesės koeficientai a_0 ir a_1 Europos Sąjungoje (sudaryta autorės)	55
3.8 lentelė. Apskaičiuoti kredito unijų rodikliai Europos Sąjungoje 2010 metais (sudaryta autorės).....	56

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1.1 pav. Kredito unijų turto pasiskirstymas pasaulyje 2010 metais (International... 2011)	18
1.2 pav. Kredito unijų skaičiaus pasiskirstymas pasaulyje 2010 metais (International... 2011)	19
1.3 pav. Kredito unijų narių skaičiaus pasiskirstymas pasaulyje 2010 metais (International... 2011)	19
2.1 pav. Tarptautinės plėtros būdų pasirinkimo kriterijai (Adomavičius 2011).....	28
2.2 pav. Įėjimo į rinką strategijos (Tarptautinės... 2011)	29
2.3 pav. Ansoffo matrica (Sekliuckienė 2009).....	32
2.4 pav. Porterio matrica (Sekliuckienė 2009).....	32
2.5 pav. BCG matrica (Sekliuckienė 2009).....	33
2.6 pav. Kredito unijų sistema (Madison 2011).....	34
2.7 pav. Kredito unijų sistemų išsivystymo lygiai. (Igaryte et al. 2011: 56).....	35
3.1 pav. Kredito unijų skaičiaus pasiskirstymas Europoje 2010 metais (International... 2011).....	45
3.2 pav. Kredito unijų narių skaičiaus pasiskirstymas Europoje 2010 metais (International... 2011)	46
3.3 pav. Kredito unijų turto pasiskirstymas Europoje 2010 metais (International... 2011).....	46
3.4 pav. Europos kredito unijų rodiklių dinamika 2001–2010 metais (International... 2011).....	47
3.5 pav. Kredito unijų skaičiaus pasiskirstymas Europos Sąjungoje 2010 metais (International... 2011).....	51

3.6 pav. Kredito unijų skaičiaus pokytis Europos Sąjungoje 2010 metais (sudaryta autorės)	51
3.7 pav. Kredito unijų narių skaičiaus pasiskirstymas Europos Sąjungoje 2010 metais (International... 2011)...	52
3.8 pav. Kredito unijų narių skaičiaus pokytis Europos Sąjungoje 2010 metais (sudaryta autorės)	52
3.9 pav. Kredito unijų turto, atsargų, paskolų ir indėlių struktūra Europos Sąjungoje 2010 metais (International...2011).....	53
3.10 pav. Kredito unijų rodiklių pasiskirstymas Europos Sąjungoje 2010 metais (sudaryta autorės)	57
3.11 pav. Kredito unijų narių raidos tendencijos 2005–2010 metais (Kredito... 2005–2010).....	75
3.12 pav. Kredito unijų ir narių raidos tendencijų pokyčiai 2005–2010 metais (sudaryta autorės).....	75
3.13 pav. Kredito unijų veiklos rodiklių dinamika 2005–2010 metais (Kredito... 2005–2010).....	77
3.14 pav. Kredito unijų turto pokyčiai 2005–2010 metais (sudaryta autorės)	77
3.15 pav. Lietuvos kredito unijų vyriausybės vertybinių popierių dinamika 2005–2010 metais (Kredito... 2005– 2010)	78
3.16 pav. Kredito unijų indėlių dinamika 2005–2010 metais (Kredito... 2005–2010).....	79
3.17 pav. Kredito unijų indėlių pokyčiai 2005–2010 metais (sudaryta autorės).....	79
3.18 pav. Lietuvos kredito unijų 2005–2010 metų pajinio kapitalo dinamika (Kredito... 2005–2010)	79
3.19 pav. Lietuvos kredito unijų 2005–2010 metų pelno dinamika (Kredito... 2005–2010)	80
3.20 pav. Lietuvos kredito unijų pelno pokyčiai 2005–2010 metais (sudaryta autorės).....	80
3.21 pav. Kredito unijų palūkanų normų kaita 2005–2010 metais (Kredito... 2005–2010).....	81
3.22 pav. Lietuvos kredito unijų turto pelningumas grąža 2005–2010 metais (sudaryta autorės).....	82

IVADAS

Europos Sąjungos valstybėse, kaip ir daugelyje kitų šalių įvairiuose žemynuose, kredito unijos, kredito kasos ir kooperatiniai bankai vaidina svarbų vaidmenį kraštų ekonomikoje ir teikia milijonams savo narių naudingas paslaugas. Kooperatinės finansų institucijos veikia šalia tradicinių bankų sistemos, ją papildydamos, ypatingai smulkių asmeninių kreditų bei individualių paslaugų teikimo formoje. Jos orientuojasi į tam tikrą konkretų rinkos segmentą – paprastai į vidutines arba žemesnes nei vidutines pajamas turinčius žmones, smulkųjį ir vidutinį verslą. Kooperatinės finansų sistemos padarė didelį įnašą daugelio kraštų ekonominei raidai, šių institucijų pasiektos apyvartos ir aktyvų lygis, skaičiuojamas tūkstančiais milijardų.

Veiklos internacionalizavimo teorijos atsiradimą paskatino smarkiai suintensyvėjusi tarptautinių ekonominių santykių praktika. Šių dienų kredito unijos yra veikiamos tarptautinio verslo. Prekės ir paslaugos eksportuojamos ir importuojamos visame pasaulyje. Skirtingos kultūros veikia skirtingus pomėgius ir prioritetus, skirtingai reaguoja į permainingus reklamos ir pardavimo būdus. Vykstant sparčiam eurointegraciniam procesui, verslo atstovai priversti galvoti apie įsiliejimą į tarptautines rinkas. Lietuvoje sukurta vakarietiško tipo kapitalo rinka, kurios institucijos yra integruotos į tarptautines organizacijas ir esant nepasitikėjimui finansų institucijomis, kurį sukelia finansų sistemos krizė, aktuali ir gana opi problema iškyla kredito unijoms. Kredito unijų veikla finansų sektoriuje glaudžiai susijusi su žmonių pasitikėjimu, veikdamos tarptautinėse rinkose jos gali sustiprinti savo konkurencingumą ir garantuoti tolesnę verslo egzistenciją. Tikslinga būtų išnagrinėti kredito unijų veiklos internacionalizavimą ir išsiaiškinti, ar kredito unijų veiklos internacionalizavime vyrauja „mainų logika“, ar ūkiniai vienetai, būdami atskirų valstybių teritorijoje, nereguliariai keičiasi informacija, produktais, paslaugomis ar gamybos veiksniais, ar žmonėms yra pagrindo nepasitikėti kredito unijomis – vietinio kapitalo kredito įstaigomis.

Tyrimo objektas – kredito unijų veiklos internacionalizavimas.

Darbo tikslas – remiantis mokslinės literatūros šaltinių, statistinių duomenų analize, empiriniais tyrimais pasiūlyti strateginius sprendimus, skirtus kredito unijų veiklos internacionalizavimui tobulinti.

Uždaviniai:

1. Atlikti kredito unijų veiklos aktualios situacijos analizę.
2. Pateikti mokslinės literatūros šaltinių, skirtų kredito unijų veiklos internacionalizavimui, apibendrintus analizės rezultatus.

3. Suformuoti empirinių tyrimų, skirtų kredito unijų internacionalizavimui, tobulinimo metodiką.
4. Atlikti empirinius tyrimus, skirtus kredito unijų veiklos internacionalizavimui.
5. Pasiūlyti strateginius sprendimus, skirtus kredito unijų veiklos internacionalizavimui.

Darbe naudojami informacijos rinkimo ir tyrimo metodai (literatūros analizė, SSGG analizė, statistinių duomenų stebėjimas ir analizė, eksperto apklausa) ir analizės metodai (lyginimas, grupavimas, suderinamumo, koreliacijos skaičiavimas, statistiškai reikšmingų skirtumų palyginimas).

Pirmame baigiamojo darbo skyriuje pateikiamos šiuolaikinės kredito unijų veiklos sampratos ir charakteristikos, aprašomos plėtojimo aktualijos ir problemos, pateikiami kredito unijų veiklos internacionalizavimui skirti teoriniai prioritetai.

Antrame skyriuje atliekama kredito unijų veiklos internacionalizavimui skirta aktualių teorijų studija. Sudaryta kredito unijų veiklos internacionalizavimo tyrimų metodika, skirta kompleksiškai analizuoti kredito unijų veiklos internacionalizavimą.

Trečiame skyriuje aprašomi atliktų empirinių tyrimų, skirtų kredito unijų veiklos internacionalizavimui, rezultatai. Įvertintos bendrosios kredito unijų veiklos tendencijos Europoje ir Europos Sąjungoje, atlikta kredito unijų veiklos teisinio reglamentavimo Lietuvoje analizė, išanalizuota Lietuvos kredito unijų tarptautinė valdymo praktika, įvertinta Lietuvos Kredito unijų veikla finansinės krizės kontekste.

Ketvirtame baigiamojo darbo skyriuje pateikiami strateginiai sprendimai, skirti kredito unijų veiklos internacionalizavimui tobulinti.

Autoriaus teorinis indėlis ir darbo praktinė nauda. Darbo aktualumas remiasi praktiniais poreikiais. Pateikta metodika ir sukauptos žinios galės būti naudojamos kredito unijų veiklos internacionalizavimui ir padės spręsti internacionalizavimo problemas. Remiantis autorės sudaryta empirinių tyrimų tobulinimo metodika, skirta kredito unijų veiklos internacionalizavimui išanalizuotos kredito unijų veiklos aktualijos, atlikta kredito unijų veiklos internacionalizavimui skirta teorinė studija, įvertintos bendrosios kredito unijų veiklos tendencijos Europoje ir Europos Sąjungoje, išanalizuotas kredito unijų veiklos teisinis reglamentavimas Lietuvoje, išanalizuota Lietuvos kredito unijų tarptautinė valdymo praktika, įvertinta Lietuvos kredito unijų veikla finansinės krizės kontekste, pateikiami strateginiai sprendimai, skirti kredito unijų veiklos internacionalizavimui tobulinti.

Darbe naudojami mokslinės literatūros šaltiniai, LR įstatymai, Lietuvos ir tarptautinių organizacijų 2001–2011 metų statistiniai duomenys, kredito įstaigų veiklos ataskaitos.

Darbo prieduose pateikiamas publikuotas mokslinis straipsnis susijęs su baigiamojo darbo tema.

1. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS SAMPRATA IR VAIDMUO ŠIUOLAIKINĖJE EKONOMIKOJE

Šiame skyriuje pateikiamos šiuolaikinių kredito unijų veiklos sampratos ir charakteristikos, aprašomos šiuolaikinių kredito unijų veiklos plėtojimo aktualijos ir problemos, pateikiami kredito unijų veiklos internacionalizavimui skirti teoriniai prioritetai.

1.1. Šiuolaikinės kredito unijų veiklos sampratos ir charakteristikos

Įvairūs finansų literatūros šaltiniai skirtingai pateikia kredito unijos apibrėžtį, tačiau visos pateikiamos kredito unijos sampratos išryškina tuos pačius kredito unijoms būdingus bruožus. Literatūroje kredito unijos dažniausiai apibūdinamos kaip kooperatinės finansų institucijos, teikiančios finansines paslaugas tam tikrai žmonių grupei, kurią jungia bendras narystės kriterijus.

Šiame darbe bus vadovaujamasi Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatyme pateikta kredito unijos samprata, kuri, autorės nuomone, aiškiausiai apibrėžia kredito unijų veiklos sferą, narystės ypatumus, siūlomų paslaugų pobūdį.

LR kreditų unijų įstatyme kredito unija apibrėžiama kaip kredito įstaiga, kuri tenkina savo narių ūkinius ir socialinius poreikius, turi licenciją verstis ir verčiasi indėlių ir kitų grąžintinų lėšų priėmimu iš įstatyme nustatytų neprofesionalių rinkos dalyvių ir jų skolinimu, taip pat turi teisę verstis kitų įstatyme nustatytų finansinių paslaugų teikimu įstatymo nustatytiems asmenims ir prisiima su tuo susijusią riziką bei atsakomybę (Lietuvos... 1995). Visoms kredito unijoms būdinga tai, kad jos aptarnauja uždara žmonių ratą. Jos orientuojasi į tam tikrą rinkos segmentą – dažniausiai į vidutines arba žemesnes nei vidutines pajamas turinčius fizinius asmenis ar verslo vienetus.

Kredito unijų veikla remiasi pagrindiniais kooperatiniais principais: kredito unijos yra ne pelno siekiančios institucijos, jų nariai kartu yra ir savininkai, kurie turi po vieną balsą. Narystė kredito unijose pasireiškia priklausymu tam tikrai žmonių grupei. Kiekvienas kredito unijos narys privalo įsigyti pajų ir tapti kredito unijos savininku.

Kai kuriose šalyse „kredito unijos“ sąvoką pakeičia terminai tokie, kaip kooperatinės finansinės institucijos, mikrokreditavimo ar savipagalbos organizacijos, kooperatiniai bankai. Europos Sąjungos šalyse dažniausiai vartojamas kooperatinių bankų terminas. Daugelyje pasaulio šalių, ypač Vakarų Europoje, kredito kooperatyvai išaugo į didelius kooperatinius bankus, kurie teikia visas bankų

paslaugas, bet jų valdyme išlikęs toks pats principas – kooperatinių bankų savininkai yra kooperatyvų nariai ir renka banko valdymo organus pagal tą pačią taisyklę – "vienas narys – vienas balsas". Kredito unijos skiriasi nuo kooperatinių bankų vienu svarbiu atžvilgiu – kiekviena kredito unija, skirtingai nuo banko filialo, yra kaip atskira, autonomiška savo narių valdoma įmonė, kurios nariai yra ir savininkai, ir klientai, atsakingi už įmonės eigą, augimą ir rentabilumą. Kooperatiniai bankai skiriasi tuo, kad narystė juose apibrėžiama pagal priklausymą tam tikrai teritorijai. Kredito unija yra savo bendruomenės partnerė, per kreditą padedanti kurti naujas darbo vietas. Reikėtų pabrėžti, kad darbe tiriamą kredito unijų veiklą, o ne kooperatinių bankų.

Klientas – kredito unijos narys ar kitas asmuo, kuriam pagal LR kreditų unijų įstatymą kredito unija teikia finansines paslaugas (Lietuvos... 1995).

Pajinis įnašas – į kredito uniją asmens įmokėta pinigų suma, kuri naudojama kredito unijos pajiniam kapitalui sudaryti (Lietuvos... 1995).

Asociacija – savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti ar tenkinti kitus viešuosius interesus (Lietuvos... 2004). Asociacija „Lietuvos Kredito unijos“ plėtoja kooperacijos judėjimo augimo ir plėtros galimybes nacionaliniu lygiu, o kredito unijos plėtoja savo veiklą vietiniu lygiu. Pagrindinis asociacijos valdymo organas yra kredito unijų, asociacijos narių visuotinis susirinkimas, kuris sprendžia strateginius ir kredito unijų judėjimui esminius klausimus.

Lietuvos centrinė kredito unija (LCKU) – kooperatiniais pagrindais suorganizuota, juridinių asmenų kredito unijų ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos įsteigta bei įstatymo nustatyta tvarka įregistruota kredito įstaiga, veikianti kaip kooperatinė bendrovė (Lietuvos... 2000). Centrinė kredito unija veikia pajinio kapitalo pagrindu ir atlieka kredito unijų likvidumo palaikymo bei mokumo atkūrimo funkcijas.

Lietuvos kredito unijų priežiūros institucija yra Lietuvos bankas. Priežiūros institucija atlieka Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymo nustatyta tvarka išduotą licenciją turinčių kredito unijų priežiūrą. Priežiūra atliekama vadovaujantis Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymu, Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymu, Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymu ir priežiūros institucijos teisės aktais (Lietuvos... 1995).

Kredito unijose subjektas, darantis valdymo sprendimą, kuris yra įgyvendinamas arba gali būti įgyvendintas, daro (priima) valdymo sprendimą, nukreiptą į objektą yra: visuotinis narių susirinkimas,

stebėtojų taryba, valdyba, stabilizacijos fondo komisija, paskolų komitetas, centrinė kredito unija ir Lietuvos bankas. Kredito unijų sistema pateikiama prieduose (žr. A priedą).

Viena iš finansų infrastruktūros sudedamųjų dalių – jos reguliacija: reguliuojančios institucijos, taisyklės, įstatymai. Europos Sąjungos finansų sistemos infrastruktūros pagrindą sudaro Europos Centrinio banko sistemos (ECBS) prižiūrimos mokėjimo ir atsiskaitymo sistemos.

Verslo praktika, kurią mes šiandien siejame su kooperatyvais, buvo pradėta audėjų 1844 metais Anglijos mieste Ronchdale. Organizuotoje vartotojų kooperatyvų parduotuvėje narystė buvo laisva, kontrolė demokratiška, visas pelnas grąžinamas nariams. Kooperatyvo narių mokymas buvo laikomas gyvybiškai svarbiu ir žinomu kaip Ronchdale principas.

Akcentuojami svarbūs įvykiai kredito unijų istorijoje (Lietuvos... 2008). 1850 metais Pietų Vokietijoje, Bavarijoje, įkurta pirmoji kooperatinė kredito draugija pasaulyje. 1864 metais buvo suorganizuota Heddesdorfo kredito unija. Reiffersenas pradėjo kurti rajonines ir nacionalines asociacijas ir centrines finansų įstaigas. Pirmoji kredito unija, tuometiniu pavadinimu Taupmenų skolinimosi bendrovės, Lietuvoje buvo įkurta 1871 m. Pabiržėje. Pirmasis kooperacinis bankas buvo įsteigtas 1886 metais Italijoje. Kredito kooperacijos judėjimas buvo plėtojamas Anglijoje, Austrijoje, Lenkijoje, Prancūzijoje, Rusijoje. 1900 metais Alphonse'as Desjardinsas įkūrė pirmąją kredito uniją Kanados Kvebeko provincijoje. Kvebeko Desjardinso kredito unijų judėjimas 1994 metais davė pradžią lietuvių kredito unijų judėjimui. 1907 metais Jungtinių Amerikos Valstijų prekybininko ir filantropo Edwardo Filene'o buvo pastebėtos savitos kredito unijos kaimiškoje Indijoje. Iki 1909 metų Pierre'as Jay'us ir Edwardas Filene'as buvo svarbiausi veikėjai, padėję priimti pirmąjį bendrą kredito unijų įstatymą JAV. Filene'as taip pat įsteigė kredito unijos Nacionalinį plėtros biurą. Jis buvo kredito unijos nacionalinės asociacijos, kuri buvo suformuota kaip valstybės lygos konfederacija 1934 metais, pirmtakas. Lietuvoje kredito unijų judėjimas per XX a. pradžią labai išaugo. 1921 metais Lietuvoje kredito kooperatyvai įsteigė savo centrą – Lietuvos kooperacijos banką. 1922 metais Lietuvoje pradėjo steigti liaudies bankeliai, kurių veiklą koordinavo ūkininkų sąjungos centrinis bankas. 1927 metais Lietuvoje pradėtos steigti valsčiaus taupomosios-skolinamosios kasos. Nepriklausomoje Lietuvoje kredito unijos dėl savarankiškos veiklos vadintos „liaudies bankeliais“, taip pat buvo labai populiarios: 1928 metais priskaičiuojama 417 „liaudies bankelių“. Vėliau jų skaičius mažėjo, tačiau tai buvo kredito kooperatyvų susijungimo, konsolidacijos padarinys. Kredito kooperatyvuose pagausėjo, narių, o patys kooperatyvai tapo pajėgesni finansiškai. 1939 metų pabaigoje Lietuvoje veikė 310 kredito kooperatyvų, vienijusių 119 tūkstančių narių. Bendri kredito kooperatyvų aktyvai sudarė daugiau kaip 85 mln. litų.

Tarpukario Lietuvoje veikė 310 kredito kooperatyvų, jie vienijo 119 tūkst. narių. Kas 25 Lietuvos gyventojas buvo kredito kooperatyvo narys. Kas 5 šeima dalyvavo kredito kooperatyvų judėjime. Egzistavo 2 tipų kredito kooperatyvai: miesto ir kaimo. Netrukus buvo įkurta antrojo lygio kooperatyvų sistema – kooperatiniai bankai. Rusijoje buvo plėtojamas didžiausių kredito kooperatyvų judėjimas pasaulyje. Šalyje buvo apie 10000 kredito kooperatyvų. Sovietiniais laikais Lietuvoje šis judėjimas buvo nutrūkęs. Tik Lietuvai atkūrus nepriklausomybę vėl atsirado poreikis kredito unijoms. 1952 metais įsteigta pirmoji lietuvių kredito unija „Parama“ Kanadoje, Toronte. 1994 metais Kanados Kvebeko provincijos Desjardinso kredito unijų konfederacijos tarptautinis skyrius atidarė savo atstovybę Kaune. Pagrindinis SDID atstovybės tikslas buvo supažindinti Lietuvos gyventojus su kredito unijų idėja, padėti steigti kredito unijas, konsultuoti finansiniais ir kredito unijų valdymo klausimais. 1995 m. vasario 21 d. buvo priimtas Lietuvos kredito unijų įstatymas. Įstatymas nustatė kredito unijos sąvoką, apibrėžė narystę kredito unijoje, kredito unijų narių teises ir pareigas, kredito unijos steigimą, valdymą, likvidavimą, reorganizavimą. Kredito unijų įstatymas numatė, kad kredito unijų nariais gali tapti kriterijų atitinkantys fiziniai asmenys, kurie turėjo įmokėti 300 Lt pajų. 1997 m. lapkričio 4 d. buvo įkurta Asociacija „Lietuvos kredito unijos“, vienuolika kredito unijų pasirašė asociacijos steigimo sutartį ir nusprendė suvienyti jėgas plėtojant kredito unijų judėjimą. 2000 m. gegužės 18 d. buvo priimta nauja Lietuvos kredito unijų įstatymo redakcija, Lietuvos centrinės kredito unijos įstatymas ir Lietuvos gyventojų indėlių draudimo įstatymo pataisos. 2002 m. lapkričio mėn. 28 d. Lietuvos bankas suteikė licenciją Lietuvos centrinei kredito unijai. 2002 metais atidaryta pirmoji kredito unijos nutolusi kasa – Panevėžio kredito unijos Krekenavos kasa. 2003 metais kredito unijose įdiegta atsiskaitymų sistema KUBAS@ (kredito unijų buhalterinės apskaitos sistema). 2004 metais įsigaliojo nauja Lietuvos centrinės kredito unijos įstatymo redakcija, buvo patvirtintas kredito unijų etikos kodeksas. 2007 metais išleistos tarptautinės kredito unijų mokėjimo kortelės. 2008 metais pradėjo veikti kredito unijų internetinės bankininkystės sistema „i-Unija“ ir buvo priimta nauja kredito unijų įstatymo redakcija. (Lietuvos... 2008). Pasaulyje 2010 metų pabaigoje kredito unijos vykdė savo veiklą 100 šalių, o jose veikė 52 945 unijos, vienijusios 187986967 narių (International... 2011).

1.1 lentelėje pateikiami kredito unijų 2005 – 2010 metų plėtros statistiniai duomenys.

2005 metais kredito unijos veikė 92 šalyse, lyginant su 2009 metais, pastebima, kad kredito unijos pradėjo savo veiklą dar 5 šalyse. 2006 metais, kai kredito unijų veikla iš 92 šalių išsiplėtė iki 96 šalių. 2010 metų pabaigoje kredito unijos vykdė savo veiklą 100 šalių.

1.1 lentelė. Kredito unijų plėtros tendencijos 2005–2010 metais (International... 2011)

Metai	Šalys	Kredito unijos	Nariai
2010	100	52945	187986967
2009	97	49330	183916050
2008	97	53689	185800237
2007	96	49134	177383728
2006	96	46367	172007510
2005	92	42705	157103072

Didžiausias kredito unijų skaičius buvo 2008 metais, pastebima augimo tendencija, nuo 2005 metų iki 2008 metų, kredito unijų skaičius pasaulyje didėjo, 2009 metais kredito unijų skaičius sumažėjo 8,12 proc., 2010 metais sumažėjo 1,41 proc. lyginant su 2008 metų kredito unijų skaičiumi. Lyginant 2010 metų kredito unijų skaičių su 2009 metų kredito unijų skaičiumi, kredito unijų skaičius padidėjo 7,33 proc. Galima numanyti, kad unijų skaičius galėjo sumažėti dėl kredito unijų jungimosi ar kitų priežasčių. Kredito unijų narių skaičius augo nuo 2005 metų iki 2008 metų. 2009 metais sumažėjus kredito unijų skaičiui, sumažėjo ir kredito unijų narių skaičius 1,01 proc. 2010 metais kredito unijų skaičius padidėjo 2,21 proc., lyginant su 2008 metais kredito unijų skaičius padidėjo 1,18 proc. Didžiausias kredito unijų narių skaičius buvo 2010 metų pabaigoje, kuri sudarė 187986967 narių (žr. 1.1 lentelę).

1.2 lentelėje pateikti kredito unijų (2001–2010) metų finansiniai rodikliai pasauliniu mastu.

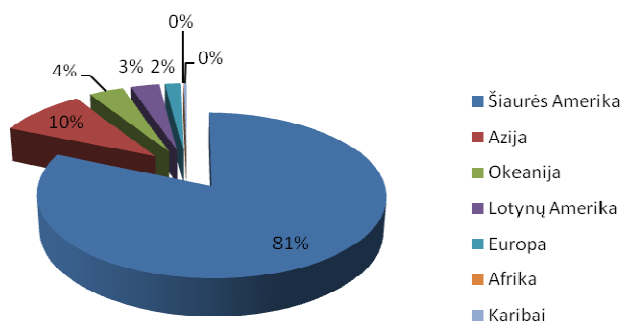
Pasaulyje 2010 metų pabaigoje kredito unijų indėliai sudarė – 1 229 389 373 992 JAV dol., paskolos – 960 089 324 653 JAV dol., atsargos – 131 659 476 972 JAV dol., turtas – 1 459 605 561 772 JAV dol. Kredito unijų turtas kiekvienais metais didėja. 2010 metais turto skaičius buvo dvigubai didesnis, lyginant su 2001 metais. Panaši tendencija pastebima analizuojant kredito unijų atsargų kitimo tendencijas, augimo tendencija pastebima nuo 2001 metų iki 2007 metų, 2008 metais rezervų skaičius sumažėjo 0,04 proc., 2009 ir 2010 metais rezervų skaičius didėjo. 2010 metais rezervų skaičius didžiausias, lyginant su 2001 metų rodiklių du kartus didesnis. Suteiktų paskolų skaičius augo nuo 2001 metų iki 2007 metų, 2008 metais paskolų sumažėjo neženkiai 0,1 proc. 2009 metais kredito unijose suteikta paskolų 7,64 proc. daugiau, 2010 metais 5,3 proc. daugiau lyginant su praėjusiais metais. 2010 metais kredito unijose suteikta paskolų 2,4 karto daugiau negu 2001 metais.

1.2 lentelė. Pasauliniai kredito unių rodikliai 2001–2010 metais (International... 2011)

Metai	Indėliai (JAV dol.)	Paskolos (JAV dol.)	Atsargos (JAV dol.)	Turtas (JAV dol.)
2010	1.229.389.373.992	960.089.324.653	131.659.476.972	1.459.605.561.772
2009	1.145.851.168.440	911.752.609.007	119.738.181.488	1.352.608.897.477
2008	995.741.235.545	847.058.749.226	115.316.544.867	1.193.811.863.722
2007	987.861.248.618	847.896.069.374	115.358.461.836	1.181.465.915.014
2006	904.120.858.300	758.208.659.672	106.825.743.418	1.092.135.905.636
2005	763.819.930.158	612.201.609.601	91.557.493.495	894.454.835.782
2004	707.438.184.755	531.418.500.904	82.926.748.099	824.653.392.302
2003	656.370.220.745	482.574.187.446	74.674.165.182	758.478.695.455
2002	589.219.828.002	424.950.529.304	67.419.839.501	676.049.302.487
2001	530.450.127.834	393.588.341.911	60.352.532.307	605.518.296.805

Priimtų indėlių skaičius kiekvienais metais didėjo. 2010 metais priimta daugiausiai indėlių, lyginant su praėjusiais metais 7,29 proc. daugiau, lyginant su 2001 metais 2,3 karto daugiau (žr. 1.2 lentelę).

1.1 paveiksle pateikiamas kredito unių rinkos dalies pasiskirstymas pasaulyje 2010 metais pagal turtą.

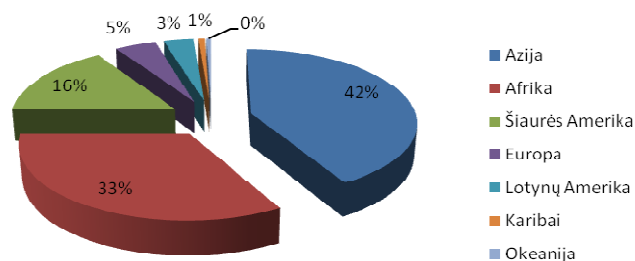

1.1 pav. Kredito unių turto pasiskirstymas pasaulyje 2010 metais (International... 2011)

Kredito unių rinkos dalis pagal turtą pasaulyje 2010 metais pasiskirstė tarp šešių žemynų ir Karibų. Didžiausią kredito unių rinkos dalį pagal turtą užima Šiaurės Amerika – 81 proc. Likusius 19

procentų rinkos dalies sudaro Azija – 10 proc., Okeanija – 4 proc., Lotynų Amerika – 3 proc., Europa – 2 proc., Afrika ir Karibai po 0 proc.

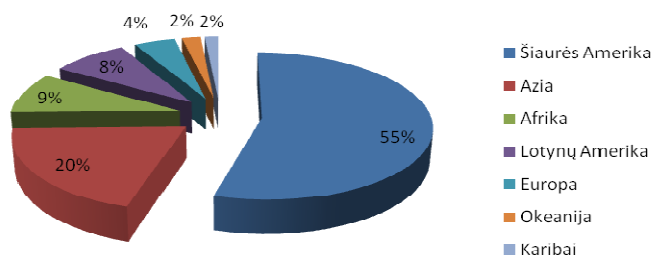
1.2 paveiksle pateikiamas kredito unijų rinkos dalies pasiskirstymas pasaulyje 2010 metais pagal kredito unijų skaičių.

1.2 pav. Kredito unijų skaičiaus pasiskirstymas pasaulyje 2010 metais (International... 2011)

Azijoje kredito unijų turtas sudaro tik 10 proc., kredito unijų Azijoje yra daugiausia, jos sudaro 42 proc. visų pasaulio unijų. Afrikoje kredito unijų yra mažiau – 33 proc., Šiaurės Amerikoje 16 proc. Mažiausiai kredito unijų pastebima Europoje – 5 proc., Lotynų Amerikoje – 3 proc., Karibuose – 1 proc. bei Okeanijoje – 0 proc., kurie sudaro 268 kredito unijų.

1.3 paveiksle pateikiamas kredito unijų rinkos dalies pasiskirstymas pasaulyje 2010 metais pagal kredito unijų narių skaičių.

1.3 pav. Kredito unijų narių skaičiaus pasiskirstymas pasaulyje 2010 metais (International... 2011)

Paminėta prieš tai, kad kredito unijų Azijoje yra daugiausia, jos sudaro 42 proc. visų pasaulio kredito unijų, nepaisant to, kredito unijų narių skaičius sudaro 20 proc. visų pasaulio kredito unijų narių

skaičiaus. Didžiausią rinkos dalį pagal kredito unijų narių skaičių užima Šiaurės Amerika – 55 proc., Afrikos nariai sudaro – 9 proc., Lotynų Amerikos – 8 proc., Europos – 4 proc., mažiausiai Karybų ir Okeanijos po 2 proc.

Europoje kredito unijų veikla vykdoma 12 šalių, kuriose 2394 kredito unijų, jas vienija 8253749 nariai. 2010 metais Europos kredito unijų turtą sudarė – 25350453170 JAV dol., santaupos – 22187470722 JAV dol., paskolos – 13017692580 JAV dol., rezervai – 3099786029 JAV dol. (International... 2011).

Didžiausia pasaulyje kredito unija yra Jungtinėse Amerikos Valstijose – Federalinė karinio jūrų laivyno kredito unija (*Navy Federal Credit Union*) (Mano... 2009, nr. 3). Savo mastais ši kredito unija yra tikrai įspūdinga – jai priklauso daugiau nei 3,3 mln. narių, valdomas turtas viršija 103,7 mlrd. Lt, arba triskart daugiau, nei Lietuvos biudžetas. Indėliai sudaro 73,11 mlrd. Lt, suteikta 83 mlrd. Lt paskolų, o kredito unijos rezervai – 8,6 mlrd. Lt. Sunku net įsivaizduoti tokius skaičius, kai viskas prasidėjo 1933 metais nuo 7 narių. Prancūzijos kooperatinis bankas „*Credit Agricole*“ (savo veiklą pradėjęs kaip kredito unija) šiuo metu yra antras pagal dydį bankas Europoje.

Mažiausias pasaulyje kooperatinis bankas, savo principais artimas kredito unijai, yra Vokietijoje – Gammesfeldo „*Raiffeisenbank*“ (Mano... 2009, nr. 3).. 40 metų jame dirbo vienintelis žmogus - Fritzas Vogtas. Daug kartų jį norėta sujungti su kitais kooperatiniais bankais, tačiau jis sėkmingai gyvuoja, aplenkdamas net krizės ištiktą finansų sektorių. Dabar šiame Raiffeiseno bankelyje taip pat dirba vienas žmogus, o bankelio turtas siekia keliasdešimt milijonų eurų.

Kredito unijos yra antras pagal aptarnavimo vietų skaičių finansines paslaugas teikiantis tinklas Lietuvoje. Bendrais skaičiais, 2011 m. spalio 1 d. Lietuvoje veikė 72 kredito unijos, vienijusios 123,7 tūkst. narių, o valdomas turtas 1 509,9 mln. litų. Lietuvos centrinės kredito unijos (LCKU) turtas 2011 m. trečiąjį ketvirtį padidėjo 6,3 procento ir spalio 1 d. sudarė 311,1 mln. litų. LCKU narių skaičius – 62 kredito unijos. Visas pajinis kapitalas (12,8 mln. Lt) priklausė kredito unijoms LCKU narėms. Didžiausios kredito unijos Vilniaus taupomoji kasa turtas sudarė 263,9 mln. litų, arba 17,5 procento visų kredito unijų turto (Kredito... 2011).

1.2. Šiuolaikinės kredito unijų veiklos plėtojimo aktualijos ir problemos

Tarptautinio verslo plėtojimas – esminis šiuolaikinės visuomenės modernizavimo, jos ekonominio gyvenimo kokybės gerinimo bei pačios ekonomikos efektyvumo didinimo veiksnys. Tarptautinės

vadybos plėtojimo poreikius ir galimybes sąlygoja *problemos*, pasireiškiančios tose srityse, kurioms yra būdinga būtent tarptautinė vadyba.

Kancerevyčius G. (2004) teigia, kad kredito kooperatyvų veiklos pradžioje, didžiausia problema buvo *lėšų pritraukimas*. Šią užduotį sunkino tai, kad bankų krizė buvo stipriai sumažinusi žmonių pasitikėjimą. Kredito sistemos krizė sudarė neigiamas aplinkybes kredito unijoms steigtis. Esant nestabiliui finansinei rinkai, kredito unijos dirba sėkmingai, nes žmogus, žinodamas kur keliauja pinigai, jaučiasi saugiai.

Aleknavičienė V. (2005) taip pat teigia, kad kredito unijoms buvo itin sunku pritraukti lėšų, tačiau iš kitos pusės, pritrauktas lėšas buvo gana lengva brangiai paskolinti. Nurodoma, kad kredito unijose teikiamų paskolų esminis privalumas yra tas, kad paskolų gavėjai sugaišta mažiau laiko ir patiria mažiau paskolų administravimo išlaidų, palyginti su paskolomis bankuose.

Dudzevičiūtė G. (2006), iš visų kredito unijų veiklą lemiančių prielaidų išskiria pagrindines:

- Viena iš svarbiausių kredito unijų augimo prielaidų, buvo ir yra neužpildyta rinkos dalis, didelis bankų neaptarnaujamų asmenų ratas.
- Lėšų pritraukimas pagrindinė kredito unijų veiklos problema, didelės įtakos sprendžiant šią problemą turėjo Indėlių draudimo įstatymas. Šis įstatymas lėmė kredito unijų augimą.

McKillop G. D., Goth P. ir Hyndman N. (2006) išskiria penkis pagrindinius veiksnius, kurie lemia sėkmingą kredito unijų sistemų plėtrą ir perėjimą į aukštesnį išvystymo lygį:

1. situacinė lyderystė;
2. profesionalizacija;
3. skėtinės organizacijos;
4. kredito unijų veiklos reguliavimas;
5. įstatyminė aplinka ir technologijos.

Bubnys S. teigia, kad šiuolaikinės kredito unijų veiklos plėtojimo aktualijos ir problemos skirtingose šalyse yra tokios (Mano... 2010, nr. 3(8)):

- Centrinio banko priežiūros ir indėlių draudimo nebuvimas;
- įstatymiškai apribotos kredito unijų paslaugos;
- judėjimų susiskaldymas (kelios asociacijos);
- pernelyg didelis rėmimasis ne vidiniais narių ištekliais, bet išoriniu finansavimu;
- neskaidri atskirų kredito unijų veikla;
- kooperacijos principų negerbimas;

- asmeninio verslo painiojimas su kooperatyvo veikla.

Šie veiksniai lėmė, kad kredito unijų judėjimai susiduria su daugeliu augimo, paslaugų teikimo, likvidumo valdymo problemų, atskiros kredito unijos patiria bankrotus, todėl kredito unijų reputacija ir žinomumas yra žemame lygyje.

Opiausias Lietuvos kredito unijų judėjimo problema – sistemos nevientisumas. Vienos kredito unijos – mažos, kitos – didelės, vienos susivienijusios į Centrinę kredito uniją ir asociaciją, kitos veikia atskirai. Tai grėsmė sistemai, į kurią reikia reaguoti ir šią problemą spręsti (Kredito... 2011, nr. 1(88)).

Žinoma, kad kredito unijų veiklos plėtrą sąlygoja įvairios problemos, kurios reikalauja sprendimų.

1.3. Kredito unijų veiklos internacionalizavimui skirti tyrimų prioritetai

Ekonominės veiklos internacionalizavimas išties nėra naujas reiškinys. Kai kurių prekių mainai išstisus šimtmečius buvo grindžiami tarptautiniais ryšiais. Ūkinių ryšių internacionalizavimą Europoje neabejotinai paskatino XVIII amžiaus industrializavimo ir pramoninės revoliucijos veiksniai bei XIX amžiaus kapitalo koncentracijos procesai. „Šiuolaikinė tarptautinė integracija sietina su tarptautinių kompanijų veikla ir giluminiais ekonominiais ryšiais kompanijų viduje. (...) Besiplėtodamos ne tiek horizontalios, kiek vertikalios integracijos pagrindu kompanijos vertingumo vartotojams kūrimo procesą paverčia internacionaliniu reiškiniu ir tampa pagrindiniu globalizacijos skatinimo veiksnium“ (Juščius 2006: 5). Internacionalizacijos procesai reiškia ekonominės veiklos išplėtimą už nacionalinės valstybės ribų. Kiekybiniai procesai sietini su intensyviu ekonominės veiklos geografiniu išplėtimu. Internacionalizacijos ir globalizacijos procesai tarpusavyje susipynę. Ekonominė globalizacija yra logiškas internacionalizacijos tęsinys ir jos tolesnis kokybinis žingsnis. Ekonominio gyvenimo internacionalizacija, perauganti į globalizaciją, reiškia tai, kad pokyčiai vienoje pasaulio dalyje be žymesnio laiko atotrūkio prasiskverbia į kitas pasaulio vietas.

Apibendrinęs įvairių mokslininkų nuomones Gordon R. pasiūlė argumentuotą klasifikaciją, kur pasauliniame ūkyje vykstančius procesus pagrįstai galima skirstyti į (Ališauskas *et al.* 2006):

- internacionalizaciją, kurioje vyrauja „mainų logika“;
- multinacionalizaciją, kurioje vyrauja „gamybos logika“;
- globalizaciją, kurioje vyrauja „inovacijų logika“.

“*Mainų logika*” reiškia tai, kad ūkiniai vienetai būdami atskirų valstybių teritorijoje nereguliariai keičiasi informacija, produktais, paslaugomis, ar gamybos veiksniais.

Multinacionalizacijos atveju korporacijų veikla per atskirų valstybių sienas vykdoma organizuotai ir kryptingai, remiasi vertingumo kūrimo grandinės efektyvumo kriterijais. Visgi kompanijos išlieka tamptariai surištos su nacionaline vienos šalies ūkio sistema.

Globalizacijos procese naujos organizacijos pavidalą grindžiama inovacijų logika. Globalių korporacijų sprendimai nebesiejami su kokia tai viena valstybe. Nesvarbu, kokioje šalyje bebūtų kompanijos štabas ar išsibarstę jos padaliniai. Svarbu, kad globalioje erdvėje išdėstyta vertingumo kūrimo sistema būtų nukreipta firmos strateginiams tikslams pasiekti, o atskiri sistemos elementai sujungiami taip, kad vaidintų apibrėžtą strateginį vaidmenį.

Lietuvoje sukurta vakarietiško tipo kapitalo rinka, institucijos yra integruotos į tarptautines organizacijas, o didžioji dalis Lietuvos finansų tarpininkų yra užsienio institucijų padaliniai arba jų antrinės bendrovės, kurias valdo užsienio investuotojai. Pagal savo veiklos pobūdį ir sąlygas kredito unijos yra vietos bendruomenių finansų įstaigos, tačiau kartu su stambiais komerciniais bankais jos veikia bendroje finansų rinkoje, kuriai stiprią įtaką daro pasaulyje vykstantys globalizacijos ir konsolidacijos procesai. Nariai yra kredito unijos savininkai ir jiems priklauso viskas. Kredito unijos narių sukauptas turtas, priešingai, nei yra bankuose, lieka šalyje ir neišeina už jos ribų.

Darbe prioritetas dėmesys skiriamas kredito unijų veiklos internacionalizavimo problemoms. Tikslinga būtų išnagrinėti kredito unijų veiklos internacionalizavimą, ar taip pat kaip ir kitų finansinių tarpininkų kredito unijų veiklos internacionalizavime vyrauja „mainų logika“, ar ūkiniai vienetai, būdami atskirų valstybių teritorijoje, nereguliariai keičiasi informacija, produktais, paslaugomis ar gamybos veiksniais. Dėl šios priežasties darbe nagrinėjamas kredito unijų veiklos internacionalizavimas. Darbe pristatomos: kredito unijų veiklos internacionalizavimui skirta teorinė studija; naujausių perspektyvių mokslinių tyrimų kryptys, skirtos kredito unijų veiklai plėtoti, leisiančios nustatyti strategines priemones, kurių reikia imtis, norint užimti didesnę rinkos dalį; originali tyrimų metodologija, skirta kompleksiškai analizuoti kredito unijų veiklos internacionalizavimą. Pagal originalią tyrimų metodiką atliktas kompleksinis tyrimas, skirtas bendrosioms kredito unijų veiklos tendencijoms Europoje ir Europos Sąjungoje įvertinti, kredito unijų veiklos teisiniam reglamentavimui Lietuvoje išanalizuoti, Lietuvos kredito unijų tarptautinės praktikos valdymui analizuoti ir įvertinti Lietuvos kredito unijų veiklą finansinės krizės kontekste. Išnagrinėjus teorinius ir praktinius aspektus pateikiami strateginiai sprendimai skirti kredito unijų veiklos internacionalizavimui tobulinti.

2. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS INTERNACIONALIZAVIMUI SKIRTA TEORINĖ STUDIJA

Šiame skyriuje atliekama kredito unijų veiklos internacionalizavimui skirta aktualių teorijų studija, pristatomos naujausių perspektyvių mokslinių tyrimų kryptys, skirtos kredito unijų veiklai plėtoti, pristatomas originalus teorinis modelis, skirtas kompleksiskai analizuoti kredito unijų veiklos internacionalizavimą.

2.1. Aktualių internacionalizavimo teorijų studija pritaikant ją kredito unijų veiklai plėtoti

Veiklos internacionalizavimo teorijos atsiradimą paskatino smarkiai suintensyvėjusi tarptautinių ekonominių santykių praktika. Daugelis stambių visų žeminių kompanijų ėmė intensyviai veržtis į kitų šalių rinkas.

Internacionalizacija yra sudėtingas ir daugiadimensis procesas, apibūdinantis vis didėjančią firmos geografinį mastą, įsitraukimą į užsienio šalių veiklą (Vabinskaitė 2009). Dažniausiai autorių darbuose galima išvelgti pasikartojančias tendencijas. Visas veiklos internacionalizacijos teorijas galima sąlygiškai suskirstyti į dvi stambias grupes: Upsalos internacionalizacijos teorija, kurios pradininkai yra švedų mokslininkai: J. Johansonas, F. Wiedersheim-Paulas, J. E. Vahlne'as ir stadijų veiklos internacionalizacijos procesų ir inovacinių veiksmų teorijų nagrinėjimai, kuriai atstovauja Jungtinių Amerikos Valstijų mokslininkai: W. J. Bilkey'as, G. Tesaras, M. R. Czinkotas, S.T. Cavusgilas, S. D. Reidas ir kiti (Žukauskas 2006).

Sekliuckienė J. (2009) apibendrinus mokslinėje literatūroje pateiktus tyrimus išskiria pagrindines internacionalizavimo teorijas, kurias suskirsto į tokias internacionalizacijos proceso teorijas:

1. tradicinės internacionalizavimo proceso teorijos;
2. naujos internacionalizavimo proceso teorijos.

Tradicinės internacionalizavimo proceso teorijos paaiškina esminius internacionalizavimo proceso aspektus, o naujos teorijos aiškina neseniai į tarptautines rinkas atėjusių multinacionalinių kredito unijų internacionalizavimo sprendimus.

Tradicinės internacionalizavimo proceso teorijos:

- Upsalos internacionalizavimo modelis;
- Inovacijomis pagrįstas internacionalizavimo modelis;

- Sandorių sąnaudų analizės modelis;
- Ryšių tinklo modelis;
- Eklektinė paradigma – OLI modelis.

Naujos internacionalizavimo proceso teorijos:

- LLL modelis;
- Integruotas tūrinio – proceso internacionalizavimo modelis.

Tradicinės internacionalizavimo teorijos skirstomos į dvi pagrindines grupes (Rasikas 2011) :

- Ekonominiais sprendimais pagrįsti požiūriai į internacionalizavimą (Internacionalizavimo ir transakcinių sąnaudų teorijos bei Ištekliais paremtos teorijos).
- Evoliucinės elgsenos požiūriai į internacionalizaciją.

Ekonominiais sprendimais paremtas požiūris į internacionalizavimo tradicines teorijas ir internacionalizavimo modelius, kurie didžiausią reikšmę skiria specifiniams ekonominiams aspektams:

1) Internacionalizavimo ir transakcinių sąnaudų teorijos internacionalizavimas suprantamas kaip priklausomas nuo ekonominių sprendimų, kaip kredito unijos priima strateginius tarptautinio verslo sprendimus – pasirenka rinkas, patekimo į jas būdus, išdėsto verslą. Šiomis teorijomis teigiama, kad kredito unijos, pasirinkdama tarp atskirų alternatyvų, paremtų racionaliais, ekonominiais kriterijais, tokiais kaip sąnaudos, rizika ir kontrolė, priima internacionalizavimo sprendimus.

2) Ištekliais paremtos teorijos aiškina internacionalizavimą strateginiais kredito unijų sprendimais, kurie priklauso nuo gebėjimų ir sudedamųjų, atsirandančių dėl valdomų tam tikrų išteklių, tokių kaip bendrasis žmogiškasis kapitalas, valdymo „know-how“, gamybos „know-how“ ir galimybių įsigyti finansinį kapitalą.

Evoliucinės elgsenos požiūriai į internacionalizavimą (Vabinskaitė 2009):

1) Internacionalizavimo stadijų teorijos, dar kitaip vadinamos proceso teorijomis, teigia, kad kredito unijos internacionalizacija yra laipsniškas procesas. Galima išskirti dvi stadijų teorijų mokyklas:

a) *Upsalos internacionalizavimo modelis* (U-modelis), teigia, kad internacionalizacija yra ilgas laipsniškas procesas, kai kredito unijos vis daugiau sužino apie užsienio rinkas ir, tuo pačiu, didina savo išteklius, siekdama didinti įsitraukimo laipsnį užsienyje.

b) *Inovacijomis pagrįstas internacionalizacijos modelis* (I-modelis), vaizduoja kredito unijų veiklos internacionalizavimą stadijomis. Pagrindinis šio ir Upsalos modelių skirtumas tas, kad inovacijomis grįstas internacionalizavimo modelis kredito unijų internacionalizavimą aiškina kaip

vadybinių inovacijų rezultatą, kurio kiekviena stadija pateikia inovaciją. Operatyviniame lygyje I-modelis grindžiamas eksporto dalies bendruose pardavimuose rodikliu, kuris gali veikti kredito unijų įsitraukimo į tarptautinę veiklą lygį.

2) *Internacionalizavimo tinklo modelis* rinkas analizuoja kaip kredito unijų tarpusavio santykių tinklus. Pagrindinė šių tinklų atsiradimo priežastis yra ta, kad kredito unijoms reikia išplėstinių žinių vienai apie kitą, kad galėtų veikti kartu. Paprastai tokios žinios yra išsklaidytos, todėl kredito unijoms reikia ilgalaikių santykių, kad galėtų šias žinias įsisavinti (Alimienė *et al.* 2004).

Internacionalizavimas apibūdina vis didėjančią kredito unijų geografinį mastą ir įsitraukimą į užsienio šalių veiklą. Egzistuoja daug internacionalizaciją siekiančių pagrįsti aiškinimų. Bene populiariausia internacionalizacijos proceso koncepcija – Upsalos modelis, aiškinantis į rinką orientuotų operacijų įsteigimo formas ir būdus.

2.1.1. Internacionalizavimo būdų parinkimas rengiant strateginius sprendimus

Internacionalizavimas tradiciškai suvokiamas kaip importo ir eksporto operacijos bei tiesioginės užsienio investicijos, tačiau yra ir kitų veiklos užsienio rinkose būdų. Kredito unijų veiklos internacionalizavimas reiškia įvairias priemones ar koordinuotus veiksmus, kurių imasi kredito unijos, kad įsiskverbtų į užsienio rinkas ar pasipelnytų iš išteklių, esančių jose. Internacionalizavimas yra vienas iš sudėtingiausių pasirinkimų, ypač mažoms ir vidutinėms įmonėms, kurios turi ribotus išteklius, nes yra lydimas sisteminės rizikos. Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo tarptautinės plėtros problemos plačiau analizuojamos autorės straipsnyje (žr. B priedą). Nemažai įmonių, kurios pelningai dirba vietinėje rinkoje, patiria nesėkmę tarptautinėse rinkose (Ališauskas *et al.* 2006).

Motyvai ir galimybės veikti tarptautinėse rinkose yra nevienodi. Skiriami vidiniai ir išoriniai motyvai (Ališauskas *et al.* 2006): vidiniai motyvai skatina kredito unijas strateginiams pokyčiams, o išoriniai jas skatina reaguoti į pasikeitimus aplinkoje ir keičiant veiklą prisitaikyti prie jų. Motyvai gali būti agresyvūs ir gynybiniai (Ališauskas *et al.* 2006): agresyvūs motyvai susiję su pelno, pardavimų, rinkos dalies didinimu, kai gynybiniai – su siekimu išsaugoti esamas pozicijas. Galimybes veikti užsienio rinkose dažnai riboja išteklių, darbuotojų kompetencijos trūkumas ir kalbos barjeras, informacijos stoka, nesugebėjimas konkuruoti specifinėse rinkose, aukšti gamybos ir marketingo kaštai. Žukauskas P. (2006) tyrime atliko 56 kompanijų atstovų apklausą, kurios rezultatas yra Lietuvos kompanijų veiklos užsienio rinkose motyvai: didesnio pelno siekimas; gaminamas unikalus produktas

arba turimas technologijos pranašumas; ypatinga informacija (apie užsienio klientus, situaciją užsienio rinkoje ir pan.); siekimas pagerinti kompanijos įvaizdį; konkurentų spaudimas; mokesčių ir kitos lengvatos; perprodukcija, mažėjantys pardavimai Lietuvoje ar prisotinta Lietuvos rinka; produktų (ar žaliavų) vidaus rinkai įsigijimas. Kredito unijos gali turėti tuos pačius internacionalizacijos motyvus, pvz., spartesnis kitų šalių rinkų augimas, tačiau internacionalizacijos būdai gali kardinaliai skirtis. Todėl nurodžius ir pagrindus motyvus reikia detalizuoti internacionalizacijos būdą. Internacionalizavimo būdo pasirinkimas – svarbus strateginis sprendimas.

Mokslininkai skirtingai klasifikuoja kompanijų skverbimosi į naujas rinkas būdus (žr. 2.1 lentelę).

2.1 lentelė. Internacionalizavimo būdų klasifikavimas (sudaryta autorės)

Adomavičius B. (2011)	1. Netiesioginis eksportavimas	2. Tiesioginis eksportavimas	3. Licencijavimas	4. Bendros įmonės	5. Tiesioginės investicijos
Sekliuckienė J. (2009)	1. Kooperaciniais ryšiais grįsti būdai: bendros įmonės, strateginiai aljansai, eksportas, kontraktiniai susitarimai			2. Visiškai valdomi skverbimosi būdai: nuosavo kapitalo įmonė, įsigijimai, nuosavos atstovybės įsteigimas	
Ališauskas K., Žičkienė S. (2006)	1. Gaminių eksportas	2. Kapitalo eksportas	3. Licencijų pardavimas	4. Frančizės įsigijimas	5. Tarptautinis bendradarbiavimas mokslo ir technologiniuose tyrimuose
Žukauskas P. (2006)	1. Būdai susiję su tarptautine prekyba (eksportu arba importu)		2. Būdai susiję su veikla pagal sutartis	3. Būdai susiję su investavimu	4. Būdai susiję su eksporto veikla
Kiti mokslininkai	Išskiria skirtingus įsiskverbimo į naujas rinkas būdus jų neskirstydami į grupes.				

Žukauskas P. (2006) pateikia tarptautinio verslo žinomų autorių internacionalizacijos būdų klasifikavimą, Ališauskas K. ir Žičkienė S. (2006) išskiria internacionalizacijos įmonės lygmeniu būdus. Anot Sekliuckienės J. (2009) vieni autoriai skverbimosi į užsienio rinkas klasifikuoja į tris grupes: būdus, susijusius su tarptautine prekyba, būdus susijusius su veikla pagal sutartis, ir būdus susijusius su investavimu, kiti autoriai skiria būdus, susijusius su eksporto veikla, bendras įmones ir aljansus, licencijavimą bei tiesiogines užsienio investicijas, dar kiti mokslininkai tiesiog išskiria

skirtingus įsiskverbimo į naujas rinkas būdus, jų neskirstydami į grupes. Apibendrinus skirtingų tarptautinio verslo srityje žinomų mokslininkų, tokių kaip: Žukauskas P., Ajamis R. A., Johnsonas J., Lasserre'as P., Hollensenas S., Hodgettsas R. M. ir kitų, Sekliuckienė J. (2009) pateikia skverbimosi į užsienio rinkas būdų klasifikaciją. Adomavičius B. (2011) pateikia penkis įsiskverbimo į tarptautines rinkas būdus.

Yra keturi kriterijai, kuriais remiantis galima spręsti koks yra kredito unijų tarptautinės plėtos įėjimo greitis ir įsipareigojimų lygis: greita plėtra eksportavimu ir licencijavimu; tolygi eksporto plėtra; greita plėtra investavimu ir strateginių aljansų pagalba; tolygi tarptautinė plėtra investuojant (žr. 2.1 pav.).

ĮEJIMO GREITIS	Aukštas	Greita plėtra eksportavimu ir licencijavimu	Greita plėtra investavimu ir strateginių aljansų pagalba
	Žemas	Tolygi eksporto plėtra	Tolygi tarptautinė plėtra investuojant
		Žemas	Aukštas
ĮSIPAREIGOJIMO LYGIS			

2.1 pav. Tarptautinės plėtos būdų pasirinkimo kriterijai (Adomavičius 2011)

Nustačius internacionalizavimo būdą tiriamos tikslinės rinkos arba ieškoma rinkų, kurios atitinka kredito unijų tikslus, potencialą ir motyvus. Susiejus kredito unijų tikslus, potencialą, motyvus, ir tarptautinių rinkų analizės rezultatus, suformuojama internacionalizavimo strategija arba parengiamos kelios internacionalizavimo strateginės alternatyvos.

2.1.2. Internacionalizavimo strategijos formulavimas, strateginės alternatyvos parengimas

Vietinės plėtos galimybės yra ribotos kredito unijos turi planuoti savo veiklos išplėtimą už jos ribų. Tam reikia susikurti plėtos strategiją: suprasti būsimą rinką, išanalizuoti savo produktų adaptaciją, suprasti kultūrinius rinkų ir verslo partnerių skirtumus, įstatyminę bazę, kitus susijusius faktorius. Jeigu motyvai pasako, kodėl plečiasi į užsienį, tai įėjimo į rinkas būdai parodo, kaip tą galima

daryti. Paprastai kredito unijų veiklos plėtra susijusi su paslaugų teikimu, aptarnaujamo narių rato. Kaip tai daroma, nustato įėjimo į rinkas strategija.

2.2 paveiksle pateikiamos įėjimo į rinką strategijos.

2.2 pav. Įėjimo į rinką strategijos (Tarptautinės... 2011)

Priklausomai nuo kredito unijų patirties, išteklių, gebėjimų ir turimų produktų galimi keletas skirtingų įėjimo į tarptautines rinkas būdų (Tarptautinės... 2011):

- Paprasčiausias būdas yra produktų eksportas užsienio paskirstytojui arba prekybos tinklui. Tokiu atveju gamintojas turi mažiausiai galimybių kontroliuoti galutinio produkto platinimą: t.y. nustatyti kainą, lemti prekybos vietų plėtrą, sužinoti kliento nuomonę ir pan.
- Bendros paskirstymo kompanijos kūrimas su vietiniais partneriais. Produkcijos gamyba vykdoma vienoje vietoje, o užsienio rinkoje yra vykdomas tik platinimas. Šiuo atveju gamintojas turi įtakos ir kainos nustatymui, bei marketinginiams veiksams, bendrai dalijasi pelną.
- Mažiausiai pastangų reikalaujantis įėjimo į kitą rinką būdas yra prekės ar paslaugos licencijavimas vietiniam gamintojui. Parduodama teisė naudotis kompanijos *know-how*. Licencijavimo būdai galimi nuo frančizės (kai teisė naudotis visu verslo modeliu yra parduodama) iki tiesiog receptūros perdavimo gamybai kitoje kompanijoje.

- Jei norima įeiti į tolimą rinką, kur dėl tam tikrų faktorių negalima ar neapsimoka eksportuoti produktų, galima tų produktų gamyba ir platinimas toje pačioje šalyje. Organizacijos tipai gali būti tiek su vietiniais partneriais, tiek turint pakankamai resursų – naujos organizacijos kūrimas nuo nulio.

- Norint greitai įeiti į naują rinką ir turint reikiamus resursus – galima įėjimo strategija yra vietinės kompanijos įsigijimas. Toks įėjimo būdas dažniausiai yra brangiausias, bet efektyviausias.

Teigiama, kad kredito unijoms reikia laipsniškai eiti į užsienio rinkas, kaupti patirtį bei žinias, vengti didelės rizikos. Iš pradžių pradėti nuo pardavimų per atstovą, vėliau kurti savo atstovybę, dar vėliau jau galima galvoti ir apie gamybą užsienio šalyje. Tai taip vadinamas laipsniško įsitraukimo modelis.

Nereikėtų galvoti kad tai yra vienintelis teisingas kelias. Kredito unijos dažnai jau nuo pat savo įsikūrimo būna tarptautinės. Pagrindinė priežastis – pasaulis yra globalus, žmonės intensyviai keliauja, bendrauja, emigruoja ir imigruoja, informacija laisvai pasiekama, žinios ir patirtis įgyjamos žymiai greičiau nei teigia laipsniško įsitraukimo modeliai.

Skverbiantys į užsienio rinkas kredito unijoms, būtina orientuotis į vartotojų segmentą ar kelėta segmentų bei pasirinkti skverbimosi į kitas rinkas strategijas.

Galimos veiklos plėtimo užsienio rinkose strategijos (Sekliuckienė 2009):

- rinkų diversifikacijos;
- rinkų koncentracijos.

Rinkų diversifikacijos strategija pasižymi tuo, kad, per trumpą laiką kompanija skverbiasi į daugelį įvairių šalių užsienio rinkų, kur skverbimosi pastangos išskaidomos jose.

Rinkų koncentracijos strategija pasižymi išteklių ir pastangų sutelkimu į nedaugelį rinkų.

Tarptautinio marketingo strategijų formavimą sąlygoja ciklai arba fazės, kurias kompanijos turi praeiti savo kelyje, įsigalėdamos globalinėse pasaulio rinkose. Žukauskas P. (2006) išskyrė tokias fazes:

1. *0 fazė* - paruošiamoji. Kredito unija plėtoja veiklą tik savo šalyje, tačiau jos vadovai jau pradeda rengti sprendimus plėtrai į kitų šalių rinkas.

2. *1 fazė* - pradinis *įsiskverbimas*. Kredito unija pasirenka vieną šalį, tyrinėja jos rinkos galimybes, įsiskverbimo į ją sąlygas, numato skverbimosi būdą, laiką, etapus bei įvertina tokio įsiskverbimo kainą. Galiausiai įgyvendinamas veiklos pradžios užsienio rinkose sprendimas – kredito unija pradeda veiklą vienoje iš užsienio šalių.

3. *2 fazė* - veiklos užsienio rinkose plėtimas. Jeigu pasiteisino pirminės invazijos į užsienio šalį lūkesčiai, šiame etape kredito unijos priima sprendimą plėstis į kelėtą kitų užsienio rinkų, siekdama užvaldyti ir jose po atitinkamą rinkos dalį. Renkamos naujos šalys, jos studijuojamos, tobulinamos marketingo strategijos ir ilgainiui įsigalima vieno ar kelių regionų šalių rinkose.

4. *3 fazė* - veiklos užsienio rinkose globalizavimas. Šį etapą gali pasiekti ne visos kredito unijos, kurios plėtoja savo veiklą užsienio rinkose. Stambios kredito unijos, galinčios išvystyti didelius gamybinius pajėgumus, turinčios stiprias marketingo struktūras, nesitenkina veikla keliose atskirose užsienio rinkose. Šioje fazėje kredito unijos turi suformuoti stiprią tarptautinio marketingo strategiją.

0 fazė gali neegzistuoti arba būti kitokia, jeigu kalbama apie paslaugą, kurios kredito unijos neteikia. Tokiu atveju *0 fazė* susilieja su *1 faze*, kadangi paruošiamieji darbai iškart yra įgyvendinami pradinio įsiskverbimo metu, dėl ko kredito unijų įsiskverbimo į užsienio rinkas fazės, tais atvejais, kai prekė ar paslauga vietinėje rinkoje neteikia, faktiškai lieka trys – pradinio įsiskverbimo, veiklos užsienyje plėtimo ir veiklos užsienio rinkose globalizavimo. Be to, tokiu atveju teoriškai įmanoma, kad po antrosios ar trečiosios fazės gali susikurti nauja fazė ar jos atšaka – veiklos renacionalizavimas, kai kredito unijos nusprendžia veikti ne tik užsienio rinkose, tačiau ir vietinėje rinkoje, o prekės ar paslaugos pobūdis taipgi leidžia tai įgyvendinti.

Dėl šių priežasčių pagrindinės įsiskverbimo fazės būtų (Žukauskas P. 2006):

- Pradinio *įsiskverbimo*.
- Veiklos užsienio rinkose plėtimo.
- Veiklos užsienio rinkose globalizavimo.

Analizuojant internacionalizacijos strategijas, išskiriami užsienio rinkų įsisavinimo strateginiai konceptai, kurie sujungia rinkos segmentus, į kurias gali orientuotis ir kredito unijos (Sekliuckienė 2009):

- Ansoffo matrica;
- Porterio matrica;
- BCG matrica.

2.3 paveiksle pateikta Ansoffo matrica naudojama tam, kad būtų galima pagrįsti kredito unijų plėtros strategija. Remiantis Ansoffo matrica, galimos 4 pagrindinės plėtros kryptys, strategijos:

1. Skverbimasis į rinką (dabartinis produktas/ dabartinė rinka);
2. Rinkų plėtra (dabartinis produktas/ nauja rinka);
3. Produktų asortimento plėtra/ diferenciacija (naujas produktas/ dabartinė rinka);

4. Diversifikacija (naujas produktas/ nauja rinka).

	Dabartiniai produktai	Nauji produktai
Dabartinės rinkos	1. Skverbimosi į rinką strategija	3. Produkto tobulinimo strategija
Naujos rinkos	2. Rinkos tobulinimo strategija	4. Diversifikacija

2.3 pav. Ansoffo matrica (Sekliuckienė 2009)

2.4 paveiksle pateikta Porterio matrica, kuri tinka aiškinant kredito unių strategines pozicijas. Remiantis Porter matrica, išskiriamos tris strategijos:

1. žemos kainos (kaštų lyderystė);
2. diferenciacijos strategija;
3. nišos strategija (specializacijos)

Konkurencijos laipsnis		Išlaidų mažinimas	Diferenciacija
	Daug rinkos segmentų	Išlaidų lyderio strategija	Diferenciacijos strategija
	Mažai rinkos segmentų	Koncentracija į išlaidas	Koncentracija į diferenciaciją

2.4 pav. Porterio matrica (Sekliuckienė 2009)

Taikant išlaidų strategiją, kredito unijos savo veiklą grindžia ištekliais, kurie užtikrina mažiausias išlaidas šakoje, kurioje ji veikia. Sugebėjimas efektyviausiai valdyti išteklius leidžia kredito unijoms pasiekti mažiausias išlaidas savo veiklos šakoje ir tuo pačiu įgyti ilgalaikį konkurencinį pranašumą. Išlaidų lyderio strategija reikalauja daug dėmesio išlaidoms kontroliuoti ir jiems minimizuoti.

Taikydama diferenciacijos strategiją, kredito unijos kuriuo nors aspektu siekia unikalumo. Dažniausiai ji skirta diferencijuoti siūlomą prekę, kuri vartotojų būtų suvokiama kaip unikali. Diferenciacijos esmė – pelno gavimas, kuriant vartotojui vertę, kuri yra kitokia ir didesnė nei siūlo konkurentai, tačiau kredito unijos yra ne pelno siekiančios bendrovės. Viena iš svarbiausių sąlygų, būtinų norint sėkmingai diferencijuoti prekę, yra rinkos segmentavimas bei vartotojų poreikių

išsiaiškinimas. Diferenciacija negali būti siejama tik su prekės ypatumais, bet turi apimti visą kredito unijų ir narių santykių kompleksą, apčiuopiamus ir neapčiuopiamus aspektus.

Koncentracija į išlaidas ir koncentracija į diferenciaciją, kai kredito unijos pastangas sutelkia į kurį nors veiklos aspektą siauroje konkurencijos srityje šakos viduje: vartotojų grupė, konkreti prekė ar konkreti geografinė rinka. Tikslas – pasirinkti rinkos segmentą ir jį aptarnauti geriau negu konkurentai. Konkurencinį pranašumą įgyti ir tuo išsiskirti iš konkurentų galima mažinant išlaidas arba didinant prekės diferencijavimą. Kredito unijos konkurencinį pranašumą pasiekia tada, kai konkurentai nesugeba taip pat gerai aptarnauti pasirinktos tikslinės rinkos.

2.4 paveiksle pateikta BCG matrica taip pat kaip ir kitos matricos tinka pagrįsti kredito unijos plėtros į užsienio rinkas strategijas.

	Silpnas pranašumas	Stiprus pranašumas
Skaitlingos diferenciacijos galimybės	Fragmentacija	Specializacija
Ribotos diferenciacijos galimybės	Aklavietė	Apimčių didinimas

2.5 pav. BCG matrica (Sekliuckienė 2009)

Fragmentacija: veiklos sektorių, kur gamybos mastas neduoda konkurencinio pranašumo; įėjimo ir išėjimo barjerai nedideli; kredito unijos rinkos dalis negarantuoja ilgalaikės sėkmės; diferenciacijos galimybių daug, būtina greitai reaguoti; vienu metu gali veikti skirtingo rentabilumo lygio konkurentų.

Specializacija: produktai, tenkinantis skirtingus poreikius, vyrauja specifiniai kaštai, rentabilumas priklauso nuo produkto vertės vartotojo požiūriu. Pagrindinis specializacijos pavojus yra tai, kad gali išnykti poreikis kredito unijos specializuotis dėl aukštos kainos arba dėl produkto išskirtinumo vartotojams praradimo.

Aklavietė: diferenciacijos galimybės ir kredito unijų konkurenciniai pranašumai menki; mažos kredito unijos; produktai ir technologijos specializuotos, bet nesudėtingos; paklausa nedidelė, akivaizdi perprodukcija; investicijos didelės; nė vienas konkurentas neturi vyraujančios rinkos dalies.

Apimčių didinimas: diferenciacijos galimybės menkos, kredito unijos, teikdamos daug paslaugų, gali gerokai sumažinti sąnaudas; paslaugos yra plataus vartojimo; rinka yra didelė; mažai konkurentų, siūlančių mažas kainas.

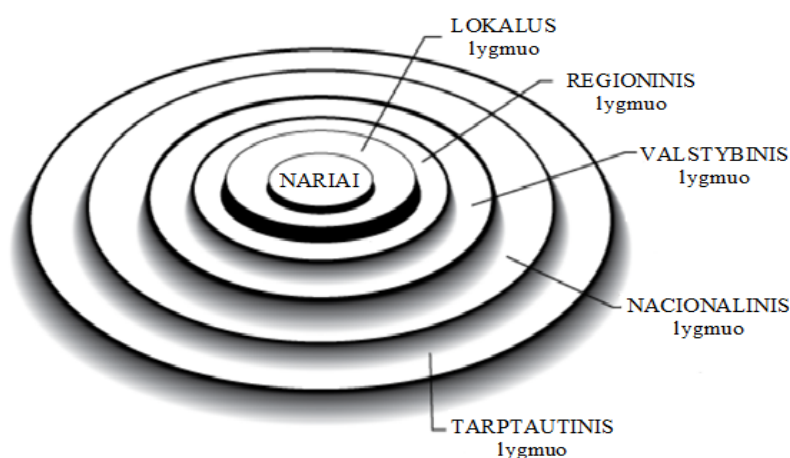
Apibendrinant galima teigti, kad kredito unijos, siekdamos įgyti konkurencinį pranašumą globalioje rinkoje, turėtų atsižvelgti į atskirų rinkų vartotojų poreikius ir ne visada taikyti standartizacijos strategiją. Internacionalizuojant kredito unijų veiklą tam, kad kredito unijos pasiektų reikalingus rezultatus yra būtinos strategijos ir procedūros, kurios organizuos ir kontroliuos jų veiklą, užtikrins sklandų ir saugų darbą. Strategijos ir procedūros yra instrukcijos, pagrastos visuotiniais tikslais, turi atitikti įstatymų ir kredito unijos nuostatų reikalavimus, padėti diegti gero verslo praktiką ir patirtį.

2.2. Mokslinių tyrimų, skirtų kredito unijų plėtrai, studija

Vertinant kredito unijų veiklos internacionalizavimą tikslinga, apibendrinti mokslinių tyrimų, skirtų kredito unijų plėtrai rezultatus.

Savitarpio pagalba yra naudinga ir kredito unijai, ir atsakingam asmeniui. Kredito unijos tvirtumas ir sėkmė daug priklauso nuo kredito unijos ir jos narių ketinimų, siekiant bendrų tikslų, pasidalinti patirtimi, dirbti išvien. Daug kas įvyksta atskirų kredito unijų lygmeniu. Veikia jungtinių organizacijų sistema, palengvinanti procesus nuo vietinio iki tarptautinio lygmens.

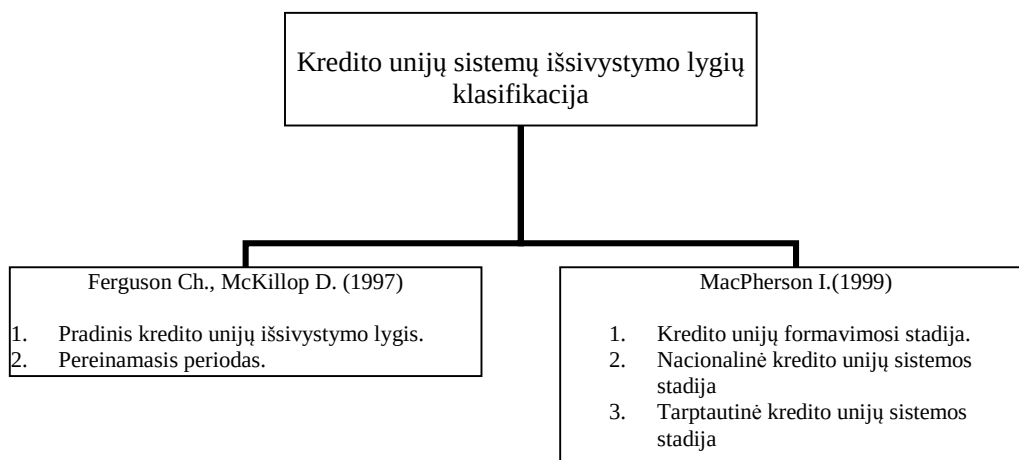
2.6 paveiksle pateikta schema atspindi kredito unijų sistemą, kurią sudaro: nariai, lokalus lygmuo, regioninis lygmuo, valstybinis lygmuo, nacionalinis lygmuo ir tarptautinis lygmuo. Nariai – kredito unijų branduolys, nebūtų narių – nebūtų kredito unijos. Vietos (lokalus) lygmuo apima kredito unijas, kurios aptarnauja savo narius vietiniu lygmeniu. Kredito unijos yra kaip sistemos pagrindas.

2.6 pav. Kredito unijų sistema (Madison 2011)

Visos kredito unijos yra sukurtos narių, panašias ekonomines problemas turintys žmonės vienijasi ir kooperuodami turimais finansiniais ištekliais teikia pagalbą vienas kitam. Tokiu būdu šie žmonės gerina savo ekonominę ir socialinę padėtį. Regioninį kredito unijų lygmenį sudaro kredito unijų skyriai, vietos kredito unijos kuria tinklus, ieško švietimo, bendruomenės paslaugų ir problemų sprendimo būdus. Skyriai yra kredito unijos sistemos neatsiejama dalis. Valstybinis kredito unijų lygmuo apima tinklo. Valstybiniu lygiu, kredito unijos bendradarbiauja siekiant sukurti masto ekonomiką. Nacionaliniu lygmeniu veikia kredito unijos nacionalinė asociacija, kredito unijos savitarpio grupės. Nacionaliniai paslaugų teikėjai palaiko valstijos masto paslaugų teikėjus ir siūlo kitus produktus ir paslaugas kad, dėl ekonomikos masto, nebūtų pasiūlyti valstybiniame lygyje. Daugelis valstybinio lygio organizacijų randa savo dublikatą nacionaliniu lygmeniu. Kredito unijų sistema pasistūmėjo tarptautiniu lygmeniu. Pasaulinė kredito unijų taryba (WOCCU) buvo suformuota 1960-aisiais metais (Madison 2011). WOCCU dirba su JAV federaline vyriausybe, kad panaudotų dotacijos dolerius, kad padėtų šalims kredito unijų kūrimu. WOCCU – visų pastangas koordinuojanti asociacija.

Analizuodami kredito unijų sistemų plėtros tendencijas įvairiose užsienio šalyse, mokslininkai (Ferguson *et al.* 2002; McCarthy *et al.* 2001 ir kt.) paprastai išskiria tris kredito unijų ir kitų kooperatinių finansinių institucijų sistemų plėtros stadijas (žr. 2.7 pav.).

2.7 pav. Kredito unijų sistemų išsivystymo lygiai. (Igaryte et al. 2011: 56)

Kredito unijų sistemos buvimas pirmame ar antrame išsivystymo lygyje negarantuoja perėjimo į kitą išsivystymo lygį, tai gali užtikrinti tik nuoseklus sistemos integracinių procesų plėtojimas.

Levišauskaitė K. ir Kaupelytė D. (2005) įvertino kredito unijų rizikos reglamentavimo ir kredito unijų veiklos rizikingumo tendencijas Lietuvoje ir aptarė, kokią įtaką šios tendencijos gali turėti tolimesnei šio sektoriaus plėtrai. Siekdami pagrindinio tikslo, autoriai atliko kredito unijų ir bankų rizikos rūšių tapatumų ir skirtumų analizę, išsarinėjo kredito unijų rizikos reglamentavimą, atliko kredito unijų plėtros ir rizikos rodiklių tendencijų analizę, taip pat palygino Lietuvos kredito unijų rizikos reglamentavimą ir veiklos rodiklius su pasirinktų Europos Sąjungos šalių — Lenkijos ir Airijos kredito unijų sistemomis. Tyrimo pabaigoje autoriai pateikė kredito unijų rizikos reglamentavimo pokyčius lemiančius kredito unijų veiklos riziką ir tolimesnę kredito unijų sektoriaus plėtrą Lietuvoje.

Dudzevičiūtės G. (2006), remdamasi 1997 – 2004 m. statistiniais ir finansų institucijų teikiamais duomenimis ir atlikusi kredito unijų skaičiaus priklausomybės nuo socialinių – ekonominių veiksnių tyrimą, nustatė veiksnių kombinaciją, kuri labiausiai lėmė Lietuvos kredito unijų skaičiaus dinamiką. Apie 96 proc. kredito unijų skaičiaus variacijos paaiškina vidutinio darbo užmokesčio (neto) tendencijos Lietuvos ūkyje, BVP, tenkančio vienam gyventojui, rodiklis ir užsienio kapitalo dalies bankų akciniame kapitale dinamiką. Nustatyta tiesioginė priklausomybė tarp kredito unijų skaičiaus dinamikos ir minėtųjų nepriklausomųjų veiksnių. Taigi, šiuo tyrimu buvo kiekybiškai pagrįstas teiginys, kad kredito unijų skaičiaus didėjimui teigiamą poveikį turėjo bankininkystės sektoriaus privatizavimas ir nustatyta veiksnių kombinacija, geriausiai apibūdinanti kredito unijų skaičiaus dinamiką. Dudzevičiūtės G. (2006) atlikta kredito unijų plėtros analizė leidžia teigti, kad tolimesnė kredito unijų tinklo plėtra siejama su kredito unijų paslaugų spektro plėtra, naujų technologijų diegimu, rizikos valdymo stiprinimu, jų tinklo stabilumu ir likvidumu. Atlikus kredito unijų plėtros priklausomybės nuo socialinių – ekonominių veiksnių tyrimą, nustatyta, kad apie 96 proc. kredito unijų skaičiaus variacijos paaiškina vidutinio darbo užmokesčio (neto) tendencijos Lietuvos ūkyje, BVP, tenkančio vienam gyventojui, rodiklis ir užsienio kapitalo dalies bankų akciniame kapitale dinamiką. Ši analizė leidžia daryti išvadą, kad kredito unijų tinklo plėtrai (skaičiaus didėjimui) tiesiogini poveikį turėjo bankininkystės sektoriaus privatizavimas.

2006 metais atliktas dokumentinis tyrimas, kur išsiaiškinta, kad (Kredito... 2006):

- Praktinė Lietuvos kredito unijų veikla dažnai skiriasi nuo teisinio reglamentavimo. Įstatymas nustato bendruomeninį kredito unijos organizavimą, tačiau praktikoje dauguma kredito unijų narystės pagrindu pasirenka priklausymą formaliam asmenų junginiui (asociacijai). Tokiu būdu labai stipriai išplečiamas aptarnaujamų asmenų ratas, praktiškai eliminuojant bendruomeninį pobūdį.

- Netinkamas įstatyminių normų įgyvendinimas gali didinti kredito unijų veiklos riziką. Visuotiniams narių susirinkimams faktiškai nevykdant savo funkcijų, iškyla pavojus kredito unijų įstatyme įvirtintai vidaus kontrolės sistemai. Tačiau tokia praktika negali būti vertinama kaip kredito unijų veiklos riziką didinantis veiksnys, nes aktyvų multiplikavimo mastą riboja kredito unijų veiklos riziką ribojantys normatyvai.

- Tam tikros Įstatymo normos ne tik apsunkina kredito unijų veiklą, bet ir trukdo jų plėtrai.
- Pagrindinė kredito unijų sistemos grėsmė – netinkamas teisinis reglamentavimas. Kredito unijų teisinis reglamentavimas turi būti plėtojamas remiantis užsienio valstybių patirtimi. Kredito unijoms pasiekus aukštesnį išsivystymo lygį turi būti suteikta didesnė veiksmų laisvė bei liberalizuojamas narystės kriterijus. Adekvačiai gali būti mažinamos mokestinės lengvatos ir keliama nauji reikalavimai, ribojantys veiklos riziką.

Mižutavičius E. 2009 išnagrinėjo ir įvertino Lietuvos kredito unijų veiklą finansinės krizės kontekste. Nusakė pasaulio finansų krizės poveikį Lietuvos kredito sistemai, išryškino kredito unijų skiriamuosius bruožus, išanalizavo Lietuvos kredito unijų rodiklių kitimo tendencijas finansinės krizės laikotarpiu. Anot Mižutavičiaus E. (2009) Pasaulio finansų krizė dėl konservatyvaus ir daugiau vietinio investavimo Lietuva labiau paveikė netiesiogiai. Lyginant su bankų sektoriumi, kredito unijos finansinės krizės laikotarpiu patyrė žymiai mažesnę nuostolį., augo jų narių skaičius, didėjo indėliai, nebuvo sustabdytas kreditavimas. Kredito unijų veiklos rezultatus lemia besikeičianti makroekonominė aplinka bei Lietuvos banko reikalavimai. Nustatyti griežtesni maksimalios paskolos vienam skolininkui bei didelių paskolų normatyvai užtikrina kredito unijų veiklos stabilumą ir saugumą recesijos laikotarpiu.

Siekiant pateikti siūlymus Lietuvos kredito unijų plėtrai užtikrinti, buvo atliktas tyrimas naudojant kelis metodus: kiekybinis (anketinė kredito unijų vadovų ir darbuotojų apklausa) ir kokybinis (interviu su kredito unijų vadovais, mokslinės literatūros ir dokumentų kredito unijų klausimais analize) tyrimai, statistinė kredito unijų rodiklių prognozė bei gautų tyrimo rezultatų lyginamoji analizė (Igarytė *et al.* 2011). Atliktas interviu su kredito unijų vadovais leido išsiaiškinti kredito unijų plėtrą lemiančius vidinius ir išorinius veiksnius (žr. 2.2 lentelę). Papildomai apklausos dalyviai išskyrė šiuos veiksnius: ryšius su bendruomene, kooperatinį švietimą, kredito unijų konkurencingumą. Kai kuriuos kredito unijų vadovų nurodytus neigiamus veiksnius galima priskirti prie teigiamų veiksnių, pavyzdžiui, nepalanki ekonominė situacija lėmė kredito unijų rinkos dalies augimą, griežti Lietuvos banko reikalavimai užtikrina kredito unijų sistemos stabilumą ir pan.

2.2 lentelė. Kredito unijų plėtrą lemiantys veiksniai (Igarytė *et al.* 2011)

	Teigiamą įtaką darantys veiksniai	Neigiamą įtaką darantys veiksniai
Išoriniai veiksniai	• žmonių kooperacijos principų plėtojimas; • gyventojų nepasitikėjimas bankais; • nišos, kuriose nenori dirbti bankai; • bankų „nutolimas nuo klientų“; • bankų paslaugų kainodara, didesni mokesčiai už teikiamas paslaugas.	• kooperatinio švietimo stoka; • mažas kredito unijų žinomumas visuomenėje; • mažas valstybės dėmesys kredito unijoms ir kooperacijai; • nepalanki įstatyminė aplinka, griežti Lietuvos banko reikalavimai; • nepalanki ekonominė situacija; • norint naudotis kredito unijos paslaugomis reikia įstoti į kredito uniją; • stiprėjanti išorinė konkurencija.
Vidiniai veiksniai	• teikiamų paslaugų finansinė nauda nariams; • teigiamas poveikis vietos bendruomenėms; • kredito unijų bendruomeniškumas, glaudus bendravimas su nariais; • teikiamų paslaugų lankstumas, operatyvumas, trumpesnis sprendimų priėmimų terminas; • kredito unijas teikia vis daugiau naujų paslaugų nariams; • kredito unijų judėjimo stabilumas; • aktyvūs kredito unijų vadovai; • kredito unijų reklama.	• nevieninga kredito unijų paslaugų sistema; • mažas kai kurių kredito unijų vadovų aktyvumas; • nepakankamas kredito unijų darbuotojų ir renkamų valdymo organų narių profesionalumo užtikrinimas; • stiprėjanti išorinė ir vidinė konkurencija; • nepakankama informacinių technologijų plėtra; • galimas atitolimas nuo kooperatinių vertybių.

Apibendrinant, galima teigti, kad mokslinėje literatūroje kredito unijų plėtros tendencijos ir perspektyvos mažai analizuojamos. Tyrimuose yra pasigendama išsamesnių kredito unijų plėtros perspektyvų analizės ir vaidmens rinkoje prognozių.

2.3. Originali tyrimų metodologija, skirta kompleksiškai analizuoti kredito unijų veiklos internacionalizavimą

Šio darbo tikslas – pasiūlyti strateginius sprendimus, remiantis mokslinės literatūros šaltinių, statistinių duomenų analize, empiriniais tyrimais, skirtus Kredito unijų veiklos internacionalizavimui tobulinti.

Analizuojant kredito unijų veiklos internacionalizavimą tikslui pasiekti yra tikslinga nagrinėti situaciją kompleksiškai. Tam reikia atlikti šiuos empirinius tyrimus:

- empiriniai tyrimai, skirti bendrosioms kredito unijų veiklos tendencijoms Europoje ir Europos Sąjungoje įvertinti;
- kredito unijų veiklos teisinio reglamentavimo Lietuvoje analizė;
- empiriniai tyrimai, skirti Lietuvos kredito unijų tarptautinės praktikos valdymui analizuoti.
- empiriniai tyrimai, skirti įvertinti Lietuvos kredito unijų veiklą finansinės krizės kontekste.

Kredito unijų teisinio reglamentavimo analizės tikslas – išnagrinėti kredito unijų veiklos teisinį reglamentavimą Lietuvoje ir nustatyti, ar esamas teisinis reglamentavimas netrukdo kredito unijų veiklos internacionalizavimui, sistemos plėtrai.

Tyrimui atlikti naudojami kredito unijų dokumentų (įstatymų, steigimo aktų, nutarimų ir t. t.) analizės, apibendrinimo metodai.

Tyrimo nauda. Išanalizavus kredito unijų dokumentus susipažindinama su nagrinėjama problema. Tyrimas atskleidžia visas teisinio reglamentavimo subtilybes. Galima pastebėti nagrinėjamo objekto raidos etapus, dėsnius, kitimą ir pan. Tinkamai reglamentuojant ir prižiūrint kredito unijų veiklą, jos gali tapti svarbia nacionalinės kredito sistemos dalimi, užtikrinančią finansinių paslaugų prieinamumą plačiam visuomenės ratui. Kredito unijų sistema Lietuvoje plėtojama sparčiai. Aktualu išnagrinėti kredito unijų teisinį reglamentavimą. Nustatyti kokios kredito unijų veiklos stabilumo problemos egzistuoja. Teisinis reglamentavimas turėtų atitikti kredito unijų sistemos išsivystymo lygį.

Empirinių tyrimų tikslas – įvertinti bendrąsias kredito unijų verslo raidos tendencijas Europoje ir Europos Sąjungoje ir Lietuvos kredito unijų veiklą finansinės krizės kontekste, *išanalizuoti* tarptautinę Lietuvos kredito unijų valdymo praktiką, *identifikuoti* kredito unijų silpnąsias ir stipriąsias puses, *numatyti* kylančias grėsmes ir galimybes.

Empiriniams tyrimams, skirtiems įvertinti bendrąsias kredito unijų veiklos tendencijas Europoje ir Europos Sąjungoje naudojami 2001–2010 metų statistiniai duomenys, statistinių duomenų analizės, apibendrinimo ir koreliacinės regresinės analizės metodai, apskaičiuojami pokyčiai iš kurių galima spręsti apie kredito unijų veiklos kaitą. Empirinis tyrimas naudingas tuo, kad jis yra grindžiamas faktų analize. Faktus gali atspindėti statistiniai duomenimis, kiekybiniais vertinimais ir pan.

Empiriniams tyrimams skirtiems Lietuvos kredito unijų tarptautinės praktikos valdymui analizuoti naudojami kredito unijų informaciniai leidiniai, kredito unijų internetinių puslapių pateikta informacija ir eksperto apklausa.

Empiriniams tyrimams skirtiems įvertinti Lietuvos kredito unijų veiklą finansinės krizės kontekste naudojami statistinių duomenų analizės, SSGG analizė, apibendrinimo metodai. Naudojami statistiniais duomenimis, kredito įstaigų veiklos 2005–2010 metų ataskaitos.

2.3.1. Kiekybiniai metodai kredito unijų veiklos rodiklių ryšiams nustatyti

Daugelyje praktinių uždavinių, kur naudojami kredito unijų vykstančių procesų kiekybiniai rodikliai, svarbu kaip jie veikia vieni kitus. Tie ryšiai tarp kintamųjų gali egzistuoti iš tikrųjų ar būti tik įtariami. Tokiu ryšiu gali būti paprastas funkcinis ryšys, kai kiekvienai nepriklausomai kintamojo reikšmei galima vienareikšmiškai nurodyti priklausomo kintamojo (funkcijos) reikšmę. Dažniausiai šie ryšiai labai sudėtingi, o rezultatyviekiai rodikliai priklauso nuo daugelio veiksnių vienu metu ir sudėtinga pasakyti, nuo ko labiausiai.

Darbe atliekama koreliacinė regresinė analizė, kuri yra naudojama sudėtingiems ekonominiams ir fiziniams reiškiniams tirti. Kredito unijose viena iš sudėtingiausių problemų yra įvertinti produkcijos paklausą, busimus pardavimus. Pagrindiniai veiksniai, į kuriuos reikia atsižvelgti, yra šie:

- Išoriniai veiksniai: makroaplinka (ekonominiai veiksniai; socialiniai – kultūriniai, technologiniai bei politiniai – teisiniai veiksniai), mikroaplinka (vartotojai; tiekėjai; konkurentai; kiti rinkos partneriai).
- Vidiniai veiksniai: kredito unijų kultūra ir filosofija; finansiniai ir materialiniai ištekliai; darbuotojų skaičius ir personalo kokybė; kredito unijų dydis; vietovė; valdymo forma; organizacinė struktūra; išlaidų struktūra.

Koreliacinė analizė – tai statistinis metodas, kuriuo tariai atsitiktinių dydžių, turinčių normalųjį skirstinį, tarpusavio ryšiai generalinėje aibėje (Kėdaitis V. 2009). Pats koreliacinės analizės metodas neatskleidžia ryšių tarp reikšmių atsiradimo priežasčių. Jis tik kiekybiškai išmatuoja tų ryšių stiprumą.

Koreliacijos koeficientas skaičiuojamas pagal lygtį:

$$r_{xy} = \frac{\sum (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum (x_i - \bar{x})^2 \cdot \sum (y_i - \bar{y})^2}} \quad (1)$$

čia:

r – imties koreliacijos koeficientas;

x – nepriklausomo kintamojo reikšmė;

y – priklausomo kintamojo reikšmė.

Koreliacijos koeficientą skaičiuoti galima pasinaudojus *MS Excel* funkcija *CORREL*.

Koreliacijos koeficientas yra apskaičiuotas iš atsitiktinės imties duomenų, todėl jo reikšmė irgi atsitiktinė. Koreliacijos koeficientas gali būti nepatikimas.

Tikrinant r_{xy} patikimumą koreliacijos koeficientą r_{xy} tenka transformuoti į dydį z . Dydžiai z skirstosi normaliai. *MS Excel* funkcija *FISHER*, atlieka z -transformaciją (angliškai – *Fisher transformation*). Jos formulė:

$$z = \frac{1}{2} \ln \frac{1+r}{1-r} \quad (2)$$

Jeigu imties tūris mažesnis nei 25 objektai, dydį z reikia transformuoti Hotelingo transformacija:

$$z^* = z - \frac{3z + r}{4(n-1)} \quad (3)$$

Tam suskaičiuojamas imties dydis n (su *MS Excel* funkcija *COUNT*), o po to – z^* .

Normuotąjį nuokrypį t_z galima skaičiuoti pagal vieną iš apačioje pateiktų formulių:

a) atlikus vien z transformaciją:

$$t_z = \frac{z}{s_z} = z \cdot \sqrt{n-3} \quad (4)$$

$$\text{čia: } s_z = \frac{1}{\sqrt{n-3}};$$

b) atlikus z ir Hotelingo transformacijas:

$$t_z = \frac{z^*}{s_{z^*}} = z^* \cdot \sqrt{n-1} \quad (5)$$

$$\text{čia: } s_{z^*} = \frac{1}{\sqrt{n-1}}.$$

Patikimumas p nustatomas integruojant standartinį normalųjį skirstinį: nuo t_z iki $+\infty$, jeigu $t_z > 0$, arba nuo $-\infty$ iki t_z , jeigu $t_z < 0$, o gautą skaičių padauginus iš 2. Gautas dydis yra r_{xy} reikšmingumo lygmuo. Jeigu $p < 0,05$, tuomet r_{xy} yra patikimas.

Regresinė analizė – tai statistinis metodas priklausomybių tarp atsitiktinių dydžių matematiniai išraiškai nustatyti ir jos parametrus analizuoti (Kėdaitis 2009). Tiesinės regresinės analizės lygtis – tiesė $\hat{Y} = a + a_1x$

Regresinės ir koreliacinės analizės etapai:

1. Atliekama tiriamo reiškinių teorinė ir empirinė analizė ir nustatomi jį apibūdinantys požymiai.
2. Nustatomas koreliacinio ryšio stiprumas tarp rezultatinio požymio ir jį lemiančių veiksnių.
3. Atliekama daugialypė regresinė analizė.
4. Randamas regresijos lygties pavidalas ir įvertinami jos parametrai.
5. Atliekama regresijos lygties ir jos parametrų interpretacija.

Paprasčiausias būdas koreliacinei regresinei analizei atlikti yra statistinių *MS EXCEL* programos funkcijų panaudojimas (Pabedinskaitė 2007):

1. Aprašomosios statistikos dydžiai skaičiuojami naudojant šias funkcijas: vidurkis – *AVERAGE*; vidutinis kvadratinis nuokrypis – *STDEV*; dispersija – *VAR*

2. Koreliacijos koeficientą tarp dviejų veiksnių skaičiuoja funkcija *CORREL*.

3. Porinės regresijos lygties koeficientus $\hat{Y} = a + a_1x$ apskaičiuoja šios funkcijos:

- a_0 – *INTERCEPT*;
- a_1 – *SLOPE*.

4. Daugianarė koreliacinė regresinė analizė atliekama naudojant šias statistines funkcijas:

- tiesinės ryšio formos atveju – *LINEST* ir *TREND*;
- eksponentinio augimo atveju – *LOGEST* ir *GROWTH*.

Funkcijos *LINEST* (ir atitinkamai *LOGEST*) pateikia pilną informaciją, reikalingą regresijos lygčiai užrašyti ir statistinėms išvadoms padaryti: lygties koeficientus, determinacijos koeficientą, likutinės dispersijos kvadratų sumą, laisvės laipsnius.

Funkcijos *TREND* (ir *GROWTH*) apskaičiuoja funkcijos $\hat{Y}$ reikšmę pagal regresijos lygtį, esant tam tikroms kintamųjų $x_1...x_m$ reikšmėms. Praktinėje veikloje dažniausiai reikia būtent funkcijos reikšmių apskaičiavimo, funkcijos koeficientų žinojimas nėra būtinas.

Kartu su grafikais, kuriuos galima sudaryti naudojant funkciją *Chart Wizard*, o pavaizduoti reikėtų porinės regresijos rezultatus bei likučių grafiką daugianarėje regresijoje ($\hat{y}_i - y_i$ nuo $\hat{y}_i$), gauname išsamų nagrinėjamojo reiškinių vaizdą.

Paprasčiausia ryšio forma yra tiesė: $\hat{Y} = a + a_1x$, kai nagrinėjame priklausomybę nuo vieno veiksnio. Jei statistinių taškų išsidėstymas yra toks, kad galima įterpti kreivę, ryšio ieškoti galima polinomo pavidalu, pavyzdžiui antrojo laipsnio:

$$y = a_0 + a_1x + a_2x^2 \quad (6)$$

Čia:

$\hat{Y}$ – įvertinta (arba numatyta) y reikšmė;

a_0 – regresijos atkarpos įvertis;

a_1 – regresijos nuolydžio įvertis;

x – nepriklausomas kintamasis.

Pažymėję $x^2 = t$ gauname:

$$y = a_0 + a_1x + a_2t \quad (7)$$

Tokią tiesinę priklausomybę nuo dviejų kintamųjų (x bei t) ir šios lygties koeficientus galima rasti naudojant tą pačią *LINEST* funkciją. Daugelį funkcijų algebriniais veiksmais galima suvesti į tiesinę formą ir su *LINEST* funkcija įvertinti koeficientus. *MS EXCEL* programa, galima atskirai išskirti dažnai ekonominiuose tyrimuose pasitaikanti eksponentinio augimo kreivė, kurios koeficientus ir reikšmes galima apskaičiuoti naudojant funkcijas *LOGEST* ir *GROWTH*.

2.3 lentelėje pateikiamas Pirsono koreliacijos koeficiento interpretavimas.

2.3 lentelė. Pirsono koreliacijos koeficiento interpretavimas (Kėdaitis 2009).

NEIGIAMOS REIKŠMĖS	KORELIACINIS RYŠIS	TEIGIAMOS REIKŠMĖS
0,00	Nėra	0,00
(-0,19) – (-0,01)	Labai silpnas	0,01 – 0,19
(-0,39) – (-0,20)	Silpnas	0,20 – 0,39
(-0,69) – (-0,40)	Vidutinis	0,40 – 0,69
(-0,89) – (-0,70)	Stiprus	0,70 – 0,89
(-0,99) – (-0,90)	Labai stiprus	0,90 – 0,99
(-1,00)	Visiškai tikslus	1,00

Tam kad galima būtų įvertinti kredito unijų ekonominių ir fizinių reiškinių, išorinių ir vidinių veiksnių ryšį, būtina atlikti koreliacinę regresinę analizę.

3. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS INTERNACIONALIZAVIMUI SKIRTI EMPIRINIAI TYRIMAI

Šiame skyriuje aprašomi empirinių tyrimų, skirtų kompleksiskai nagrinėti kredito unijų veiklos internacionalizavimą, rezultatai.

3.1. Empiriniai tyrimai, skirti bendrosioms kredito unijų veiklos tendencijoms Europoje ir Europos Sąjungoje įvertinti

Šiame skyriuje pateikiami empirinių tyrimų, skirtų bendrosioms kredito unijų veiklos tendencijoms Europoje ir Europos Sąjungoje įvertinti, rezultatai. Šio tyrimo tikslas – įvertinti bendrąsias kredito unijų verslo raidos tendencijas Europoje ir Europos Sąjungoje.

Kredito unijų veikla vykdoma visame pasaulyje. Pasaulinė kredito unijų rinka sudaryta iš daugelio regionų. Europos kredito unijų rinką sudaro 2 proc. visos kredito unijų rinkos.

3.1 lentelėje pateikiami Europos kredito unijų plėtros tendencijos 2001–2010 metais.

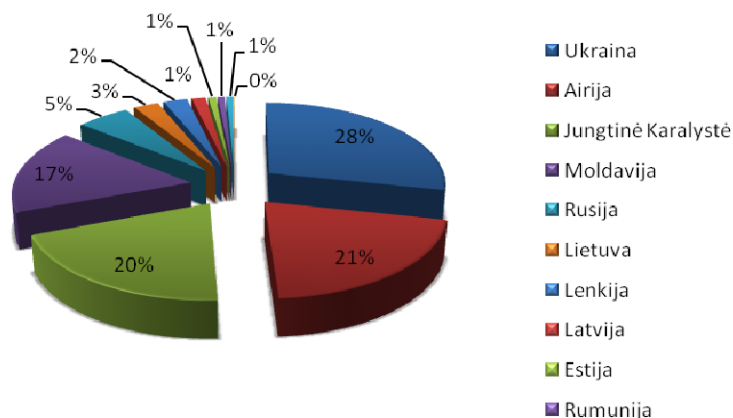
3.1 lentelė. Europos kredito unijų plėtros tendencijos 2001–2010 metais (International... 2011)

Metai	Šalys	Kredito unijos	Nariai	Kredito unijų pokytis (%)	Narių pokytis (%)
2010	12	2394	8253749	-0,99%	-2,92%
2009	12	2418	8501975	-5,88%	-2,60%
2008	12	2569	8728915	-3,82%	5,88%
2007	11	2671	8244253	-1,77%	9,08%
2006	11	2719	7557811	-5,03%	12,72%
2005	11	2863	6704674	2,25%	-3,22%
2004	11	2800	6927951	-0,60%	11,16%
2003	11	2817	6232379	-53,35%	10,87%
2002	11	6039	5621450	2,39%	7,78%
2001	11	5898	5215431		

Europoje kredito unijų veikla nuo 2001 metų iki 2007 metų vykdoma ir plėtojama 11 šalių, nuo 2008 metų iki 2010 metų kredito unijų veikla plėtojama 12 Europos šalių. Žemiau pateiktoje lentelėje galima pastebėti kaip Europoje keitėsi kredito unijų ir narių skaičius nuo 2001 metų iki 2010 metų, taip pat pateikiami apskaičiuoti kredito unijų ir narių skaičiaus pokyčiai. Daugiausiai kredito unijų Europoje buvo 2002 metais, 2003 metais buvo didžiausias pokytis, kredito unijų sumažėjo 53,35 proc. Lyginant 2010 metus su 2002 metais, kai kredito unijų skaičius buvo didžiausias, matyti, kad kredito unijų skaičius yra mažesnis net 69 proc., tačiau negalima teigti, kad kredito unijos plėtra Europoje sumažėjo, kadangi kredito unijų narių skaičius Europoje pradedant 2001 metais vis didėjo. Didžiausi narių skaičiaus pokyčiai Europoje buvo 2003, 2004 ir 2006 metais. (žr. 3.1 lentelę).

Mažėjant kredito unijų skaičiui, didėja narių skaičius, mažėjant kredito unijų skaičiui, šalių skaičius Europoje ne mažėjo.

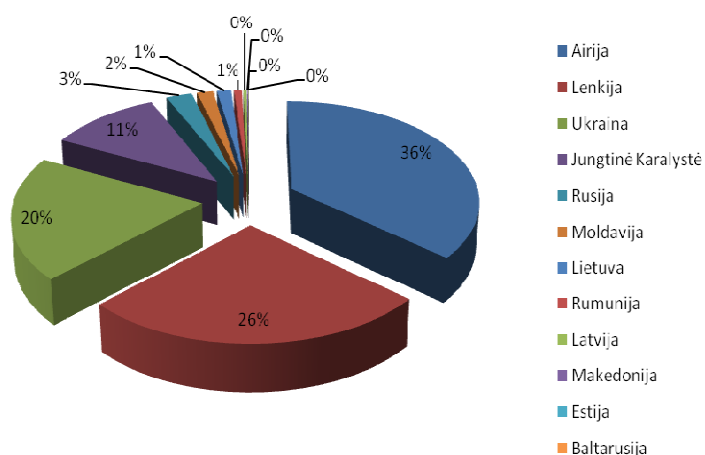
3.1 paveiksle pateiktas kredito unijų skaičiaus pasiskirstymas Europoje 2010 metais.

3.1 pav. Kredito unijų skaičiaus pasiskirstymas Europoje 2010 metais (International... 2011)

Daugiausia kredito unijų 2010 metais Europoje vykdė savo veiklą Ukrainoje – 28 proc., Airijoje – 21 proc., Jungtinėje Karalystėje – 20 proc., Moldavijoje – 17 proc., Rusijoje – 5 proc. Likusiose Europos šalyse kredito unijų skaičius yra kur kas mažesnis, kas sudaro mažesnę rinkos dalį.

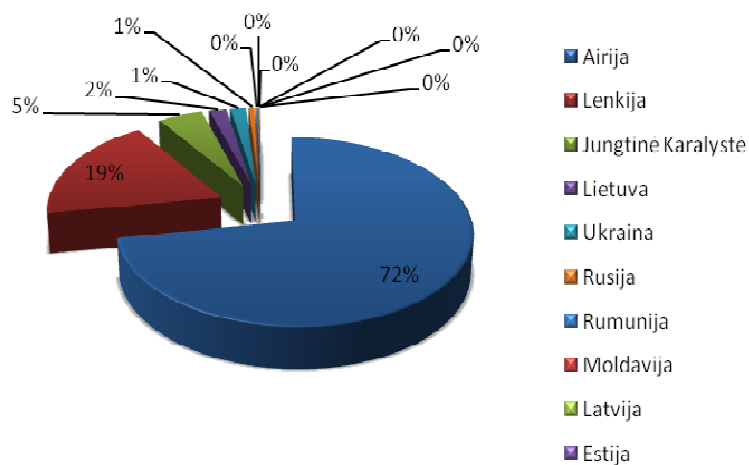
3.2 paveiksle pateiktas kredito unijų narių skaičiaus pasiskirstymas Europoje 2010 metais.

3.2 pav. Kredito unijų narių skaičiaus pasiskirstymas Europoje 2010 metais (International... 2011)

Kredito unijų narių skaičius Europos šalyse pasiskirstė tokiu būdu: Airijoje kredito unijų narių skaičius sudarė – 36 proc. visų Europos šalių kredito unijų narių, Ukrainoje – 20 proc., Lenkijoje – 26 proc. narių, Jungtinėje karalystėje – 11 proc., Rusija – 3 proc. Lietuva – 1 proc. narių. Likusiose Europos šalyse, tokiose kaip Baltarusija, Estija, Latvija, Lietuva, Moldavija ir Rusija kredito unijų narių skaičius yra kur kas mažesnis.

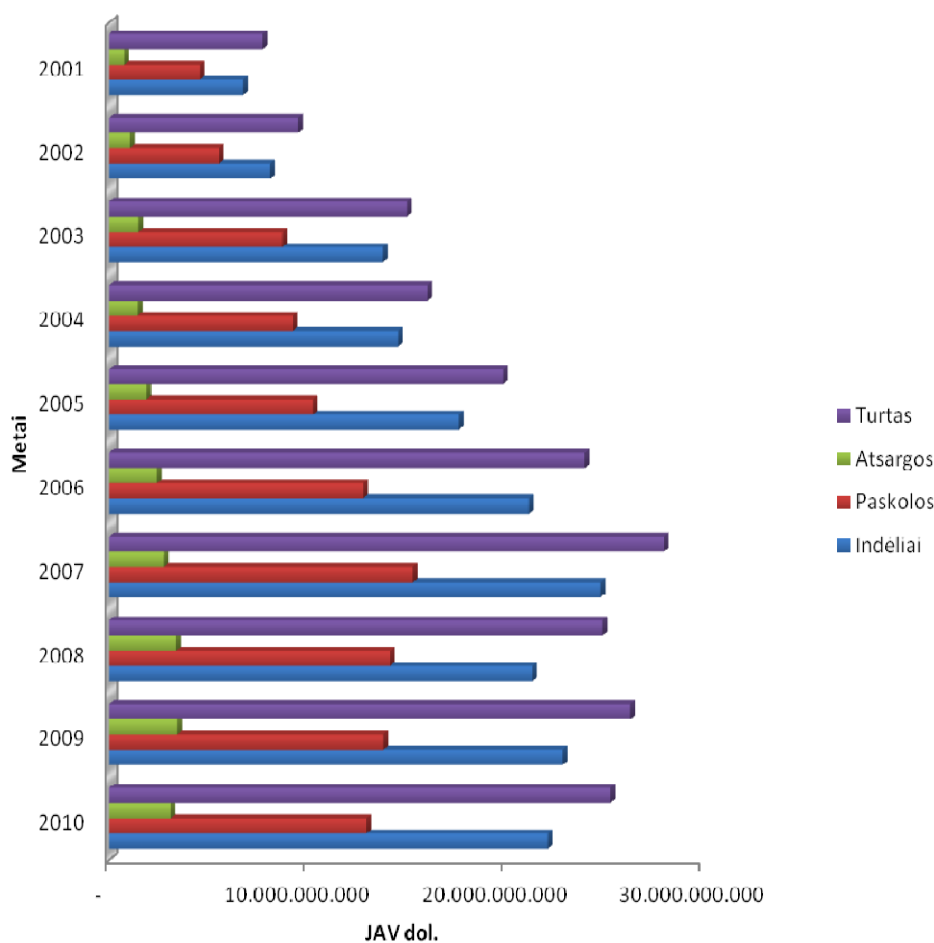
3.3 paveiksle pateiktas kredito unijų turto pasiskirstymas Europoje 2010 metais.

3.3 pav. Kredito unijų turto pasiskirstymas Europoje 2010 metais (International... 2011)

2010 metais didžiausią Europoje kredito unijų turto rinkos dalį sudarė Airijos kredito unijų turtas – 72 proc., Lenkija 19 proc., Jungtinė Karalystė – 5 proc., Lietuva – 2 proc., Rusija – 1 proc., likusios Europos šalyje veikiančios kredito unijos po 0 %.

3.4 paveiksle pateikiama Europos kredito unijų indėlių, paskolų, rezervų ir turto dinamika 2001–2010 metais.

3.4 pav. Europos kredito unijų rodiklių dinamika 2001–2010 metais (International... 2011)

Matyti kiek kiekvienais metais Europos kredito unijos priimdavo indėlių. Pastebima tendencija, kad nuo 2001 metų iki 2007 metų kredito unijos priimdavo vis daugiau indėlių, 2007 metais indėlių suma buvo didžiausia. Lyginant 2007 metų indėlių sumą su 2001 metų suma, indėlių buvo priimta 266 proc. daugiau, indėlių suma 2007 metais buvo 2,5 karto didesnė. 2008 metais indėlių suma sumažėjo

13,85 proc., 2009 metais indėlių suma lyginant su 2008 metais padidėjo 7,1 proc., tačiau lyginant su 2007 metais indėlių suma buvo mažesnė 8 proc., 2010 metais priimtų indėlių suma Europos kredito unijose sumažėjo 3,22 proc. lyginant su 2009 metais, tačiau lyginant su 2007 metais kai indėlių suma buvo didžiausia, indėlių 2010 metais buvo mažiau 11 proc.

Analizuojant Europos kredito unijų paskolų dinamiką 2001–2010 metais matyti, kad nuo 2001 metų iki 2007 metų kredito unijų suteiktų paskolų suma didėjo, 2007 metais kredito unijose suteikta daugiausiai paskolų, lyginant su 2001 metais 235 proc. daugiau. Nuo 2007 metų iki 2010 metų Europos kredito unijų paskolų sumos mažėjo. 2010 metais, lyginant su 2007 metais, suteiktų paskolų suma buvo mažesnė 15 proc., per metus 2010 metais suteiktų paskolų suma sumažėjo 6,1 proc.

Analizuojant Europos kredito unijų turto dinamiką 2001 – 2010 metais matyti, kaip ir kredito unijų indėlių dinamikoje, nuo 2001 metų iki 2007 metų kredito unijų turtas didėjo, 2007 metais kredito unijų turto suma buvo didžiausia, lyginant su 2001 metais kredito unijų turtas buvo 261 proc. didesnis. 2008 metais turtas sumažėjo 11 proc., 2009 metais lyginant su ankstesniais, turtas padidėjo 5,57 proc., 2010 metais turtas sumažėjo 3,79 proc., lyginant su 2007 metais kai turto suma buvo didžiausia, turto 2010 metais buvo mažiau 9,62 proc.

Analizuojant Europos kredito unijų rezervų dinamiką 2001–2010 metais, matyti, kad mažiausia rezervų suma buvo 2001 metais, o didžiausia 2009 metais. Rezervai didėjo kiekvienais metais nuo 2001 metų iki 2009 metų, tačiau kiekvienais metais augimo tempai mažėjo. 2010 metais rezervų sumažėjo 10,07 proc. lyginant su 2009 metais, lyginant su 2001 metais, kai rezervų suma buvo mažiausia, rezervų suma 306 proc. didesnė.

Galima teigti, kad priimtų indėlių, suteiktų paskolų, turto sumų atžvilgiu Europos kredito unijose, sėkmingiausi buvo 2007 metai, kai priimtų indėlių, suteiktų paskolų, turto sumų skaičiai buvo didžiausi. Priimtų indėlių skaičius, suteiktų paskolų skaičius, turtas 2008 metais iki 2010 metų lyginant su 2007 metais yra mažesni. Rezervų kredito unijos daugiausiai turėjo 2009 metais.

Įtakos tokiems padariniams Europos kredito unijose galėjo turėti, pasaulinė finansų ir ekonomikos krizė, kai sumažėjo narių pasitikėjimas kredito įstaigomis.

Įvertinus bendrąsias kredito unijų veiklos tendencijas Europoje buvo atlikta skirtingų statistinių duomenų koreliacinė regresinė analizė (žr. C priedą).

3.2 lentelėje pateikiami tyrime naudojami 2001–2010 metų Europos kredito unijų rodikliai. Priklausomas veiksnys – kredito unijų narių skaičius (Y) ir nepriklausomi kintamieji (X_1 , X_2 , X_3 , X_4 , X_5).

3.2 lentelė. Tyrime naudojamų Europos kredito unijų kintamieji rodikliai (sudaryta autorės)

Narių skaičius	Kredito unijų skaičius	Indėliai	Paskolos	Atsargos	Turtas
Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅

3.3 lentelėje pateikiami koreliacijos koeficientai, paskaičiuoti tarp Y ir X₁, X₂, X₃, X₄, X₅ bei jų reikšmingumai.

3.3 lentelė. Apskaičiuoti koreliacijos koeficientai ir jų reikšmingumai (sudaryta autorės)

	YX ₁	YX ₂	YX ₃	YX ₄	YX ₅
r _{xy} =	-0,81	0,95	0,97	0,97	0,96
z =	-1,12	1,81	2,03	2,17	1,91
n =	20	20	20	20	20
z* =	-1,06	1,72	1,94	2,08	1,82
t _z =	-4,60	7,46	8,37	8,97	7,89
p =	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Matyti, kad $p < 0,05$, tuomet r_{xy} yra patikimas.

Atlikus Europos kredito unijų kintamųjų rodiklių koreliacinę analizę nustatyti tokie koreliaciniai ryšiai tarp kintamųjų:

- Labai stipri teigiama tiesinė koreliacija tarp Y ir X₂, X₃, X₄, X₅ veiksnių:

Europos kredito unijų indėliai yra lemiami kredito unijų narių, kuo daugiau Europos kredito unijose narių tuo daugiau kiekvienais metais priimtų indėlių.

Suteiktų paskolų Europos kredito unijose skaičius priklauso nuo narių skaičiaus, kuo daugiau kredito unijose narių, tuo daugiau paskolų suteikiama, daugiau narių gali tikėtis gauti paskolas.

Atsargų didis tiesiogiai priklauso nuo kredito unijų narių skaičiaus, kuo daugiau kredito unijose narių, tuo atsargos didesnės.

Kredito unijų turtas priklauso nuo kredito unijų narių skaičiaus, kuo daugiau kredito unijose narių, tuo kredito unijų turtas didesnis

- Stipri neigiama tiesinė koreliacija tarp Y ir X₁ veiksnių:

Kiekvienais metais mažėjant kredito unijų skaičiui, kredito unijų narių skaičius didėja, įtakos tokiems padariniams galėjo turėti kredito unijų jungimasis, didesnis žmonių pasitikėjimas kredito unijomis.

Naudojant statistines funkcijas regresijos tiesės koeficientai skaičiuojami *MS Excel* programos funkcijų *INTERCEPT* (koeficientas a_0) ir *SLOPE* (koeficientas a_1) pagalba.

3.4 lentelėje pateikiami apskaičiuoti regresijos tiesės koeficientai a_0 ir a_1 .

3.4 lentelė. Apskaičiuoti regresijos tiesės koeficientai a_0 ir a_1 (sudaryta autorės)

	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5
a_0	9850,09	-17114415846,93	-9866544683,54	-3347141770,52	-20259089957,03
a_1	-0,001	4789,125	2867,511	766,616	5552,920

Regresijos lygtys yra tokios:

$$Y_1 = 9850,09 - 0,001 X_1$$

$$Y_2 = -17114415846,93 + 4789,125 X_2$$

$$Y_3 = -9866544683,54 + 2867,511 X_3$$

$$Y_4 = -3347141770,52 + 766,616 X_4$$

$$Y_5 = -20259089957,03 + 5552,920 X_5$$

Kintamiesiems X_1, X_2, X_3, X_4, X_5 padidėjus vienu vienetu, nepriklausomi kintamieji Y_1, Y_2, Y_3, Y_4, Y_5 padidėtų a_1 vienetų. Matyti kiek kiekvienas papildomas narys padidina arba sumažina kredito unijų skaičių, priimtų indėlių, suteiktų paskolų, atsargų ir turto.

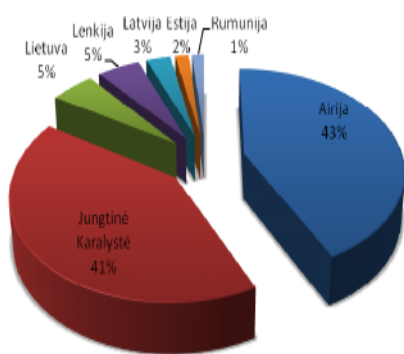
Europos Sąjungoje kredito unijų veikla plėtojama 7 šalyse: Airijoje, Jungtinėje Karalystėje, Lietuvoje, Lenkijoje, Latvijoje, Estijoje ir Rumunijoje. Šios šalys yra ne tik ES narės bet ir Pasaulio Kredito unijų tarybos (WOCCU) narės.

3.5 paveiksle pateikiamas kredito unijų skaičiaus pasiskirstymas Europos Sąjungoje 2010 metais.

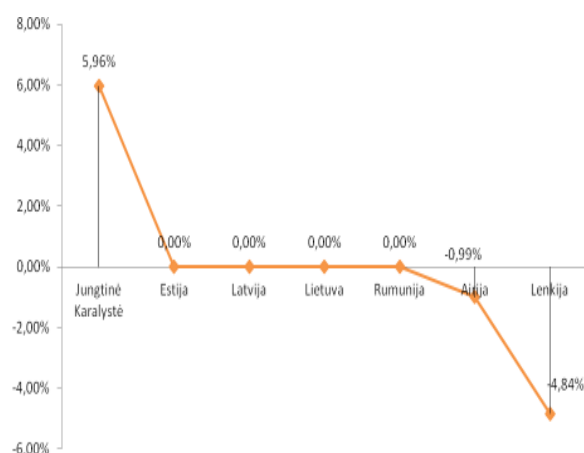
3.6 paveiksle pateikiamas kredito unijų skaičiaus pokytis Europos Sąjungoje 2010 metais.

2010 metais Europos Sąjungoje didžiausią rinkos dalį pagal kredito unijų skaičių užima Airija 43 proc., tai yra 498 kredito unijų, keliais procentais mažesnę rinkos dalį užima Jungtinė Karalystė 41proc. tai yra 480 kredito unijų, Lietuva ir Lenkija užima vienodą rinkos dalį, po 5 proc., tačiau galima pabrėžti, kad Lietuvoje 61 kredito unija, o Lenkijoje 59 kredito unijos. Latvijoje kredito unijų skaičius yra mažesnis 44 proc. negu Lietuvoje, o Rumunijoje 72 proc. mažiau negu Lietuvoje. Europos

sajungoje Latvijos kredito unijos užima 3 proc., Estijos 2 proc., o Rumunijos 1 proc. rinkos dalies (žr. 3.5 pav.). Lyginant 2010 metus su 2009 metais matyti, kaip kito kredito unijų skaičius Europos Sąjungos šalyse narėse. Didžiausias kredito unijų skaičiaus pokytis 2010 metais įvyko Jungtinėje Karalystėje, kur kredito unijų skaičius padidėjo 5,96 proc., Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje bei Rumunijoje kredito unijų skaičius 2010 metais nepakito, kredito unijų skaičiaus sumažėjo Airijoje 0,99 proc. ir Lenkijoje 4,84 proc. (žr. 3.6 pav.).

3.5 pav. Kredito unijų skaičiaus pasiskirstymas Europos Sąjungoje 2010 metais (International... 2011)

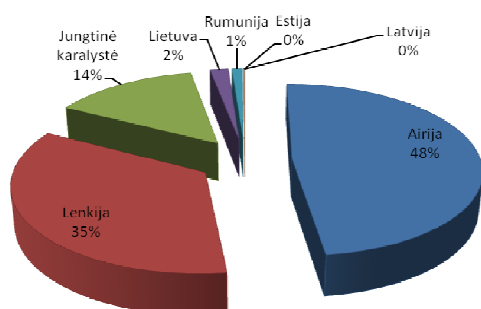

3.6 pav. Kredito unijų skaičiaus pokytis Europos Sąjungoje 2010 metais (sudaryta autorės)

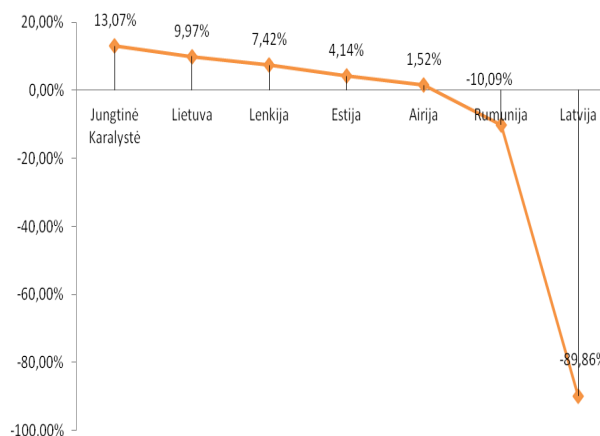
3.7 paveiksle pateikiamas kredito unijų narių skaičiaus pasiskirstymas Europos Sąjungoje 2010 metais. 3.8 paveiksle pateikiamas kredito unijų narių skaičiaus pokytis Europos Sąjungoje 2010 metais.

Europos Sąjungoje didžiąją rinkos dalį pagal kredito unijų narių skaičių 2010 metais sudaro Airija – 3 000 000 narių, tai sudaro 48 proc. rinkos dalies, Lenkijoje 2176541 gyventojų yra kredito unijų nariais, o tai sudaro 35 proc. ES rinkos dalies, Jungtinėje Karalystėje yra 891283 kredito unijų nariai, kurie sudaro 14 proc. ES rinkos dalies, mažiausią Europos Sąjungos rinkos dalį užimą Lietuva 2 proc., Rumunija 1 proc. ir Estija 0 proc. 2010 metais 112608 Lietuvos gyventojų yra kredito unijų nariais. Lyginant Lietuvos kredito unijų skaičių su Airijos kredito unijų skaičiumi, matyti, kad Lietuvoje 96,23 proc. mažiau gyventojų yra kredito unijų nariais. Lenkijoje kredito unijos narių yra 94,83 proc. daugiau

negu Lietuvoje (žr. 3.7 pav.). Galima teigti, kad Europos Sąjungos kredito unių ir kredito unių narių rinkos pasiskirstė panašiai tarp Airijos, Lenkijos, Jungtinės Karalystės, Lietuvos, Rumunijos ir Estijos.

3.7 pav. Kredito unių narių skaičiaus pasiskirstymas Europos Sąjungoje 2010 metais (International... 2011)

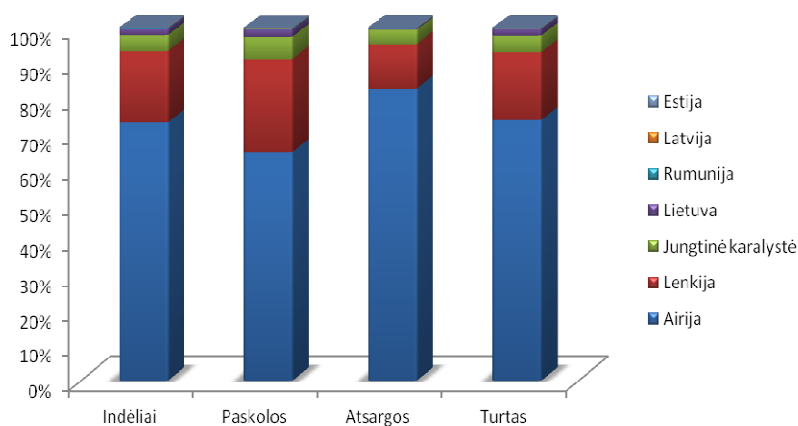

3.8 pav. Kredito unių narių skaičiaus pokytis Europos Sąjungoje 2010 metais (sudaryta autorės)

Kredito unių narių skaičiaus pokytis Europoje 2010 metus lyginant su 2009 metais kiekvienoje analizuojamoje šalyje yra skirtingas. Jungtinėje Karalystėje kredito unių skaičius 2010 metais padidėjo 13,07 proc., lyginant su kitom Europos Sąjungos šalimis šis pokytis didžiausias. Kredito unių skaičius 2010 metais taip pat padidėjo Lietuvoje, Lenkijoje, Estijoje ir Airijoje. Nepaisant to, kad Airijoje kredito unių pokytis sudaro tik 1,52 proc. narių skaičius išlieka didžiausias. Reikia pastebėti, kad Rumunijoje ir Latvijoje kredito unių narių skaičius 2010 metais sumažėjo, dėl tam tikrų priežasčių narystės buvo atsisakoma, bet nepaisant to kredito unių skaičius Rumunijoje ir Latvijoje nepakito (žr. 3.8 pav.).

3.9 paveiksle pateikiama Europos Sąjungos kredito unių turto, atsargų, paskolų ir indėlių struktūra 2010 metais. Matyti kokią turto, atsargų, paskolų ir indėlių dalį apima Estijos, Latvijos, Rumunijos, Lietuvos, Jungtinės Karalystės, Lenkijos bei Airijos kredito unijos. Didžiausią indėlių dalį ES apima Airija apie 75 proc. visų analizuojamu ES šalių kredito unių indėlių, Lenkija apima 20 proc. visos indėlių sumos, Jungtinės Karalystės indėlių suma sudaro apie 3 proc., Lietuva 1 proc. visų indėlių, likusių šalių: Estijos, Latvijos, Rumunijos kredito unių indėlių skaičius sudaro 1 proc. Europos sąjungos kredito unių indėlių sumos.

Europos Sąjungos kredito unijose didžiausias paskolų skaičius buvo suteikiamas Airijoje, tai sudaro 65 proc. visų Europos Sąjungos kredito unijų paskolų, Lenkijos kredito unijų suteiktos paskolos sudaro 25 proc., Jungtinės Karalystės 7 proc., Lietuvos 2 proc. visų suteiktų paskolų. Estijos, Latvijos, Rumunijos suteiktų paskolų skaičius sudaro 1 proc. visų suteiktų paskolų sumos Europos Sąjungos kredito unijose.

3.9 pav. Kredito unijų turto, atsargų, paskolų ir indėlių struktūra Europos Sąjungoje 2010 metais
(International...2011)

Didžiąją dalį atsargų tarp ES kredito unijų apima Airija, tai sudaro 84 proc., Lenkijos kredito unijų atsargos sudaro 12 proc., Jungtinės Karalystės 3 proc. visų atsargų. Estijos, Latvijos, Rumunijos ir Lietuvos kredito unijų atsargos sudaro 1 proc. visų Europos Sąjungos kredito unijų atsargų.

Turto struktūrą Europos sąjungos Kredito unijose sudaro: Airijos kredito unijos – 75 proc. , Lenkijos 20 proc., Jungtinės Karalystės 3 proc., Lietuvos 1 proc., Estijos, Latvijos, Rumunijos kredito unijos 1 proc. viso Europos sąjungos kredito unijų turto.

Išanalizavus Europos Sąjungos kredito unijų turto, atsargų, paskolų, indėlių struktūrą 2010 metais galima teigti, kad Airijos kredito unijos sudaro didžiąją ES kredito unijų turto, atsargų, paskolų ir indėlių dalį, taip pat nemažą turto, atsargų, paskolų ir indėlių dalį sudaro Lenkijos kredito unijos. Lyginant Lietuvos turto, atsargų, paskolų ir indėlių apimtį su analizuojamų ES šalių kredito unijų rodikliais, galima teigti, kad Lietuvos kredito unijų turto, atsargų, paskolų ir indėlių sumų skaičiai yra didesni už Estijos, Latvijos bei Rumunijos.

Išvertinus bendrąsias kredito unijų veiklos tendencijas Europos Sąjungoje buvo atlikta skirtingų statistinių duomenų koreliacinė regresinė analizė (žr. D priedą).

3.5 lentelėje pateikiami tyrime naudojami 2005 – 2010 metų Europos Sąjungos kredito unijų rodikliai. Priklausomas veiksnys – kredito unijų narių skaičius (Y) ir nepriklausomi kintamieji (X_1 , X_2 , X_3).

3.5 lentelė. Tyrime naudojamų Europos Sąjungos kredito unijų kintamieji rodikliai (sudaryta autorės)

Narių skaičius	Bendrasis vidaus produktas (BVP)	Infliacija	Nedarbas
Y	X_1	X_2	X_3

3.6 lentelėje pateikiami koreliacijos koeficientai, apskaičiuoti tarp Y ir X_1 , X_2 , X_3 , bei jų reikšmingumai.

3.6 lentelė. Apskaičiuoti koreliacijos koeficientai ir jų reikšmingumai Europos Sąjungoje (sudaryta autorės)

	YX_1	YX_2	YX_3
$r_{xy} =$	-0,36	0,18	0,33
$z =$	-0,38	0,18	0,34
$n =$	10	10	10
$z^* =$	-0,34	0,16	0,30
$t_z =$	-1,01	0,47	0,90
$p =$	1,69	0,64	0,37

Atlikus Europos Sąjungos kredito unijų kintamųjų rodiklių koreliacinę analizę nustatyti tokie koreliaciniai ryšiai tarp kintamųjų:

- Silpna neigiama tiesinė koreliacija tarp Y ir X_1 veiksnių:

Kredito unijų narių skaičius silpnai lemiamas bendrojo vidaus produkto, galima teigti, kad narių skaičius ES kredito unijose silpnai priklauso nuo šalies išsivystymo lygio.

- Labai silpna teigiama tiesinė koreliacija tarp Y ir X_2 veiksnių:

Kredito unijų narių skaičius nepriklauso nuo bendrojo kainų lygio kilimo.

- Silpna teigiama tiesinė koreliacija tarp Y ir X_3 veiksnių

Kredito unijų narių skaičius silpnai lemiamas bedarbystės, galima teigti, kad narių skaičius ES kredito unijose silpnai priklauso nuo šalies nedarbo lygio.

Naudojant statistines funkcijas regresijos tiesės koeficientus skaičiuojame *MS Excel* programos funkcijų *INTERCEPT* (koeficientas a_0) ir *SLOPE* (koeficientas a_1) pagalba.

3.7 lentelėje pateikiami apskaičiuoti regresijos tiesės koeficientai a_0 ir a_1 Europos Sąjungoje.

3.7 lentelė. Apskaičiuoti regresijos tiesės koeficientai a_0 ir a_1 Europos Sąjungoje (sudaryta autorės)

	X_1	X_2	X_3
a_0	0,05	0,04	-0,003
a_1	-0,24	0,38	0,59

Regresijos lygtys yra tokios:

$$Y_1 = 0,05 - 0,24 X_1$$

$$Y_2 = 0,04 + 0,38 X_2$$

$$Y_3 = -0,003 + 0,59 X_3$$

Kintamiesiems X_1, X_2, X_3 padidėjus vienu vienetu, nepriklausomi kintamieji Y_1, Y_2, Y_3 , padidėtų a_1 vienetų. Matyti kiek kiekvienas papildomas narys padidina arba sumažina kredito unijų skaičių, priimtų indėlių, suteiktų paskolų, atsargų ir turto.

3.8 lentelėje pateikiami apibendrinti 2010 metų Europos Sąjungos kredito unijų rodikliai, kuriais remiantis galima spręsti apie Europos Sąjungos kredito unijų veiklą.

2010 metais kas antras Airijos gyventojas buvo kredito unijos narys, Lenkijoje kas aštuonioliktas gyventojas, Lietuvoje kas dvidešimt aštuntas, Jungtinėje Karalystėje kas septyniasdešimtas gyventojas. Rėčiau kredito unijų narystę pasirenka Rumunijos, Latvijos bei Estijos gyventojai.

3.8 lentelėje pateikti 2010 metų Europos Sąjungos kredito unijų rodikliai pavaizduojami grafiškai 3.10 paveiksle, kur matyti, kiek turto, indėlių, paskolų bei narių tenka vienai kredito unijai kiekvienoje analizuojamoje Europos Sąjungos šalyje.

Daugiausiai turto vienai kredito unijai atitenka Lenkijoje, jis sudaro 61 proc. viso turto atitenkančio vienai kredito unijai, Airijoje vienai kredito unijai atitenkantis turtas sudaro 28 proc., Lietuvoje vienai kredito unijai atitenkantis turtas sudaro 6 proc., Jungtinėje Karalystėje ir Rumunijoje po 2 proc., Estijoje 1 proc., Latvijoje 0 proc. viso turto atitenkančio vienai kredito unijai kiekvienoje analizuojamoje Europos Sąjungos šalyje.

Suteiktų paskolų dalis atitenkanti vienai kredito unijai kiekvienoje analizuojamoje Europos Sąjungos šalyje pasiskirsto panašiai: didžiausias vidutiniškas suteiktų paskolų skaičius yra Lenkijoje, suteiktų paskolų dalis atitenkanti vienai kredito unijai sudaro 69 proc., Airijoje 20 proc., Lietuvoje 5

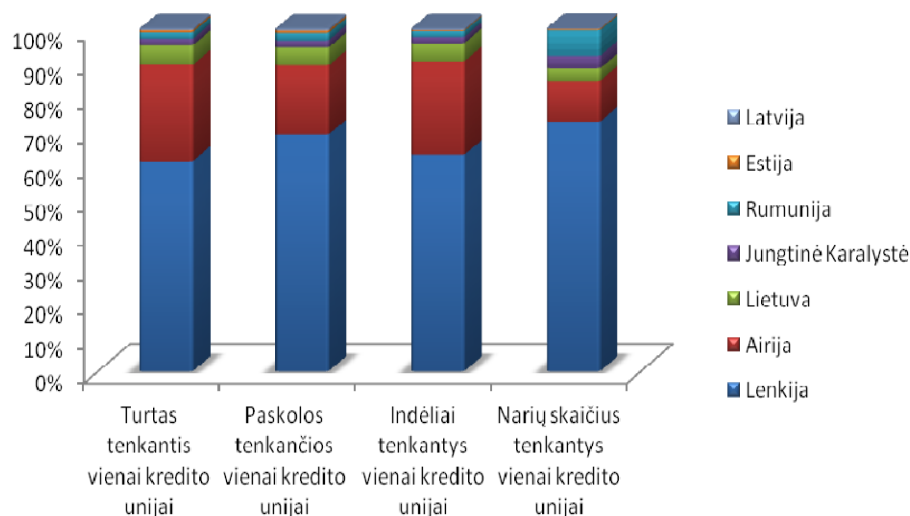
proc., mažiausią suteiktų paskolų dalis atitenkanti vienai kredito unijai yra Jungtinėje Karalystėje ir Rumunijoje po 2 proc., Estijoje ir Latvijoje po 1 proc.

3.8 lentelė. Apskaičiuoti kredito unijų rodikliai Europos Sąjungoje 2010 metais (sudaryta autorės)

Rodikliai/Šalys	Airija	Estija	Jungtinė Karalystė	Latvija	Lenkija	Lietuva	Rumunija
Turtas tenkantis vienai kredito unijai (JAV dol.)	36724993	778733	2481632	643531	80149808	7443230	2477403
Paskolos tenkančios vienai kredito unijai (JAV dol.)	16233511	549254	1654461	473116	55558065	4210993	1750396
Indėliai tenkantys vienai kredito unijai (JAV dol.)	31881552	340878	2088715	533977	73913878	6205977	1998668
Narių skaičius tenkantis vienai kredito unijai	6024	165	1857	75	36891	1846	3779
Kas kelintas gyventojas yra kredito unijos narys	2	413	70	861	18	28	333

Priimtų indėlių dalis atitenkanti vienai kredito unijai kiekvienoje analizuojamoje Europos Sąjungos šalyje pasiskirsto tokiu būdu: didžiausias priimtų indėlių skaičius atitenkantis vienai kredito unijai yra Lenkijoje, dalis atitenkanti vienai kredito unijai sudaro 63 proc., Airijoje 27 proc., Lietuvoje 5 proc., Jungtinėje Karalystėje ir Rumunijoje po 2 proc., Latvijoje 1 proc., Estijoje 0 proc. Daugiausiai vienai kredito unijai narių atitenka Lenkijoje, kur vidutiniškas narių skaičius atitenkantis vienai kredito unijai sudaro 73 proc., Airijoje 12 proc., Rumunijoje 7 proc., Lietuvoje ir Jungtinėje Karalystėje 4 proc., Latvijoje ir Estijoje po 0 proc. (žr. 3.10 pav.).

Apibendrinant Europos Sąjungos kredito unijų rodiklių analizę galima teigti, kad 2010 metais iš nagrinėjamų Europos Sąjungos šalių: Airijos, Estijos, Jungtinės Karalystės, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Rumunijos kredito unijų dažniausiai kredito unijų narystę pasirenkama Airijoje, kas antras gyventojas yra kredito unijos narys, rečiau Lenkijoje, Lietuvoje bei Jungtinėje Karalystėje, labai retai Rumunijoje, Latvijoje bei Estijoje gyventojai renkasi kredito unijų narystę.

3.10 pav. Kredito unijų rodiklių pasiskirstymas Europos Sąjungoje 2010 metais (sudaryta autorės)

Išanalizavus kiek kredito unijų turto, indėlių, paskolų bei narių tenka vienai kredito unijai kiekvienoje analizuojamoje Europos Sąjungos šalyje galima teigti, kad daugiausiai turto indėlių, paskolų bei narių vienai kredito unijai atitenka Lenkijoje, mažiausiai Latvijoje bei Estijoje, Lietuvos vienai kredito unijai atitenka daugiau turto, indėlių, paskolų bei narių negu Estijos, Jungtinės Karalystės, Latvijos ir Rumunijos kredito unijoms, bet mažiau negu Lenkijos ir Airijos kredito unijoms.

3.2. Kredito unijų veiklos teisinio reglamentavimo Lietuvoje analizė

Šiame skyriuje pateikiama kredito unijų veiklos teisinio reglamentavimo Lietuvoje analizė. Šio tyrimo tikslas – išnagrinėti kredito unijų veiklos teisinį reglamentavimą Lietuvoje ir nustatyti, ar esamas teisinis reglamentavimas netrukdo kredito unijų veiklos internacionalizavimui, sistemos plėtrai.

Lietuvos Respublikos Kredito unijų įstatymas buvo priimtas 1995 metais vasario 21 d. Priimtas įstatymas įsigaliojo tą pačių metų kovo 24 dieną. Kredito unijų įstatymas įtvirtino vienintelių Lietuvoje kooperatinių kredito įstaigų – kredito unijų veiklos teisinius pagrindus, kurie paspartino kooperatinės kredito sistemos sukūrimą ir jos plėtrą Lietuvoje, kaip efektyvią alternatyvą komerciniams bankams. Kredito unijų įstatymo pataisos buvo atliktos 2000 ir 2008 metais, 2009 metais ir 2011 metais buvo atlikti kai kurių kredito unijų įstatymo straipsnių pakeitimai ir papildymai.

Reikšmingas įvykis kredito unijų sistemos Lietuvoje formavime buvo Lietuvos Respublikos Centrinės kredito unijos įstatymo 2000 m. gegužės 18 d. priėmimas. (Lietuvos... 2000) Kredito unijų

sistemos plėtrai didelės įtakos turėjo tai, jog Centrinės kredito unijos įstatymu suteikta nemenka valstybės parama. Suprantama, Centrinė kredito unija įsipareigojo išpirkti Vyriausybės įsigytus pajus, tai lėmė aktyvesnę kredito unijų veiklą. Centrinė kredito unija rūpinosi lėšų pritraukimu iš užsienio, kredito unijų darbuotojų kvalifikacijos kėlimu, programinės įrangos tobulinimu, lėšų skolinimu. Taip pat turėjo didelės įtakos naujų kredito unijų skaičiaus didėjimui. Centrinės kredito unija skatino miestelių bendruomenes, kuriose nėra kredito unijų, jas steigti. Siūlomos nemokamos konsultacijos, lengvatinės paskolos veiklai pradėti. Dėl sustabdytos WOCCU paramos Lietuvai, kompiuterinę programą, kitą reikalingą pagalbą, naujai besisteigiančios kredito unijos galėjo gauti tik iš Centrinės kredito unijos. Nuo Centrinės kredito unijos veiklos pradžios visos naujai įsisteigusios kredito unijos tapo Centrinės kredito unijos narėmis.

2002 m. birželio 20 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymas palengvino kredito unijų darbą pritraukiant indėlininkus (Lietuvos... 2002). Įstatymas įtvirtino, kad komerciniame banke, skyrių įsteigusiame užsienio banke ar kredito unijoje laikomi indėliai litais, JAV doleriais, eurai ir Europos Sąjungos šalių nacionalinėmis valiutomis yra apdrausti. Kredito unijoms numatyta lengvatinė, daugiau negu dvigubai mažesnė draudimo įmoka nei komerciniams bankams ar jų skyriams. Po Indėlių draudimo įstatymo įsigaliojimo, galima sakyti, kad kredito unijos nebeturėjo ankstesnių lėšų pritraukimo problemų. Tapo lengviau pritraukti indėlių iš asmenų, kurie nesidomi kredito unijų veikla. Smarkiai augo kredito unijų indėliai ir narių skaičius. Tai lėmė, kad kredito unijos galėjo sumažinti palūkanas už indėlius, kartu atpiginti paskolas. Kredito unijų paslaugos tapo dar patrauklesnės, konkurencingesnės. Indėlių draudimas egzistuoja visose išsivysčiusiose kredito unijų sistemose.

Daugelyje valstybių kredito unijos naudojasi mokestinėmis lengvatomis. Ilgą laiką tiek Lietuvoje, tiek daugelyje pasaulio šalių kredito unijoms buvo taikomas lengvatinis teisinis reglamentavimas, sudaręs itin palankias veiklos sąlygas. Lietuvoje nuo 2009 metų prasidėjusio mokestinio laikotarpio Lietuvos vienetų ir nuolatinių buveinių apmokestinamasis pelnas apmokestinamas taikant 20 proc. pelno mokesčio tarifą. Kredito unijoms, Centrinei kredito (kurie mokėjo 0 proc.) taip pat nustatomas 20 proc. pelno mokesčio tarifas (Pelno... 2009). Mokestinių lengvatų mažinimas siejamas su kredito unijų veiklos reglamentavimo liberalizavimu. Kredito unijoms suteikiama didesnė veiklos laisvė, tačiau tuo pat metu griežtinama kontrolė ir mažinamos mokestinės lengvatos.

Europos Sąjungoje veikiančios kredito įstaigos turi atitikti direktyvos 2000/12/EB reikalavimus (Europos... 2000). Rengiantis narystei Europos Sąjungoje paaiškėjo, jog Lietuvos kredito unijos tikrai neatitiks keliamų reikalavimų. Įvykus deryboms, kredito unijos, kartu su Airijos, Didžiosios Britanijos

kredito unijomis ir kitų šalių specialaus reglamentavimo ir paskirties kredito įstaigomis pateko į sąrašą kredito įstaigų, kurioms ši direktyva netaikoma. Centrinė kredito unija priskirta prie kredito įstaigų, kurioms taikomas minimalus 1 mln. eurų pradinis kapitalas. Kitų valstybių kredito unijoms irgi taikomos išimtinės sąlygos. Direktyvos nuostatos buvo perkeltos į Lietuvos Respublikos bankų bei Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymus.

Seimo priimtos 2008 metų Kredito unijų įstatymo pataisos Lietuvos kredito unijoms suteikė daugiau galimybių teritorinei ir paslaugų plėtrai, aiškiau reglamentuotas jų darbas bei sustiprintas LR finansinių paslaugų sistemos konkurencingumas ir stabilumas (Kredito... 2008).

✓ 2008 metų Kredito unijų įstatyme, pateikiamas išsamus finansinių paslaugų, kurias galės teikti kredito unija, sąrašas. Jame nurodomos tiek licencinės finansinės paslaugos (indėlių ar kitų lėšų priėmimas, pinigų pervedimas ir kt.), tiek nelicencinės paslaugos (operacijų su mokėjimo kortelėmis atlikimas, finansinis tarpininkavimas ir kt.). Paslaugų apibrėžtis įstatyme kredito unijų veiklai suteikė daugiau aiškumo ir skaidrumo. Nors kai kurios kredito unijos Lietuvoje veikia gerokai seniau nei didieji šalies bankai, jos ilgą laiką nebuvo pripažįstamos, kaip lygiavertės finansinių paslaugų teikėjos. Naujosios įstatymo pataisos unijoms suteikia daugiau galimybių konkuruoti su bankais, liberalizuoja unijų veiklą. Tai sudaro dar geresnes sąlygas Lietuvoje veikiančių kredito unijų esamiems ir potencialiems nariams.

✓ Naujasis Kredito unijų įstatymas liberalizavo narystės kriterijų ir nustatė, kad kredito unijos nariai galėtų būti asmenys, gyvenantys arba dirbantys LR savivaldybės, kurioje įregistruota kredito unijos buveinė teritorijoje ar su šia savivaldybe besiribojančių kitų savivaldybių, teritorijose. Šio suvaržymo panaikinimas žmonėms bei ūkio subjektams suteiks daugiau galimybių rinktis. Nuo šiol klientai finansines paslaugas galės rinktis ne tik iš jų savivaldybėse įsikūrusių unijų, bet ir iš tų, kurios veiklą plėtoja besiribojančiose savivaldybėse.

✓ Įstatymo pataisomis siekiama išplėsti asmenų, iš kurių kredito unijos turės teisę priimti indėlius ir kitas grąžintinas lėšas, ratą. Tai panaikins anksčiau galiojusios bei plėtrą varžiusius apribojimus. Priimtos įstatymo pataisos leis kredito unijoms plėsti savo veiklą siūlant finansines paslaugas ne tik fiziniams ar verslu besiverčiantiems juridiniams asmenims, bet ir labdaros bei paramos fondams, religinių bendruomenių, profesinių sąjungų ir kitoms organizacijoms. Priimtos įstatymo pataisos ženkliai sumažino minimalaus juridiniams asmenims taikomo pajaus dydį. Anksčiau siekęs 1000 litų, dabar jis sudarys 100 litų.

Priėmus naują Kredito unijų įstatymo projektą suaktyvėjo kredito unijų sektoriaus plėtra, konkurencingumas, stabilumas ir skaidrumas. Unijos gali siūlyti daugiau paslaugų, efektyviau plėsti

pajininkų ratą ir kitaip didinti veiklos efektyvumą. Tuo tarpu šalies gyventojai turi daugiau galimybių rinktis finansinių paslaugų teikėją.

2011 metų birželio 30 d. Seimas priėmė Kredito unijų įstatymo pataisas (Priimtos... 2011). Priėmus Kredito unijų įstatymo pataisas suteikiama daugiau galimybių plėsti Lietuvos kredito unijų veiklą, garantuoti kredito unijų finansinį stabilumą, įvestas teisinis aiškumas dėl kredito unijos vadovo galimybės tapti Lietuvos centrinės kredito unijos (LCKU) valdybos nariu.

✓ Šiuo metu į kredito unijas žiūrima kaip į nacionalinio kapitalo finansų institucijas, kurios gali sudaryti konkurenciją šiandien vyraujantiems užsienio kapitalo komerciniams bankams. Padidintas klientų ratas, galimybė sustiprinti kredito unijos kapitalą, yra labai svarbūs veiksniai, leisiantys ne tik išplėsti kredito unijos paslaugas, bet ir dar labiau sustiprinti šių kooperatinių kredito įstaigų stabilumą.

✓ Įstatymų pataisos atspindi šiandienos poreikius. Daugelis pataisų Seime sulaukė palaikymo ir buvo suderintos bei priimtos per ganėtinai trumpą laiką. Žinoma, tai atlikti buvo galima tik kryptingų pastangų dėka. Praplėstas klientų ratas, galimybė sustiprinti kredito unijos kapitalą – tai labai svarbūs veiksniai, leisiantys ne tik išplėsti kredito unijos paslaugas, bet ir dar labiau sustiprinti šių kooperatinių kredito įstaigų stabilumą.

✓ Kredito unijų įstatyme įvesta nauja sąvoka – negrąžintinos lėšos. Tai lėšos, kurias kredito unija galės gauti iš trečiųjų asmenų kaip dovaną, paramą ar auką ir kurios pereis kredito unijos nuosavybėn bei neatsispindės kredito unijos įsipareigojimuose. Negrąžintinas lėšas bus galima įdėti į kredito unijos atsargos kapitalą, ši įstatymo pataisa atvėrė naujas galimybes kredito unijų finansinio stabilumo bei kapitalo stiprinimui.

✓ Remiantis įstatymo pataisomis, išplėstas kredito unijos aptarnaujamų klientų ratas. Kredito unijos nuo šiol taip pat turi galimybę priimti indėlius bei kitas grąžintinas lėšas ir iš biudžetinių įstaigų, tarp jų iš viešųjų įstaigų, kurių dalininkės yra valstybės ar savivaldybių institucijos, joms netampant kredito unijos narėmis ar neįsigyjant kredito unijos vertybinių popierių – pajų. Be to, minėtoms įstaigoms kredito unijos galės teikti ir mokėjimo paslaugas.

✓ Priimtos Kredito unijų įstatymo pataisos kredito unijos administracijos vadovui suteikia galimybę tapti Lietuvos centrinės kredito unijos valdybos nariu. Iki tol galiojęs įstatymas draudė eiti abejas minėtas pareigas tuo pačiu metu.

Minėtas Kredito unijų įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymas įsigaliojo 2011 m. liepos 13 d. Prieš tai Kredito unijų įstatymas buvo koreguotas 2011 m. balandžio 21 d.

Dabartinė Lietuvos kredito unijų veiklos idėja ir valdymas menkai skiriasi nuo ankstesnių kredito kooperatyvų, nėra buvusio kredito kooperatyvų suskirstymo. Visos kredito unijos Lietuvos

Respublikoje gali naudoti savo pavadinime, reklamoje ar kitais tikslais žodžius “kredito unija” ar kitokius šių žodžių junginius arba jų vedinius pagal įstatymą veikiančios kredito unijos, išskyrus atvejus, kai akivaizdu, kad šių žodžių vartojimas nesusijęs su licencinių finansinių paslaugų teikimu.

Kredito unijos vadovaujasi Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu, Lietuvos respublikos kredito unijų įstatymu, kitais įstatymais, priežiūros institucijos priimtais teisės aktais ir savo įstatais. Kredito unijos taip pat vadovaujasi Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymu, Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių įstatymu. Kredito unijos yra kooperatiniais pagrindais susiorganizavusios kredito įstaigos, skirtos jų narių finansiniams poreikiams tenkinti. Kredito unijoje turi būti šie organai: kredito unijos visuotinis narių susirinkimas, stebėtojų taryba, valdyba ir administracijos vadovas. Kredito unijos valdymo organai yra kredito unijos valdyba ir kredito unijos administracijos vadovas.

Kredito unijos organų sudarymo ir darbo tvarką, kompetenciją ir funkcijas, atsakomybę nustato kredito unijos įstatai, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, šis įstatymas, taip pat Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas ir Lietuvos Respublikos kooperatinių bendrovių (kooperatyvų) įstatymas, jeigu šis įstatymas nenustato ko kita.

✓ Lietuvos kredito unijų, kaip ir užsienio šalių kredito unijų, aukščiausias valdymo organas yra visuotinis narių susirinkimas. Jo kompetencijai priskirta rinkti stebėtojų tarybą, valdybą, paskolų komitetą, revizorių. Be minėtų valdymo organų ir jų pirmininkų rinkimo ir atšaukimo teisės, visuotiniam narių susirinkimui priskirta spręsti visus kitus esminius kredito unijos klausimus: keisti ir pildyti įstatus, nustatyti nariams duodamų paskolų tikslinę paskirtį, nustatyti darbo apmokėjimo dydį ir tvarką samdos pagrindais dirbantiems kredito unijoje darbuotojams, tvirtinti metinę kredito unijos išlaidų sąmatą, pagrįstą numatomų pajamų skaičiavimais, pritarti stojimui į Centrinę kredito uniją, spręsti kitus įstatymo ir įstatų priskirtus klausimus. *Kredito unijos, kaip ir ankščiau, susiduria su ta pačia – visuotinio narių susirinkimo neaktyvumo – problema.* Įstatymas vadovaujasi kredito unijų bendruomeniškumo principais, tačiau dauguma narių nesidomi kredito unijos veiklos efektyvumu. Kredito unijų įstatyme numatyta, jog visuotinis narių susirinkimas gali priimti nutarimus, jeigu jame dalyvauja daugiau kaip pusė visų kredito unijos narių. Jeigu kvorumo nėra, turi būti šaukiamas pakartotinis susirinkimas, kuris turi teisę priimti sprendimus paprasta jame dalyvaujančių narių balsų dauguma. Visuotiniame narių susirinkime dalyvaujantys kredito unijos nariai (jų įgaliotiniai) registruojami pasirašytinai dalyvių sąrašė, kurį pasirašo susirinkimo pirmininkas ir sekretorius. Dalyvauti visuotiniame narių susirinkime patariamojo balso teise gali ir administracijos vadovas, kuris nėra kredito unijos narys. Kredito unijos narys, nedalyvaujantis visuotiniame narių susirinkime, bet susipažinęs su darbotvarke ir nutarimo projektu, gali ne vėliau kaip iki susirinkimo pradžios raštu

pranešti visuotiniam narių susirinkimui, ar jis yra už ar prieš dėl kiekvieno klausimo atskirai. Šis pranešimas įskaitomas į susirinkimo kvorumą, taip pat į balsavimo rezultatus. Įstatyme taip pat numatyta, kad apie šaukiamą visuotinį narių susirinkimą valdyba privalo paskelbti kredito unijos įstatų nustatyta tvarka. Tokiu būdu, kredito unijai parankiausia įstatuose numatyti, jog apie visuotinį narių susirinkimą informuojama spaudoje. Balsavimą organizuoti raštu.

✓ Revizorius bei stebėtojų tarybos nariais gali būti išrinkti susiję asmenys, realiai neatliekantys įstatyme numatytų funkcijų. Kaip riziką mažinančią ir kredito unijų veiklos stabilumą užtikrinančią priemonę galima įvardyti kasmet atliekamą kredito unijų auditą, kurį atlieka nepriklausoma audito įmonė. Audito įmonė neperima stebėtojų tarybos ir revizoriaus funkcijų, veikia kaip papildoma kontrolės priemonė. Kredito unijos visuotinis narių susirinkimas renka audito įmonę einamųjų ir ne daugiau kaip dvejų ateinančių finansinių metų metinių finansinių ataskaitų rinkiniams patikrinti. Kredito unija iki einamųjų finansinių metų pirmojo pusmečio pabaigos privalo su kredito unijos visuotinio narių susirinkimo išrinkta audito įmone sudaryti sutartį dėl metinių finansinių ataskaitų rinkinių audito ir pateikti ją priežiūros institucijai.

✓ Stebėtojų tarybos funkcijos adekvačios kredito kooperatyvų tarybų funkcijoms. Stebėtojų taryba yra kredito unijos veiklos teisėtumą ir tikslingumą prižiūrintis veiklos organas. Stebėtojų tarybai priskirta kontroliuoti, kaip paskolų komitetas, valdyba, administracija vykdo visuotinio narių susirinkimo nutarimus, analizuoti kredito unijos ir valdymo organų veiklą, pateikti visuotiniam narių susirinkimui valdymo organų darbo ataskaitą su savo išvadomis ir pasiūlymais.

✓ Kredito kooperatyvų revizijos komisijos funkcijas šiandien atlieka visuotinio narių susirinkimo renkamas revizorius. Jis kontroliuoja kredito unijos finansinę – ūkinę veiklą, visuotinio narių susirinkimo priimtų sprendimų vykdymą. Revizorius, kaip ir stebėtojų taryba, atlieka kontrolės funkcijas: analizuoja kredito unijos finansinę būklę, buhalterinę apskaitą. Įstatyme įtvirtinta, kad revizoriumi gali būti asmuo, turintis kvalifikacijos diplomą. Šie organai atlieka svarbias vidaus kontrolės funkcijas, kurios gali būti neįgyvendinamos esant neaktyviems kredito unijų visuotiniams susirinkimams.

✓ Valdyba yra pagrindinis administravimo funkcijas atliekantis valdymo organas. Valdyba priima naujus narius į kredito uniją, atstovauja kredito unijai teisme, arbitraže ir kitose institucijose, organizuoja ir šaukia visuotinius narių susirinkimus, rengia ir teikia visuotiniam susirinkimui tvirtinti metinę išlaidų sąmatą, numato palūkanas už indėlius ir paskolas. Kredito unijos valdybą sudaro kredito unijos administracija, į kurią įeina kredito unijos administracijos vadovas ir vyriausiasis finansininkas bei kiti valdymo funkcijas atliekantys darbuotojai.

✓ Administracija vykdo valdybos ir visuotinio narių susirinkimo nutarimus. Administracijos vadovo pareigas gali eiti tik valdybos pirmininkas ar kitas valdybos narys. Praktikoje beveik visų kredito unijų administracijos vadovas yra kartu ir valdybos pirmininkas, o iškilus minėtajai visuotinio narių susirinkimo neefektyvumo problemai, šis asmuo vienintelis priima sprendimus.

✓ Pagrindinė paskolų komiteto funkcija – nagrinėti kredito unijų narių paskolų paraiškas. Paskolų komitetas sprendžia, ar nario prašoma paskola atitinka įstatuose numatytą paskirtį, numato išmokėjimo ir grąžinimo sąlygas bei tvarką ir teikia pasiūlymus šiais klausimais kredito unijos valdybai. Valdyba neturi teisės sudaryti paskolos sutarties, jei tam nepritarė paskolų komitetas. Tokiu būdu, nepriklausomai nuo paskolos dydžio, skolininko būklės ar užtikrinimo priemonės turi būti šaukiami tiek valdybos, tiek paskolų komiteto posėdžiai. Tai mažina galimybę paskolą išduoti operatyviai. Būtų tikslinga įtvirtinti normą, leidžiančią kredito unijoms įstatuose, priežiūros institucijai pritarus, numatyti sąlygas, paskolų grupes, kurias galima būtų išduoti tik valdybos sprendimu. Įstatymo pakeitimais suteiktą galimybę pagreitinti paskolų išdavimo procedūrą.

Įstatyme įtvirtinta, jog kredito unijų, kaip ir kredito kooperatyvų, nuosavą kapitalą sudaro pajinis, rezervinis bei papildomas kapitalas. Kredito unijos pajinis kapitalas negali būti mažesnis kaip 15000 litų ir yra kaupiamas atsižvelgiant į poreikį lėšų, kurias kredito unija nusprendžia investuoti į kredito unijos nuosavas patalpas, įrangą, inventorių, taip pat Centrinės kredito unijos pajams įsigyti. Ši įstatymo norma, konkrečiai nurodanti, kur kredito unijos gali investuoti pajinį kapitalą, užkerta galimybes pajinį kapitalą išskolinti nariams. Rezervinis kapitalas sudaromas iš kredito unijos pelno, kasmet iš jo atskaitant ne mažiau kaip 20 procentų tol, kol rezervinis kapitalas sudarys 10 procentų ilgalaikių investicijų ir išduotų paskolų sumos, nustatytos metinio buhalterinio balanso pagrindu.

Kredito unijos gautas pelnas gali būti paskirstomas nariams pagal kredito unijoje nario laikomų indėlių bei gautų paskolų apyvartą. Asmeniui skiriama pelno dalis nepriklauso nuo jo turimų pajų sumos, taip pat neribojamas jam skiriamos sumos dydis. Tačiau kredito unijos, kaip ir tarpukario kredito kooperatyvai, praktikoje pelno nariams neišmoka, o skiria jį papildomam kapitalui suformuoti. Įstatyme nenumatyta kokių tikslu kaupiamas papildomas kapitalas. Kredito unijos įstatuose numato, jog papildomas kapitalas sudaromas iš gauto pelno ir kaupiamas patalpoms, inventoriui įsigyti ar kitam tikslui.

Narystė Lietuvos kredito unijose reglamentuota smulkiai ir sudėtingai. Ankščiau, kredito kooperatyvų nariais privalėjo būti tik asmenys, norintys pasiskolinti, o kitomis paslaugomis galėjo naudotis visi norintys. Šiuo metu galiojantis Kredito unijų įstatymas numato, kad kredito unijos nariais gali būti veiksnūs fiziniai asmenys, turintys nuolatinę gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje. Kredito

unijos nariu fizinis asmuo gali būti, jeigu jis gyvena, dirba arba mokosi Lietuvos Respublikos savivaldybės, kurioje įregistruota kredito unijos buveinė, teritorijoje ar su šia savivaldybe besiribojančių kitų kredito unijos įstatuose nurodytų savivaldybių teritorijose. Kredito unijos asocijuotais nariais gali būti šie Lietuvos Respublikoje įregistruoti ir Lietuvos Respublikos savivaldybės, kurioje įregistruota kredito unijos buveinė, teritorijoje ir su šia savivaldybe besiribojančių kitų kredito unijos įstatuose nurodytų savivaldybių teritorijose buveinę turintys juridiniai asmenys: asociacijos, profesinės sąjungos, religinės bendruomenės ir bendrijos, sodininkų bendrijos, daugiabučių namų savininkų bendrijos, viešosios įstaigos, kurių dalininkės nėra valstybės institucijos, kooperatinės bendrovės (kooperatyvai), žemės ūkio bendrovės; kredito unijos narių – fizinių asmenų individualios įmonės, uždarnosios akcinės bendrovės, kuriose kredito unijos narys ar nariai valdo įstatinio kapitalo ir (arba) balsavimo teisių dalis, suteikiančias teisę kontroliuoti įmonės veiklą. Juridiniai asmenys gali būti kredito unijos asocijuotais nariais, jei jie atitinka Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme numatytų mažų ir labai mažų įmonių apibrėžimą. Kredito unijos asocijuotas narys privalo vykdyti visas kredito unijos nario pareigas ir gali naudotis visomis kredito unijos teikiamomis paslaugomis ir nario teisėmis, išskyrus teisę balsuoti, būti išrinktam į kredito unijos valdymo ir priežiūros organus, komisijas, komitetus ir tarnybas. Kredito unijos įstatuose gali būti numatyta ir kitų asocijuoto nario teisių apribojimų: nustatytas didžiausias indėlis, kurį leidžiama priimti iš vieno asocijuoto nario, apribotas pajinio įnašo ir paskolos dydis, reglamentuota indėlio ir pajinio įnašo sugrąžinimo tvarka ir kita.

Remiantis anksčiau galiojusia įstatymo redakcija, nariais kredito unijoje galėjo būti tik fiziniai asmenys. Asocijuotais nariais galėjo tapti tik asmenys, nebeatitinkantys pagrindinių kredito unijos narystės sąlygų, kai visuotinis narių susirinkimas nutaria, kad tas asmuo gali likti kredito unijoje asocijuoto nario teisėmis. Lietuvoje narystė kredito unijoje iki naujos Kredito unijų įstatymo redakcijos 2000 metais buvo reglamentuojama griežčiau. Naujoji įstatymo redakcijos įtvirtinimas teigiamai paveikė kredito unijų veiklos galimybes. Šie Įstatymo pakeitimai teigiamai paveikė kredito unijų sistemos augimą. Teisinio reglamentavimo išplėtimas, remiantis Lietuvos ir užsienio šalių patirtimi turi teigiamos įtakos smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai.

Kredito unija turi teisę teikti finansines paslaugas:

- 1) savo nariams ir savo asocijuotiems nariams;
- 2) kredito unijų asociacijoms;
- 3) kredito unijoms;
- 4) Centrinei kredito unijai.

✓ Įstatyme nurodyta, kad, indėlius ir kitas grąžintinas lėšas kredito unija turi teisę priimti ir iš Lietuvos Respublikos biudžetinių įstaigų, tarp jų iš viešųjų įstaigų, kurių dalininkės yra valstybės ar savivaldybių institucijos, jeigu tai numatyta kredito unijų steigimo dokumentuose, Lietuvos Respublikoje įsteigtų asociacijų, religinių bendruomenių ir bendrijų, profesinių sąjungų organizacijų, labdaros ir paramos fondų, tarptautinių ar užsienio valstybių labdaros ir paramos fondų, taip pat Lietuvos Respublikos civilinio kodekso nustatyta tvarka iš kredito unijos narių nepilnamečių vaikų (įvaikių) ar globojamų vaikų, jeigu bent vienas iš tėvų ar globėjų (rūpintojų) yra kredito unijos narys. Kredito unija taip pat turi teisę teikti nurodytiems asmenims 4 straipsnio 2 dalies 2 punkte nustatytas mokėjimo paslaugas. Kaip pastebėjome, dalis asmenų gali būti ir nariais ir klientais. Klientai nuo narių skiriasi tuo, jog neprivalo įmokėti pajaus, taip pat jie negali skolintis. Klientai apsiriboja tik lėšų laikymu kredito unijoje.

✓ Steigiamos kredito unijos pajus gali įsigyti jos steigėjai, taip pat fiziniai ir juridiniai asmenys, kurie gali būti steigiamos kredito unijos nariais. Kiekvienas kredito unijos steigėjas privalo įsigyti kredito unijos pajų ir nustatyta tvarka įmokėti nustatyto dydžio pajinį įnašą. Kiekvienas narys, stodamas į uniją, turi sumokėti vieną pajų. Iki 2008 metų minimalus pajus fiziniams asmenims buvo vienas šimtas litų, o juridiniams – vienas tūkstantis litų. Ši įstatymo norma, trukdė kredito unijoms į savo narius pritraukti juridinių asmenų. Remiantis aktualia įstatymo redakcija, mažiausias pajinio įnašo dydis negali būti mažesnis kaip 100 litų nepriklausomai juridinio ar fizinio asmens statusui.

Kredito unijų įstatymas pakankamai detalčiai reglamentuoja kredito unijų valdymą ir veiklą, Finansų įstaigų įstatymo priėmimas praktiškai nelėmė kredito unijų veiklos. Lietuvos Respublikos Finansų įstaigų įstatymas numato, kad finansų įstaiga gali verstis tik finansinių paslaugų teikimu bei jai nuosavybės teise priklausančio turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, taip pat kita veikla, jeigu vykdant šią veiklą gauna ne daugiau kaip 10 procentų pajamų. Kredito unijos negali užsiimti tarp kredito kooperatyvų buvusia populiaria tarpininkavimo veikla. Kredito unijų įstatyme įtvirtinta, jog kredito unijos priima iš savo narių ir klientų indėlius, teikia savo nariams paskolas, diskontuoja ir inkasuoja vekselius, investuoja laisvas lėšas į valstybės bei Lietuvos banko išleidžiamus vertybinius popierius, neįstojusios į Centrinę kredito uniją, unijos skolina ir skolinasi lėšų iš kitų kredito unijų. Taip pat numatyta, kad kredito unijos gali užsiimti kita kredito įstaigoms būdinga veikla. Tačiau kredito unijos apsiriboja anksčiau išvardinta veikla. Kredito unijos laisvas lėšas gali investuoti tik į Lietuvos Vyriausybės vertybinius popierius. Kredito unijų veiklos rizika tikrai nepadidėtų, jei būtų leista investuoti į Europos Sąjungos šalių ar kitų šalių Vyriausybių vertybinius popierius. Kredito unijos, neįstojusios į Centrinę kredito uniją skolina lėšas tarpusavyje ir iš to turi tam tikros naudos.

Kredito unijų paslaugos ribotos. Leidimas kredito unijoms priimti lėšas iš profesionalių rinkos dalyvių – finansų įstaigų, palengvintų lėšų pritraukimą ir teigiamai lemtų kredito unijų veiklą.

Veiklos riziką ribojantys veiksniai. Kredito unijų veiklos riziką ribojančius veiksnius galima suskirstyti į kelias grupes. Tai kredito unijų veiklos apribojimai, kredito unijų veiklos riziką ribojantys normatyvai bei kredito unijų veiklos priežiūra.

Pirminė priemonė, mažinanti kredito unijų veiklos riziką, yra kredito unijų teikiamų paslaugų ar galimai aptarnaujamų asmenų rato apribojimas, specialių reikalavimų išskėlimas. Kredito unijų teikiamos paskolos turi būti garantuotos bent viena Lietuvos Respublikos civilio kodekso numatytų prievolių užtikrinimo priemonių: įkeitimu, hipoteka, laidavimu ar garantija. Toks teisinis reglamentavimas visiškai pateisinamas dėl kelių priežasčių. Kredito unijos dažnai dirba su rizikingesniais skolininkais, taip pat neturi adekvačių bankams skolininko būklės įvertinimo galimybių.

Reikalavimus dėl kredito unijos veiklos rizikos prisiėmimo ir ribojimo nustato Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas. Normatyvų dydžius ir apskaičiavimo metodiką nustato priežiūros institucijos teisės aktai. Priežiūros institucija turi teisę nustatyti kredito unijai individualius normatyvų dydžius.

Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatyme nustatyti kredito unijų veiklos riziką ribojantys normatyvai, kuriuos privalo vykdyti visos Lietuvos kredito unijos. Normatyvų dydžius ir jų apskaičiavimo metodiką nustato Lietuvos bankas. Nustatyti šie veiklos riziką ribojantys normatyvai:

- Kapitalo pakankamumo
- Likvidumo
- Didžiausios atviros pozicijos užsienio valiuta
- Didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui
- Didelių paskolų

Kapitalo pakankamumo normatyvo tikslas yra užtikrinti, kad kredito įstaiga kiekvienu momentu turėtų pakankamai kapitalo, užtikrinančio saugią veiklą. Lietuvos bankas skirtingoms kredito įstaigoms yra nustatęs skirtingus kapitalo pakankamumo normatyvus. Lietuvoje veikiantiems bankams, kaip ir kitų Europos Sąjungos šalių bankams taikomas 8 proc. normatyvas. Kredito unijoms, kurių veikla siejama su didesne rizika, taikomas griežtesnis, 13 proc. reikalavimas. Centrinei kredito unijai nuo 2004 m. šis normatyvas sumažintas iki 10 proc.

Likvidumo normatyvo nustatymo tikslas yra palaikyti pakankamą likvidžių kredito unijos lėšų ir einamųjų įsipareigojimų santykį. Nustatyta, jog kredito unijos likvidžių aktyvų santykis su įsipareigojimais kiekvienu pareikalavimu negali būti mažesnis nei 30 proc., o perskaičiuotų likvidžių

aktyvų ir kredito unijos kapitalo sumos santykis su perskaičiuotais einamaisiais įsipareigojimais ne mažesnis kaip vienetas.

Didžiausios atviros pozicijos užsienio valiuta normatyvą privalo vykdyti tik kredito unijos dirbančios užsienio valiuta. Šis reikalavimas netaikomas eurams. Normatyvas skirtas sumažinti kredito unijų veiklos riziką, susijusią su valiutų kursų svyravimu. Šiuo metu tiek kredito unijoms, tiek bankams ar Centrinei kredito unijai taikomas vienodas maksimalios atviros pozicijos užsienio valiuta normatyvas, nustatantis, jog bendrosios atviros valiutos pozicijos ir kapitalo santykis turi būti ne didesnis kaip 25 proc., bei vienos valiutos ir kapitalo santykis ne didesnis kaip 15 proc. kapitalo. Lietuvoje taikomas gana griežtas užsienio valiutos normatyvo reikalavimas itin didelės įtakos finansų sistemos stabilumui turėjo pasikeitus lito ir JAV dolerio santykiui.

Istatyme tiesiogiai numatytas didžiausios paskolos vienam nariui normatyvas. Paskolos suma vienam skolininkui neturi būti didesnė kaip 25 procentai kredito unijos kapitalo. Didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvą nuo 2010 m. sausio 1 d. privalo vykdyti tos kredito unijos, kurių perskaičiuotas kapitalas didesnis kaip 2 mln. litų. Didžiausios paskolos vienam nariui normatyvas skirtas sumažinti kredito unijos paskolų portfelio riziką, ją paskirstyti. Kredito unijos maksimali paskola gali kisti kiekvieną dieną.

Didelių paskolų normatyvas, kredito unijos suteiktų didelių paskolų bendroji suma neturi būti didesnė kaip 300 procentų kredito unijos kapitalo. Didelių paskolų normatyvą nuo 2010 m. sausio 1 d. privalo vykdyti tos kredito unijos, kurių perskaičiuotas kapitalas didesnis kaip 2 mln. litų. Centrinės kredito unijos suteiktų didelių paskolų bendroji suma neturi viršyti 800 procentų Centrinės kredito unijos kapitalo.

Lietuvos kredito unijoms, neįstojusioms į Centrinę kredito uniją ir turinčioms teisę skolinti pinigus tarpusavyje, atsiranda galimybė padidinti savo maksimalią paskolą. Kredito unijos gali apsieisti terminuotais indėliais ar paskolomis ir nuo šių multiplikuotų sumų dešimt procentų padidėja maksimali paskola. Centrinei kredito unijai nepriklausančios kredito unijos gali turėti naudos ir tam tikra prasme išvengdamos jau minėtos įstatymo normos, nustatančios, jog pajinį kapitalą kredito unijos kaupia atsižvelgdamos į poreikį lėšų, kurias kredito unija nusprendžia investuoti į kredito unijos nuosavą turtą – patalpas, įrangą ir inventorių kredito unijos veiklai pradėti ir plėtoti, taip pat Centrinės kredito unijos pajams įsigyti. Tokiu būdu kredito unijoms neleidžiama skolinti pajinio kapitalo, tačiau Centrinei kredito unijai nepriklausančios kredito unijos gali savo pajinį kapitalą laikyti viena pas kitą. Taip padidinama maksimalios paskolos suma, o kredito unija savo nariams gali išskolinti dalį pajinio kapitalo. Tačiau tokius kredito unijų veiksmus negalima įvardinti kaip prieštaraujančius teisės aktams

ar sukeliančius papildomą veiklos riziką. Svarbu, kad kredito unija vykdytų visus riziką ribojančius normatyvus.

Išnagrinėjus kredito unijų veiklos teisinį reglamentavimą Lietuvoje, galima teigti, kad esamas teisinis reglamentavimas trukdo kredito unijų veiklos internacionalizavimui, sistemos plėtrai. Kredito unijų įstatymo pataisos atliekamos nuolatos. Kredito unijų įstatymo pataisos Lietuvos kredito unijoms suteikia daugiau galimybių teritorinei ir paslaugų plėtrai, aiškiau reglamentuotas jų darbas bei sustiprintas LR finansinių paslaugų sistemos konkurencingumas ir stabilumas, taip pat pataisos, suteikia daugiau galimybių plėsti Lietuvos kredito unijų veiklai, garantuoti kredito unijų finansinį stabilumą. Tačiau pirminė priemonė, mažinant kredito unijų veiklos riziką, kredito unijų teikiamų paslaugų ar galimai aptarnaujamų asmenų rato apribojimas, specialių reikalavimų iškėlimas, stabdo kredito unijų veiklos plėtrą. Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatyme nustatyti kredito unijų veiklos riziką ribojantys normatyvai, kuriuos privalo vykdyti visos Lietuvos kredito unijos.

3.3. Empiriniai tyrimai, skirti Lietuvos kredito unijų tarptautinės praktikos valdymui analizuoti

Šiame skyriuje atliekami empiriniai tyrimai, skirti Lietuvos kredito unijų tarptautinės praktikos valdymui analizuoti. Šio tyrimo tikslas – išanalizuoti Lietuvos kredito unijų tarptautinę valdymo praktiką ir išsiaiškinti, ar kredito unijų veiklos internacionalizavime vyrauja „mainų logika“, ar ūkiniai vienetai, būdami atskirų valstybių teritorijoje, nereguliariai keičiasi informacija, produktais, paslaugomis ar gamybos veiksniais.

Išanalizavus kredito unijų informacinius leidinius, kredito unijų internetinių puslapių pateiktą informaciją (visi šaltiniai pateikiami literatūros sąrašė), ir bendradarbiaujant su Lietuvos kredito unijų administracijos vadovu, kuris buvo pasirinktas kaip ekspertas, kuris aktyviai dalyvauja tarptautinėje kredito unijų veikloje, atstovaudamas užsienyje Lietuvos kredito unijų interesus, bei priimdamas Lietuvoje užsienio kredito unijų svečius, galima teigti, kad kredito unijų valdymo praktika vykdoma tarptautiniu mastu, tarptautinio bendradarbiavimo požymiais pasireiškia keliais aspektais:

- tarptautiniu kredito unijų bendradarbiavimu, narystė tarptautinėse organizacijose;
- kredito unijų investavimu tarptautiniu mastu;
- tarptautiniais kredito unijų pavedimais;
- Lietuvos emigrantų lietuviškų kredito unijų steigimai užsienyje.
- Tarptautinis kredito unijų bendradarbiavimas, narystė tarptautinėse organizacijose.

Šiuo metu kredito unijų veikla apima beveik visą Lietuvos teritoriją: Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, Utenos, Marijampolės, Tauragės ir Telšių apskritys.

Lietuvos kredito unijos, atstovaujamos Lietuvos centrinės kredito unijos (toliau - LCKU), aktyviai dalyvauja narių teisėmis tarptautinėje veikloje, LCKU narystė tarptautinėse organizacijose:

- o tarptautinės organizacijos Proxfin;
- o Europos kooperatinių bankų asociacijos;
- o MasterCard International.

Atstovaujamos LCKU, Lietuvos kredito unijos bendradarbiauja su tarptautinėmis organizacijomis tokiomis kaip: Latvijos kredito unijų asociacija (Ryga, Latvija), Estijos kredito unijų asociacija (Talinas, Estija), SKOK (Varšuva, Lenkija), *Rabobank* (Utrechtas, Nyderlandai), *Oikocredit* (Utrechtas, Nyderlandai), Europos kooperatinių bankų asociacija (Briuselis, Belgija), *CoopEst* (Briuselis, Belgija), Credit Cooperatif (Nanterre, Prancūzija), BCC (Roma, Italija), Gruzijos kredito unijų asociacija (Tbilisis, Gruzija), Nacionalinė nekomercinių organizacijų savitarpio pagalbos sąjunga (Rostovas prie Dono, Rusija), Rusijos kredito unijų projektas (Maskva, Rusija), Rumunijos kredito unijų federacija (Bukareštas, Rumunija), Azerbaidžano kredito unijų asociacija (Baku, Azerbaidžanas), Kirgizijos kredito unijų asociacija (Biškekas, Kirgizija), NAT CCO (Quezon, Filipinai), Desjardins (Kvebekas, Kanada), *Proxfin* (Kvebekas, Kanada), Lietuvių Monrealio kredito unija „Litas“ (Monrealis, Kanada), Lietuvių Bostono kredito unija (Bostonas, JAV), SERFIR (Čapas ir Tabacko provincijos, Meksika).

o ***Proxfin tarptautinė organizacija.*** Vienas geriausių lietuvių tarptautinės veiklos pavyzdžių – LCKU narystė tarptautinėje kredito unijų organizacijoje Proxfin, kurios vienas valdybos narių yra buvęs Centrinės kredito unijos valdybos pirmininkas Sigitas Bubnys. Proxfin yra tarptautinis 26 bendruomeninių finansinių institucijų iš viso pasaulio: Burkina Faso, Kamerūno, Gvinėjos, Malio, Mauritanijos, Nigerijos, Ruandos, Senegalo, Tanzanijos, Togo, Zambijos, Haičio, Indijos, Šri Lankos, Meksikos, Paragvajaus, Filipinų, Rusijos ir Lietuvos ir DID (Desjardins tarptautinės plėtros skyrius) tinklas. Proxfin įsteigta Desjardins tarptautinės plėtros skyriaus (Developpement International Desjardins (DID)) iniciatyva. Šio tinklo nariai yra pasirašę susitarimą dirbti dėl dvejopų siekių: ne tik dirbti teikiant finansines paslaugas, bet ir siekti, kad jos turėtų socialinį poveikį žmonėms.

Organizacija Proxfin siekia:

✓ stiprinti bendradarbiavimą tarp skirtingų šalių finansinių institucijų, kurios savo veikloje vadovaujasi tomis pačiomis vertybėmis ir taip pačiais principais bei į savo veiklą įtraukia vietos bendruomenes;

- ✓ paspartinti mikrofinansų plėtrą ir finansines paslaugas padaryti prieinamas visiems.

Proxfin narės, finansų institucijos, atlieka svarbų vaidmenį keldamos žmonių gyvenimo kokybę tose bendruomenėse, kuriose jos dirba. Visos Proxfin tinklo organizacijos šiuo metu kurtis geresnį gyvenimą padeda 7 milijonams šeimų visame pasaulyje, o tai sudaro apie 35 milijonus žmonių.

Štai keletas projektų, kurie buvo sėkmingai įgyvendinti su Proxfin pagalba:

- ✓ Vakarų Afrikoje pradėtos teikti draudimo paslaugos;
- ✓ Lietuvoje efektyvius rezultatus duoda rengiamos apsikeitimo patirtimi stažuotės su Filipinų kredito unijomis;
- ✓ Filipinuose įkurta nepriklausoma audito agentūra;
- ✓ Tanzanijoje padėta įsisavinti žemės ūkiui skirtas paskolas;
- ✓ Meksikoje sėkmingai išplėtotos mobilių sandorių paslaugos.

Finansinės institucijos, priklausančios Proxfin organizacijai, atlieka didelį vaidmenį keldamos bendruomenių, kuriose jos dirba, gerovę. Šios finansinės institucijos, Proxfin duomenimis, padeda kurti geresnį gyvenimą daugiau nei 7 milijonams šeimų visame pasaulyje, tai sudaro apie 35 mln. žmonių. Proxfin savo visuotinį narių susirinkimą bei seminarą rengė Lietuvoje. Ši organizacija, visame pasaulyje jungianti 7 milijonus narių, yra atsakinga už kredito unijų veiklos tobulinimą ir inovatyvių sprendimų kūrimą.

Narystės tarptautinėje organizacijoje nauda Lietuvos kredito unijoms. „Proxfin“ daug prisideda atstovaudama ir garsindama Lietuvos kredito unijų vardą tarptautinėse konferencijose bei rašytinių dokumentų forma, suteikdama žinių, kaip spręsti įvairias problemas. 2009 metais Lietuvoje vykusio „Proxfin“ konferencija yra vienas iš tokių pavyzdžių. „Proxfin“ dėka dalijamasi įvairia kredito unijų veiklos metodika, įrankiais bei produktais. Kalbant apie konkretesnę naudą, „Proxfin“ apmokėjo didelę dalį 2007 metais LCKU valdymo organų narių stažuotės į Filipinų NATCCO kredito unijų judėjimą. Būtent „Proxfin“ tarpininkavimas bei rekomendacijos padėjo užmegzti reikiamus kontaktus ir gauti 1,5 mln. eurų 3 subordinuotas paskolas iš Olandijos organizacijos „Oikocredit“ ir belgų kompanijos „CoopEst“ bei 1,5 mln. eurų paskolą iš Prancūzijos kooperatinio banko „Credit Cooperatif“.

Artimiausi „Proxfin“ planai, susiję su Lietuvos kredito unijų plėtra. „Proxfin“ tariausi su Bilo ir Melindos Gates'ų fondu dėl SMS bankininkystės diegimo keliose ar netgi visose „Proxfin“ narėse. Numatoma ir tikimasi, kad Lietuva bus viena iš šalių, kur šis projektas bus vykdomas, tačiau projekto terminai bei apimtys kol kas yra tik derinami. Kitas numatomas projektas, kuriame, dalyvaus ir Lietuvos kredito unijos – reitingavimas. Artimiausiu metu bus paskelbtas konkursas, siekiant, kad bent dalis „Proxfin“ narių įgytų reitingą. Šio projekto kaštai bus apmokėti iš „Proxfin“ lėšų

o **Europos kooperatinių bankų asociacijos.** Lietuvos centrinė kredito unija (LCKU) nuo 2004 metų tapo Europos kooperatinių bankų asociacijos (EKBA) nare. EKBA nariais yra visi didžiausi Europos kooperatiniai bankai, kurių turtas sudaro apie 20 proc. bendros bankų rinkos Europoje, pranešę LCKU. Narystė EKBA leis LCKU atstovauti Lietuvos kredito unijų interesams Europos Sąjungos lygiu. Centrinė kredito unija bendradarbiauja su kooperatinėmis organizacijomis ir bankais Kanadoje, JAV, Nyderlanduose, Belgijoje, Prancūzijoje, Lenkijoje, Rusijoje, Latvijoje, Estijoje, Italijoje, Filipinuose bei Gruzijoje.

o **MasterCard International. „MasterCard“** – viena iš didžiausių pasaulyje plataus vartojimo kreditinių kortelių mokėjimo sistemos operatorė įsikūrusi Niujorke, Jungtinėse Amerikos Valstijose. Įkurta 1966 metais „MasterCard“ yra bankams priklausanči asociacija, kuri palengvina elektroninių lėšų perleidimą, dažniausiai „MasterCard“ prekiniu ženklu pažymėtomis kredito bei debeto kortelėmis. „MasterCard“ neišduoda tų kortelių ir nesuteikia kredito. „MasterCard“ taip pat nenustato paskolų palūkanų normų bei mokesčių, o pasiūlo savo apmokėjimo paslaugas įvairioms finansų įstaigoms, kurios paskui gali jas teikti klientams. „MasterCard“ turi apie 750 mln. kortelių visame pasaulyje. 2010 metai pajamos sudarė 5,539 mlrd. JAV dol. Lietuvos centrinei kredito unijai priklausančių kredito unijų galima atlikti operacijas užsienio valiuta, įsigyti tarptautines Maestro ir MasterCard Standard mokėjimo korteles, sumokėti mokesčius. Kredito unijoje galima įsigyti dviejų rūšių mokėjimo korteles: Maestro debeto kortelę ir MasterCard Standard kredito kortelę.

Maestro debeto kortelė – tai tarptautinė mokėjimo kortelė, su kuria galima atsiskaityti už prekes ir įvairias paslaugas tiek Lietuvoje, tiek užsienyje ar bet kuriuo paros metu pasiimti grynųjų pinigų bankomatuose. Kortelės galiojimo terminas – 3 metai. Kortelės sąskaita atidaroma ir tvarkoma litais.

MasterCard Standard kredito kortelė – tai prestižinė tarptautinė mokėjimo kortelė, su kuria, suteikto kredito limito ribose, galima atsiskaityti už prekes ir įvairias paslaugas tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, pirkti prekes ir paslaugas internetinėse parduotuvėse. Kortelės galiojimo terminas – 3 metai. Kortelės sąskaita atidaroma ir tvarkoma litais.

Maestro debeto kortelės privalumai:

- ✓ į debeto kortelę galima persivesti atlyginimą, stipendiją, pensiją, socialines išmokas ar kitas lėšas.
- ✓ galima bet kada pasinaudoti savo kortelės sąskaitoje esančiomis lėšomis.
- ✓ nereikės nešiotis grynųjų pinigų didelėmis sumomis.
- ✓ galima bet kada sužinoti savo kortelės sąskaitoje esančių lėšų likutį: paskambinę telefonu (operacija atliekama pasakius sutartą slaptažodį); atėję į kredito uniją ir pateikę asmens dokumentą;

Nordea, Danske, Citadelė, Ūkio bankų bankomatų tinkle, Šiaulių banko, bankų SEB ir DnB Nord bankomatuose.

MasterCard Standard kredito kortelės privalumai:

- ✓ turėdami kredito kortelę galima skolintis pinigus iš kredito unijos bet kuriuo paros metu be jokių papildomų dokumentų;
- ✓ grąžinę visą skolą ar jos dalį, iš karto galima naudotis visu kreditu ar grąžinta kredito limitu dalimi;
- ✓ galima skolintis pinigų būnant bet kurioje pasaulio šalyje, kurioje veikia tarptautinis MasterCard International asociacijos tinklas (vietos pažymėtos MasterCard ženklų);
- ✓ galima skolintis pinigų tiek, kiek tuo metu reikia, už nepanaudotą kredito limitą nemokamos palūkanos;
- ✓ galima įsigyti pirkinių nesinaudojant lizingo bendrovių paslaugomis.

• **Kredito unijų investavimas tarptautiniu mastu.** Kredito unijos veikia lokaliai. Kredito unija padeda plėtoti vietos verslą, pinigai cirkuliuoja bendruomenėje ir iš to turi naudą visi - tiek gyventojai, tiek ir vietinės įmonės ar organizacijos. Skirtingai nei bankams, pagal įstatymus kredito unijoms negalima investuoti į akcijų rinkas, pirkti akcijas, kitus rizikingus vertybinius popierius ar užsiimti kita panašia veikla. Tačiau kredito unijos gali investuoti į Lietuvos vyriausybės vertybinius popierius. Tad kredito unijos dirba tik savo vietovėje – mieste, miestelyje, rajone – visos lėšos (paskolos ir indėliai) cirkuliuoja tarp tų pačių žmonių. Kredito unijos narių sukauptas turtas, priešingai, nei yra bankuose, lieka Lietuvoje ir neišeina už jos ribų.

Kredito unijos į Lietuvą pritraukia investicijas iš užsienio. Lietuvos kredito unijos nuo 2008 metų bendradarbiauja su Belgijos investicine bendrove „CoopEst“. Šios belgų bendrovės tikslas – skatinti socialinę ir ekonominę plėtrą Centrinėje ir Rytų Europoje. Pernai „CoopEst“ Lietuvos centrinei kredito unijai (toliau - LCKU) suteikė 8 metų 0,5 mln. eurų (1,7 mln. litų) subordinuotą paskolą. Kaip buvo teigiama „CoopEst“ oficialiame pranešime spaudai (2008 m. rugsėjo 8 d.), kredito unijos yra svarbus įrankis, siekiant ekonominės plėtos, nes jų kooperatyvo struktūra, taip pat ypatingas priartėjimas prie klientų bazės sudaro sąlygas finansines paslaugas teikti tiek daugeliui fizinių asmenų, tiek smulkiąjam verslui. Tuo metu Lietuvos bankas šią paskolą leido įskaityti į antro lygio LCKU kapitalą. Gauta paskola sudarė galimybę Centrinei kredito unijai pagerinti skolinimo kredito unijoms bei kredito unijų nariams sąlygas, užtikrino dar geresnę bei saugesnę kredito unijų likvidumo valdymą. Nepaisant to, kad tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje vis mažėja, 2009 metų liepos 28-29 dienomis Centrinėje kredito unijoje lankėsi bendrovės „CoopEst“ atstovai – vykdymo komiteto pirmininkas M. Radziwill'as

ir rizikų valdymo vadovė I. Norak. Kompanijos atstovų vizito tikslas buvo susipažinti su šiandienine kredito unijų situacija ir ją įvertinti. Centrinė kredito unija iš šios belgų kompanijos siekė gauti dar vieną subordinuotą 600 tūkst. eurų (2,1 mln. litų) paskolą. Atsirastų galimybė pagerinti kredito unijų narių kreditavimo sąlygas ir užtikrinti dar stipresnį kredito unijų likvidumo palaikymą šiuo nestabilios ekonomikos Lietuvoje metu.

Šiuo metu Lietuvos centrinė kredito unija jau yra pritraukusi investicijas iš trijų Europos šalių - Nyderlandų, Belgijos ir Prancūzijos. Iš užsienio gautų 3 paskolų bendra suma - 2,4 mln. eurų (8,3 mln. litų): 2007 metais gauta 400 tūkst. Eurų (1,4 mln. litų) paskola iš olandų bendrijos „Oikocredit“, 2008 metais - 500 tūkst. eurų (1,7 mln. litų) anksčiau jau minėta subordinuota paskola iš Belgijos bendrovės „CoopEst“ ir tais pačiais metais dar gauta 1500 tūkst. eurų (5,2 mln. litų) paskola iš vieno didžiausių Prancūzijos kooperatinių bankų „Credit Cooperatif“.

Stambių užsienio investuotojų išreikštas pasitikėjimas Lietuvos kredito unijomis tik patvirtina faktą, kad Lietuvos kredito unijos yra patikimos ir saugios finansinės institucijos, ateityje turinčios plėtros perspektyvų.

• **Tarptautiniai kredito unijų pavedimai.** Daugelyje kredito unijų populiarėja tarptautinės pinigų perlaidos ir užskaitos eurai, ir tai paprastai kainuoja gerokai mažiau nei bankuose. Užskaita eurai, t.y., kai iš užsienio banko gaunamas pavedimas eurai į sąskaitą kredito unijoje, kaina nuo 0 Lt. Paprastą mokėjimo pavedimą eurai į kitą banką ar kredito uniją užsienyje galima atlikti už 30-50 Lt. Tuo tarpu bankuose už tokį pavedimą gali tekti sumokėti 30-350 Lt.

Daugelyje kredito unijų nariai gali atlikti šiuos tarptautinius pinigų pervedimus:

- Paprastas mokėjimo nurodymas eurai BEN*, SHA**
- Paprastas mokėjimo nurodymas eurai OUR***
- Skubus mokėjimo nurodymas eurai BEN, SHA
- Skubus mokėjimo nurodymas eurai OUR
- Labai skubus mokėjimo nurodymas eurai BEN, SHA
- Labai skubus mokėjimo nurodymas eurai OUR
- Vidiniai mokėjimų nurodymai eurai (kai narys iš vienos kredito unijos perveda nariui į kitą kredito uniją Lietuvos centrinės kredito unijos narę ir pan.)

* BEN – mokesčius moka gavėjas. Lietuvos centrinės kredito unijos ir gavėjo banko nustatytus mokesčius moka gavėjas.

**SHA – mokesčius moka ir mokėtojas, ir gavėjas. Mokėtojas moka Lietuvos centrinės kredito unijos nustatytus mokesčius, o gavėjas moka gavėjo banko mokesčius.

***OUR – pavedimo mokesčius moka mokėtojas.

Mokėtojas moka Lietuvos centrinės kredito unijos ir gavėjo banko nustatytus mokesčius. Gavėjo banko mokesčiai nurašomi iš mokėtojo sąskaitos pagal gavėjo banko atsiųstus reikalavimus. Kredito unijose užskaitomi ir vidiniai pervedimai eurais (kai narys iš vienos kredito unijos perveda nariui į kitą kredito uniją Lietuvos centrinės kredito unijos narę ir pan.). Lėšų eurais įskaitymo trukmė į gavėjo sąskaitą priklauso nuo gavėjo banko. Dažniausiai paprasto mokėjimo nurodymo atveju lėšos yra įskaitomos į gavėjo sąskaitą per 5 darbo dienas, t.y., žmogaus, kuriam padarėte pavedimą eurais, sąskaitoje pinigai atsiras per 5 darbo dienas. Darant skubų pavedimą, pinigai gavėjo sąskaitoje atsiranda ne vėliau kaip kitą darbo dieną. Darant labai skubų pavedimą, pinigai gavėjo sąskaitoje atsiranda tą pačią dieną.

- **Lietuvos emigrantų lietuviškų kredito unijų steigimai užsienyje.** Reikia nepamiršti, kad lietuviškų kredito unijų yra visame pasaulyje. Pasaulyje lietuviai kredito unijas steigė didžiausiose kolonijose – tai JAV (Lietuvių kredito unija Los Andžele (1962 m.), Lietuvių kredito unija „Taupa“ Klyvlende, Lietuvių federalinė kredito unija „Taupa“ Bostone (1981 m.), Kalifornijos lietuvių kredito unija Santa Monikoje (1969 m.), Kanadoje – Monrealio lietuvių kredito unija „Litas“, Lietuvių kredito kooperatyvas „Parama“ Toronte (1952 m.), Lietuvių kredito kooperatyvas „Talka“ Hamiltone (Lietuvių kredito kooperatyvas „Talka“ Hamiltone (Kanada) veikia nuo 1955 metų iki šių dienų), Prisikėlimo kredito kooperatyvas Toronte, Australijoje – Lietuvių kredito unija „Talka“ Melburne.

3.9 lentelėje pateikiami statistiniai duomenys apie Lietuvos emigrantų kredito unijas 2010 metais.

3.9 lentelė. Lietuvos emigrantų kredito unijos 2010 metais (credit... 2011)

	Įkurta metais	Turtas (JAV dol.)	Narių skaičius
Lietuvių kredito kooperatyvas „Parama“ Toronte	1952	160000000	6000
Kalifornijos lietuvių kredito unija Santa Monikoje	1969	72000000	1100
Lietuvių kredito kooperatyvas „Talka“ Hamiltone	1955	71000000	
Lietuvių kredito unija „Taupa“ Klyvlende	1984	22000000	1401
Lietuvių federalinė kredito unija „Taupa“ Bostone	1981	19000000	1100
Lietuvių kredito unija Los Andžele	1962	9000000	748

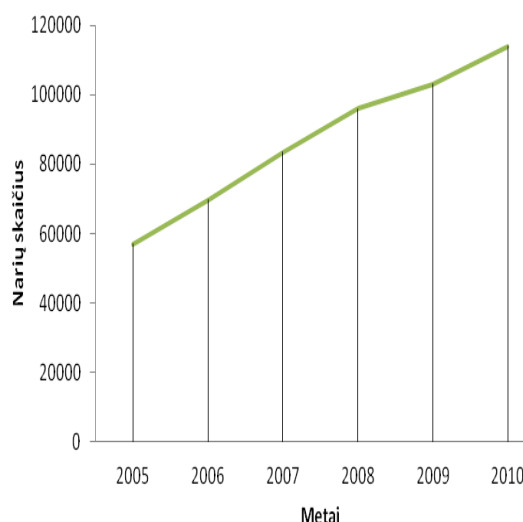
Išanalizavus Lietuvos kredito unijų tarptautinės praktikos valdymą nustatyta, kad kredito unijų veiklos internacionalizavime vyrauja „mainų logika“, ūkiniai vienetai, būdami atskirų valstybių teritorijoje, nereguliariai keičiasi informacija. Lietuvos kredito unijos dalyvauja tarptautinėje kredito

unijų veikloje, Lietuvos kredito unijų interesai atstovaujami užsienyje, vykdomi tarptautiniai kredito unijų seminarai, kredito unijos dalijasi patirtimi. Galima teigti, kad kredito unijų valdymo praktika vykdoma tarptautiniu mastu, tarptautinio bendradarbiavimo požymiais pasireiškia tarptautiniu kredito unijų bendradarbiavimu, narystė tarptautinėse organizacijose, kredito unijų užsienio investicijų pritraukimų, tarptautiniais kredito unijų pavedimais ir Lietuvos emigrantų lietuviškų kredito unijų steigimu užsienyje.

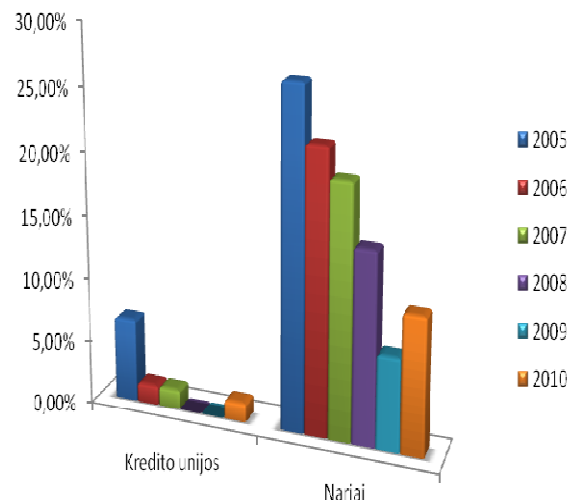
3.4. Empiriniai tyrimai, skirti įvertinti Lietuvos kredito unijų veiklą finansinės krizės kontekste

Šiame skyriuje atliekami empiriniai tyrimai skirti, įvertinti Lietuvos kredito unijų veiklai finansinės krizės kontekste. Tyrimo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti Lietuvos kredito unijų veiklą finansinės krizės kontekste.

3.11 paveiksle pateikiamos kredito unijų narių raidos tendencijos 2005–2010 metais. 3.12 paveiksle pateikiami kredito unijų ir narių raidos tendencijų pokyčiai 2005–2010 metais.

3.11 pav. Kredito unijų narių raidos tendencijos 2005–2010 metais (Kredito... 2005–2010)

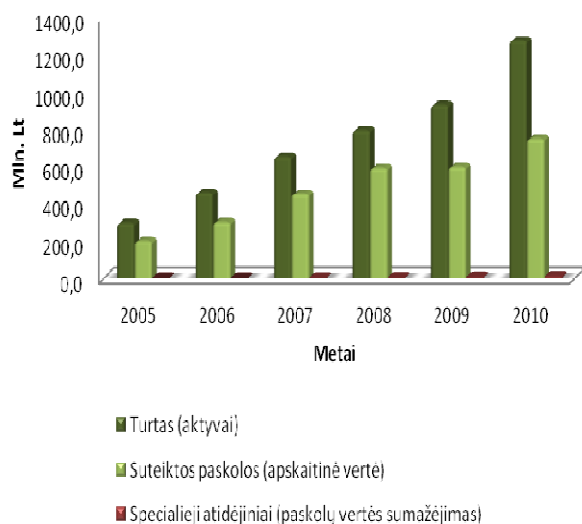
3.12 pav. Kredito unijų ir narių raidos tendencijų pokyčiai 2005–2010 metais (sudaryta autorės)

2010 metais Lietuvoje veikė Centrinė kredito unija ir 68 kredito unijos, vienijusios daugiau nei 114 tūkstančius narių. 2009 metais Lietuvoje veikė 67 kredito unijos, vienijusios daugiau nei 103 tūkstančius narių. 2008 metais Lietuvoje veikė 67 kredito unijos, vienijusios beveik 96 tūkstančius narių. 2007 metais Lietuvoje veikė 67 kredito unijos, vienijusios 83 437 narius. 2007 m. buvo įsteigta tik viena kredito unija. 2006 metais Lietuvoje veikė 66 kredito unijos, vienijusios 69 630 narių. 2006 metais buvo įsteigta tik viena kredito unija. 2005 metais iš 65 veiklos licencijas turinčių kredito unijų ataskaitas Lietuvos bankui pateikė 64 kredito unijos, vienijančios daugiau nei 57 tūkst. narių. 2005 m. buvo įsteigtos keturios kredito unijos (žr. 3.11 pav.).

Kredito unijų ir kredito unijų narių skaičių kitimams finansinė krizė Lietuvoje didelės įtakos neturėjo. Galima pastebėti, kad 2008 metais ir 2009 metais kredito unijų skaičiaus augimo tempas sulėtėjo, kredito unijų skaičius nesikeitė lyginant su 2007 metais, pokytis buvo lygus 0 proc. 2010 metais kredito unijų skaičius vėl pradėjo augti, pokytis buvo lygus 1,49 proc.

Nepriklausomai nuo kredito unijų skaičius kredito unijų narių skaičius pradedant 2005 metais iki 2010 metų vis augo. Galima teigti, kad taip pat kaip ir kredito unijų skaičiaus kitimui, taip ir kredito unijų narių skaičiaus kitimui, finansinė krizė didelės įtakos neturėjo, kadangi su kiekvienais metais kredito unijų narių skaičius vis augo, tačiau turime pabrėžti kad finansinės krizės padariniai atspindi kredito unijų narių augimo tempas, kadangi taip kaip ir kredito unijų skaičiaus augimo tempas kiekvienais metais lėtėjo iki 2010 metų. 2005 metais pokytis lygus 26,67 proc., 2006 metais 22,16 proc., 2007 metais 19,83 proc., 2008 metais 15,06 proc., 2009 metais 7,29 proc. 2010 metais kredito unijų narių skaičiaus pokytis, augimo tempas padidėjo 10,68 proc. (žr. 3.12 pav.).

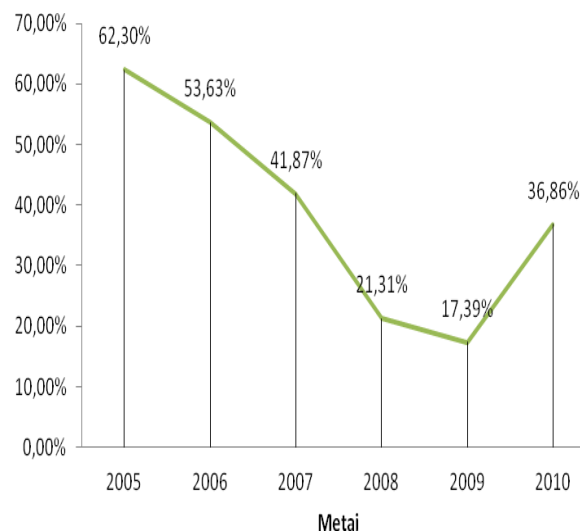
3.13 paveiksle pateikiama kredito unijų veiklos rodiklių dinamika 2005–2010 metais. 3.14 paveiksle pateikiami kredito unijų turto pokyčiai 2005–2010 metais. Lietuvos kredito unijų turtas kiekvienais metais didėjo: 2005 metais turtas padidėjo 62,3 proc., 2006 metais 53,63 proc., 2007 metais 41,87 proc., 2008 metais 21,31 proc., 2009 metais 17,39 proc. Pastebima tai, kad finansinės krizės metais turtas kredito unijose didėjo, o augimo tempai, mažėjo. 2010 metais kredito unijų turtas padidėjo 36,86 proc., tai sudarė 1,56 proc. veikiančių bankų sistemos turto. Lietuvos kredito unijos nepaisant finansinės krizės sugebėjo su kiekvienais metais suteikti vis daugiau paskolų. 2005 metais suteiktos paskolos padidėjo 53,91 proc. ir sudarė daugiau nei 67 proc. viso turto.

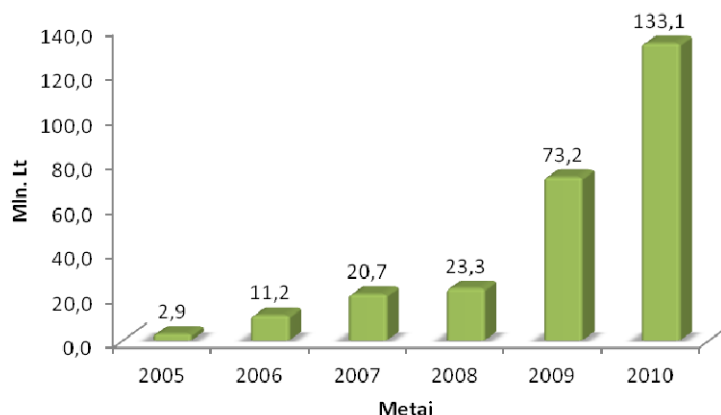
3.13 pav. Kredito unijų veiklos rodiklių dinamika 2005–2010 metais (Kredito... 2005–2010)

Specialiuosius atidėjinius paskoloms (731,2 tūkst. Lt) buvo sudariusios 49 kredito unijos. 2006 metais suteiktos paskolos padidėjo 50,52 proc. ir sudarė beveik 66 proc. viso turto. Specialiuosius atidėjinius paskoloms (984,5 tūkst. Lt) buvo sudariusios 46 kredito unijos. 2007 metais suteiktos paskolos padidėjo beveik 49,22 ir sudarė 69 proc. viso turto. Specialiuosius atidėjinius paskoloms (1 649,2 tūkst. Lt) buvo sudariusios 50 kredito unijų. 2008 metais suteiktos paskolos padidėjo 30,22 proc. ir sudarė 74 proc. viso turto. Specialiuosius atidėjinius paskoloms (5,2 mln. Lt) buvo sudariusios 53 kredito unijos. 2009 metais suteiktos paskolos padidėjo 1,11 proc. ir sudarė 64 proc. viso turto. Specialiuosius atidėjinius paskoloms (8,8 mln. Lt) buvo sudariusios 64 kredito unijos. Nuo 2007 metų iki 2009 metų kredito unijų suteiktų paskolų augimo tempas vis lietojo, tačiau tai netrukdo kredito unijoms teikti paskolas, taip pat turime pabrėžti kad nuo 2007 metų iki 2009 metų vis daugiau kredito unijų buvo sudariusios atidėjinius, tai reiškia, kad vis daugiau kredito unijų narių negalėjo laiku grąžinti paskolų. 2010 metais suteiktų paskolų augimo tempas padidėjo, lyginant su 2009 metais, suteiktos paskolos padidėjo 25,45 proc. ir sudarė 59 proc. viso turto. Specialiuosius atidėjimus paskoloms (14,3 mln. Lt) buvo sudariusios 64 kredito unijos.

3.15 paveiksle pateikiama Lietuvos kredito unijų vyriausybės vertybinių popierių dinamika 2005–2010 metais.

3.14 pav. Kredito unijų turto pokyčiai 2005–2010 metais (sudaryta autorės)

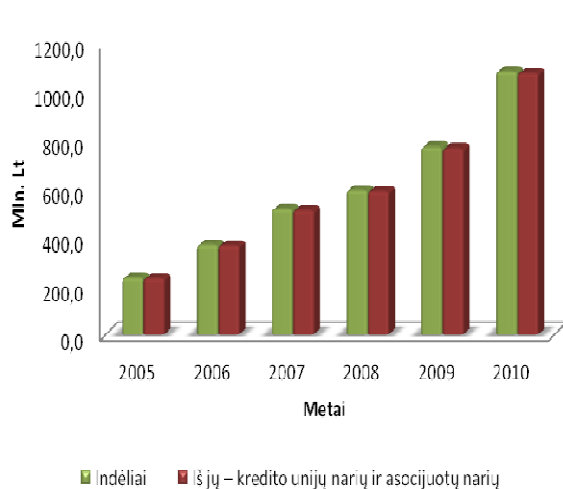
3.15 pav. Lietuvos kredito unijų vyriausybės vertybinių popierių dinamika 2005–2010 metais
(Kredito... 2005–2010)

Lietuvos kredito unijos investuoja į vyriausybės vertybinius popierius, kiekvienais metais investicijos didėja. 2005 metais lyginant su ankstesniais metais investicijos į vyriausybės vertybinius popierius sumažėjo 2,89 proc., 2006 metais investicijos į vyriausybės vertybinius popierius išaugo 290,27 proc., 2007 metais investicijos į vyriausybės vertybinius popierius išaugo 84,35 proc., 2007 metais investicijos į vyriausybės vertybinius popierius išaugo 84,35 proc., 2008 metais investicijos į vyriausybės vertybinius popierius išaugo 12,56 proc., 2009 metais investicijos į vyriausybės vertybinius popierius išaugo 214,16 proc., 2010 metais investicijos į vyriausybės vertybinius popierius išaugo 81,83 proc. Matyti, kad finansinės krizės laikotarpiu kredito unijų investicijos į vyriausybės vertybinius popierius didėja. Daugiausiai investuota buvo 2010 metais.

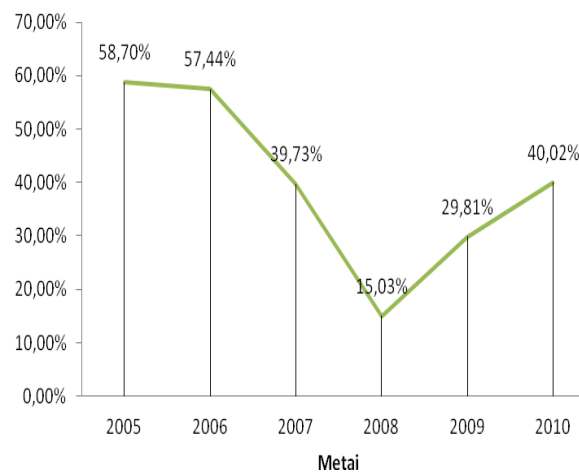
3.16 paveiksle pateikiama kredito unijų indėlių dinamika 2005–2010 metais. 3.17 paveiksle pateikiama kredito unijų indėlių pokyčiai 2005–2010 metais.

Kiekvienais metais kredito unijos priimdavo vis daugiau indėlių, pradedant 2005 metais priimti indėliai išaugo 58,7 proc., didžiausią jų dalį (98,7 proc.) sudarė narių indėliai, 2006 metais priimti indėliai išaugo 57,44 proc., didžiausią jų dalį (99 proc.) sudarė narių indėliai, 2007 metais priimti indėliai padidėjo 39,73 proc., didžiausią jų dalį (99 proc.) sudarė narių indėliai, 2008 metais priimti indėliai padidėjo 15,03 proc., didžiausią jų dalį (99 proc.) sudarė narių indėliai, 2009 metais priimti indėliai padidėjo 29,81 proc., didžiausią jų dalį (99 proc.) sudarė narių indėliai. 2010 metais priimti indėliai padidėjo 40,02 proc., didžiausią jų dalį (99 proc.) sudarė narių indėliai. Augant kredito unijose

priimtų indėlių skaičiui, indėlių augimo tempas didžiausias buvo 2005 metais ir 2006 metais. Mažiausi indėlių pokyčiai buvo 2007–2010 metais. Turime pastebėti, kad nuo 2009 metų iki 2010 metų indėlių augimo tempai pradėjo didėti.

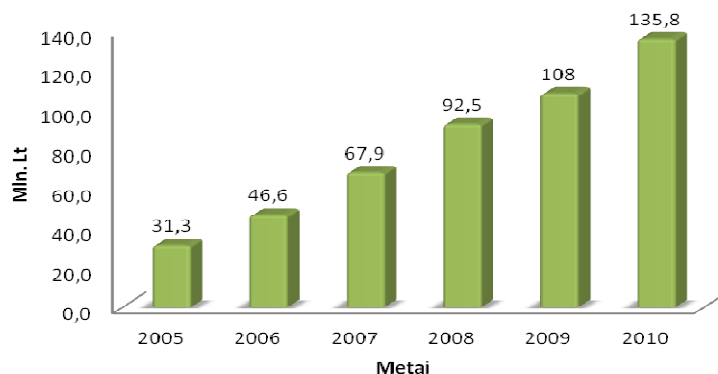
3.16 pav. Kredito unijų indėlių dinamika 2005–2010 metais (Kredito... 2005–2010)

3.17 pav. Kredito unijų indėlių pokyčiai 2005–2010 metais (sudaryta autorės)

Apibendrinant galima teigti, kad finansinės krizės įtaka analizuojant Lietuvos kredito unijų indėlių dinamiką ir pokyčius atspindėjo kredito unijų indėlių augimo tempai 2007–2010 metais.

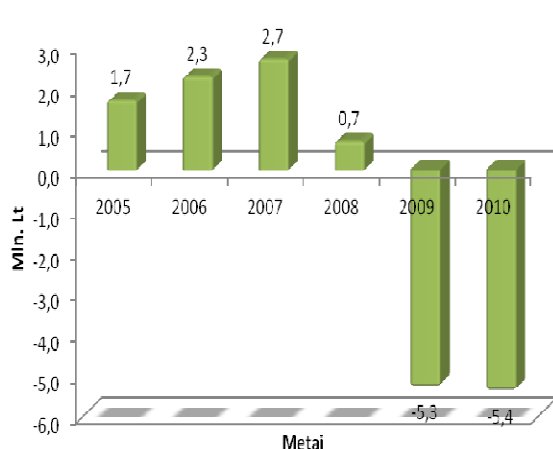
3.18 paveiksle pateikiama Lietuvos kredito unijų 2005–2010 metų pajinio kapitalo dinamika.

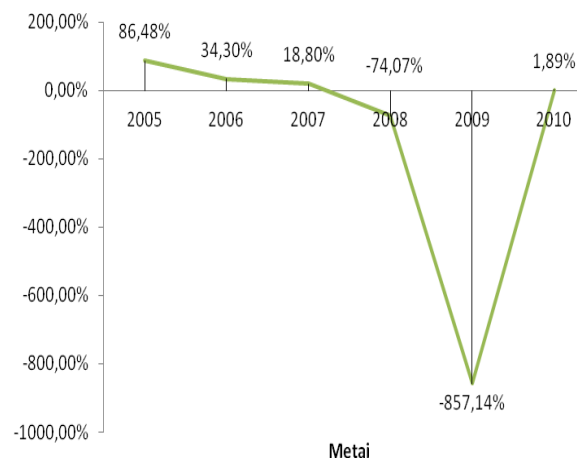
3.18 pav. Lietuvos kredito unijų 2005–2010 metų pajinio kapitalo dinamika (Kredito... 2005–2010)

Lietuvos kredito unių pajinis kapitalas nepaisant finansinės krizės su kiekvienai metais didėjo. 2005 metais kredito unių pajinis kapitalas padidėjo 54,82 proc., 2006 metais kredito unių pajinis kapitalas padidėjo 48,86 proc., 2007 metais kredito unių pajinis kapitalas padidėjo beveik 145,74 proc., 2008 metais kredito unių pajinis kapitalas padidėjo 36,23 proc., 2009 metais kredito unių pajinis kapitalas padidėjo 16,76 proc., 2010 metais kredito unių pajinis kapitalas padidėjo 25,74 proc. Žinoma, kad 2007 metais kredito unių pajinių įnašų buvo pokytis didžiausias, nuo 2008 metų įnašų augimas sulėtėjo, tad galima manyti, kad finansinės krizės padariniai labiausiai matyti nuo 2008 metų iki 2010 metų.

3.19 paveiksle pateikiama Lietuvos kredito unių 2005–2010 metų pelno dinamika. 3.20 paveiksle pateikiami Lietuvos kredito unių pelno pokyčiai 2005–2010 metais.

3.19 pav. Lietuvos kredito unių 2005–2010 metų pelno dinamika (Kredito... 2005–2010)

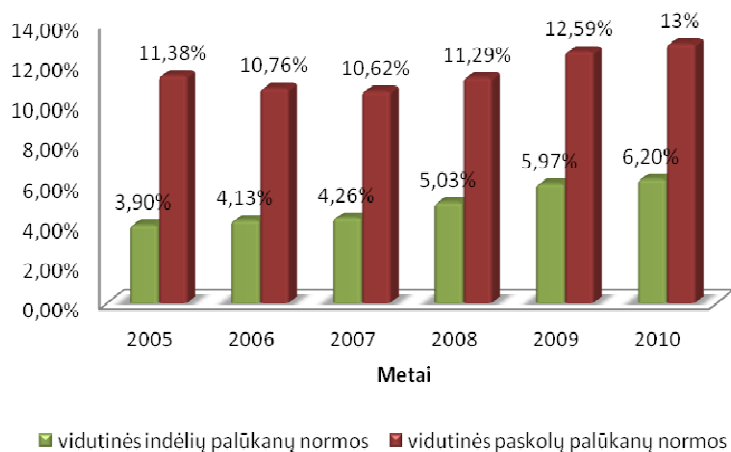
3.20 pav. Lietuvos kredito unių pelno pokyčiai 2005–2010 metais (sudaryta autorės)

2005 metais 53 kredito unijos dirbo pelningai, 10 kredito unių patyrė nuostolį, 1 kredito unijos išlaidos buvo lygios pajamoms, kredito unių uždirbtas pelnas – 1 692,3 tūkst. Lt. Šis rezultatas buvo didesnis nei 2004 m. (907,5 tūkst. Lt) ir didžiausias nuo 1995 m. Pelno augimui įtakos turėjo išaugusios kredito unių veiklos apimtys. 2006 metais 58 kredito unijos dirbo pelningai, 8 kredito unijos patyrė nuostolį, kredito unijos uždirbo 2 272,7 tūkst. Lt pelno, arba 34,3 proc. daugiau nei 2005 metais. 2007 metais 59 kredito unijos dirbo pelningai, 8 patyrė nuostolį, kredito unijos uždirbo 2 722,4 tūkst. Lt pelno. 2008 metais 47 kredito unijos dirbo pelningai, 20 patyrė nuostolį, kredito unijos uždirbo 0,7

mln. Lt pelno. 2009 metais kredito unijos patyrė 5,3 mln. Lt nuostolį. 2010 metais 37 kredito unijos dirbo pelningai, 31 patyrė nuostolių, kredito unijos patyrė 5,4 mln. Lt nuostolių (žr. 3.19 pav. ir 3.20 pav.).

Pagrindinis kredito unijų pajamų šaltinis yra palūkanų pajamos, 2005 metais sudariusios 88,8 proc. visų pajamų. Didžiausią išlaidų dalį sudarė operacinės ir palūkanų išlaidos, sudariusios atitinkamai 46,2 proc. ir 42,6 proc. visų išlaidų. 2006 metais palūkanų pajamos, sudariusios 89,7 proc. visų pajamų. Didžiausią išlaidų dalį sudarė palūkanų ir operacinės išlaidos, siekusios atitinkamai 44,7 proc. ir 44,1 proc. visų išlaidų. 2007 metais palūkanų pajamos, sudariusios 90 proc. visų pajamų. Didžiausią išlaidų dalį sudarė palūkanų ir operacinės išlaidos, siekusios atitinkamai 46 proc. ir 41,8 proc. visų išlaidų. 2008 metais palūkanų pajamos, sudariusios 89 proc. visų pajamų. Didžiausią išlaidų dalį sudarė palūkanų ir operacinės išlaidos, siekusios atitinkamai 48,6 proc. ir 34,8 proc. visų išlaidų. 2009 metais palūkanų pajamos, sudariusios 90 proc. visų pajamų. Didžiausią išlaidų dalį sudarė palūkanų ir operacinės išlaidos, siekusios atitinkamai 55 proc. ir 25,6 proc. visų išlaidų. 2010 metais palūkanų pajamos, sudariusios 90 proc. visų pajamų. Didžiausią išlaidų dalį sudarė palūkanų ir operacinės išlaidos, siekusios atitinkamai 51,3 proc. ir 24,3 proc. visų išlaidų.

3.21 paveiksle pateikiama kredito unijų palūkanų normų kaita 2005–2010 metais.

3.21 pav. Kredito unijų palūkanų normų kaita 2005–2010 metais (Kredito... 2005–2010)

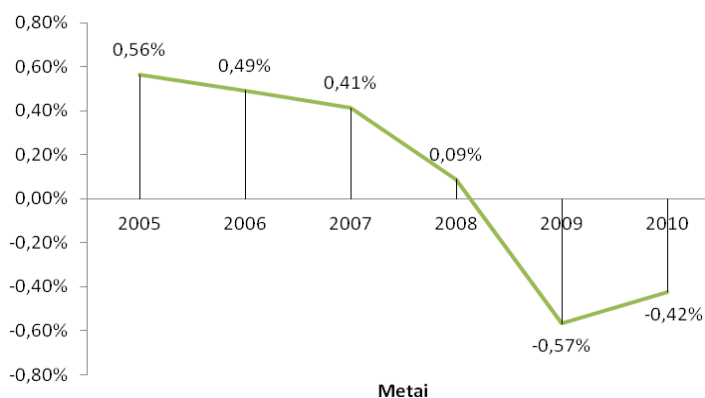
Kredito unijos nagrinėjamu laikotarpiu siūlė palyginti žemas paskolų palūkanas, kurios nežymiai kilo. Nuo 2005 metų iki 2010 metų skolinimo kainos kilo, didėjo paskolų marža. Vidutiniam paskolų palūkanų normos augimui įtakos turėjo kylančios indėlių palūkanų normos ir paskolų portfeliai, kuriose

paskolų rizika didesnė. Indėlių palūkanos taip pat nuolat augo visu nagrinėjamu laikotarpiu. 2010 metų pabaigoje kredito unijų vidutinės paskolų palūkanų normos pasiekė aukščiausią tašką apie 13 proc.

Finansinės krizės nuosmukio fazėje, vidutinės paskolų palūkanos turėtų didėti. Tačiau siekiant patenkinti nariu poreikius ir pasiūlyti prieinamesnes kreditavimo paslaugas kredito unijose realioji palūkanų marža turėtų optimaliai mažėti.

3.22 paveiksle pateikiamas Lietuvos kredito unijų turto pelningumas ROA (grąža) 2005–2010 metais.

Lietuvos kredito unijų pelningumas 2005 metais yra pakankamas kadangi pelningumo rodiklis > 5 proc. Pradedant 2006 metais iki 2008 metų kredito unijos turto pelningumas yra nepatenkinamas nors ir rodikliai teigiami, kadangi rodikliai < 5 proc., nuo 2009 metų iki 2010 metų reikšmės < 0 proc., o tai reiškia, kad kredito unijų efektyvumo lygis yra blogas, unijos neefektyviai išnaudoja savo turimą turtą. Įtakos tokiems padariniams turėjo gaunamas kredito unijos pelnas (nuostolis) ir žinoma turtas. Analizuojant kredito unijų veiklos rodiklius pastebėjome, kad turto kredito unijose kiekvienais metais daugiau, o pelno mažiau, 2009 ir 2010 metais nuostoliai.

3.22 pav. Lietuvos kredito unijų turto pelningumas grąža 2005–2010 metais (sudaryta autorės)

Apibendrinant galima teigti, kad unijos nežino kaip išnaudoti savo turimą turtą, kurio didžiąją dalį sudaro trumpalaikis turtas ir kaip galima padidinti pelną. Per daug ilgalaikių paskolų yra suteikta, jos laiku negrąžinamos. Finansinė krizė galėjo lemti Lietuvos kredito unijų veiklą. Didžiausias pelnas kredito unijose buvo 2007 metais, augimo tempas didžiausias 2005 metais, nuo 2008 metų pelnas kredito unijose pradėjo mažėti, 2009 metai ir 2010 metai kredito unijoms buvo nuostolingi, tačiau lyginant 2010 metus su 2009 metais matyti, kad pokytis tarp pelno sumažėjo, kadangi pelnas nežymiai padidėjo. Veiklos rodiklių: turto, suteiktų paskolų pokyčiai, augimo tempas, lyginant su 2005 metais ir 2006 metais, sulėtėjo, bet kredito unijų turto vertė didėjo, suteiktų paskolų su kiekvienais metais

kredito unijose buvo suteikiama daugiau. Finansinės krizės įtaka labiausiai buvo juntama nuo 2007-2009 metais, kadangi kredito unijų ir narių augimo tempai buvo mažiausi.

2011 m. spalio 1 d. Lietuvoje veikė 72 kredito unijos, vienijusios 123,7 tūkst. narių. Kredito unijų narių skaičiui augant, toliau didėjo kredito unijų veiklos apimtys. Trečiąją ketvirtį kredito unijų turtas padidėjo 6,3 procento iki 1,5 mlrd. litų, spalio 1 d. jis sudarė 1,8 procento bankų sistemos turto. Kredito unijų priimti indėliai padidėjo 6,7 procento, jų didžiausią dalį (99,2 proc.) sudarė narių indėliai. Kredito unijos vis daugiau investuoja į ES valstybių narių vyriausybių vertybinius popierius, šios investicijos išaugo 17,9 procento, tačiau paskolos, padidėjusios 4,4 procento, ir toliau sudarė didžiausią turto dalį (61 proc.). Spalio 1 d. specialiuosius atidėjimus paskoloms (26 mln. Lt) buvo sudariusios 66 kredito unijos. Kredito unijų pajinis kapitalas per trečiąją ketvirtį padidėjo 7,2 procento. Pelningai dirbusios 39 kredito unijos per tris ketvirčius uždirbo 6,8 mln. lito pelno, o 33 kredito unijos dirbo nuostolingai ir patyrė 9 mln. litų nuostolių. Bendras kredito unijų sistemos veiklos rezultatas – 2,2 mln. litų nuostolių (trečiąją ketvirtį patirta 2,5 mln. Lt nuostolių). Nuostolingą kredito unijų veiklą lėmė dėl blogėjančios paskolų portfelio kokybės patirtos paskolų vertės sumažėjimo išlaidos.

Atliktus tyrimus galima pateikti Lietuvos kredito unijų veiklos stipriąsias ir silpnąsias puses išskirti galimybes ir gresiančias kredito unijoms grėsmes, SSGG analizės pagrindu.

SSGG leidžia pamatyti silpnąsias bei stipriąsias puses. Taip pat padeda suprasti kokios laukia grėsmės, ir kokiomis galimybėmis galėtuma pasinaudoti. SSGG padeda pamatyti pilną vaizdą, kokia kryptimi, turėtų judėti kredito unijos. SSGG analizė yra naudojama strateginių tikslų formavimui.

Grėsmės:

- integracijos į Europos sąjungą poveikis Lietuvos ūkiui ir finansų sektoriui;
- sparčios plėtros grėsmė;
- technologinė grėsmė;
- bankų konkurencijos grėsmė;
- finansinės krizės kredito unijose grėsmė;
- lėšų pritraukimas, vartotojų poreikių kitimas.

Galimybės:

- naujų finansinių paslaugų diegimas ir plėtra;
- veikla naujuose segmentuose;
- kredito unijų plėtra komercinių bankų paliktuose segmentuose;
- informacinių sistemų plėtojimas;
- finansinių išteklių pritraukimas;
- rinkodaros projektų plėtojimas;
- blogų ir nurašytų paskolų administravimas.

Silpnosios kredito unijų pusės:

- įstatymiškai apribota kredito unijų veikla;
- informacijos apie kredito unijų veiklą stoka;
- rizikos valdymo sistemos silpnumas;
- kredito unijų sistemos nevientisumas;
- neužpildyta rinkos dalis.

Stipriosios kredito unijų pusės:

- kredito unijų judėjimo centralizacija ir standartizacija, judėjimo kooperacija;
- kredito unijų bendro įvaizdžio formavimas;
- apibrėžtas segmentas rinkoje;
- išorinių finansinių išteklių pritraukimas;
- požiūris į klientus.

Autorės manymu didžiausios kredito unijų veiklos grėsmė yra integracijos į Europos sąjungą poveikis Lietuvos ūkiui ir finansų sektoriui, technologinė grėsmė ir finansinės krizės kredito unijose grėsmė. Silpniausia kredito unijų veiklos pusė įstatymiškai apribota kredito unijų veikla ir informacijos apie kredito unijų veiklą stoka. Kredito unijos turi nemažai galimybių, kurias reikia išnaudoti. Stipriausia kredito unijų veiklos pusė yra požiūris į klientus, skirtingai nei bankuose, klientai – nariai turi kurkas daugiau galimybių ir teisių.

Siekiant, kad silpnybės ir grėsmės būtų sumažintos arba jų visai išvengta reaguojant į SSGG analizės struktūrą reikia daug pastangų įdėti, kad stiprybės ir galimybės būtų išnaudotos.

Kredito unijų SSGG analizė atlikta remiantis kredito unijų veiklos analize, bendrosiomis Lietuvos kredito unijų veiklos tendencijomis ir teisinio reglamentavimo analize.

4. KREDITO UNIJŲ VEIKLOS INTERNACIONALIZAVIMUI SKIRTI STRATEGINIAI SPRENDIMAI

Šiame skyriuje remiantis atlikta teorinių literatūros šaltinių analize, gautais empirinių tyrimų rezultatais ir teisinio reglamentavimo analize pateikiami kredito unijų veiklos internacionalizavimui tobulinti skirti strateginiai sprendimai.

Internacionalizuojant kredito unijų veiklą reikia atsižvelgti į kredito unijų tarptautines plėtros problemas, vartotojų poreikių ir veiksmų, lemiančių naudotis kredito unijų paslaugomis, grupes.

Apibendrinus atliktų empirinių tyrimų rezultatus, teisinio reglamentavimo analizę, galima būtų apibrėžti pagrindines strategines kredito unijų plėtros Lietuvoje kryptis, kurias reikėtų tobulinti siekiant internacionalizuoti kredito unijų veiklą, tai:

- kredito unijų narių aktyvumas;
- kredito unijų bendro įvaizdžio formavimas;
- kredito unijų sistemos nevientisumas;
- įstatymiškai apribota kredito unijų veikla;
- neužpildyta rinkos dalis;
- lėšų pritraukimas.

Strateginiai sprendimai skirti tobulinti kredito unijų narių aktyvumą:

✓ supažindinti kredito unijų narius su kredito unijų veikla, problemomis bei perspektyvomis ne tik vietinės kredito unijos bet ir regioniniu ir tarptautinių kredito unijų;

✓ rengti kredito unijų nariams įvairius su kredito unijų veikla susijusius renginius, seminarus;

✓ skatinti kredito unijų bendradarbiavimą su užsienio kredito unijomis, rengiant tarptautinius seminarus nariams.

✓ asmeniškai informuoti kiekvieną narį apie vykstančius renginius visuotinius narių susirinkimus;

✓ leisti kredito unijų nariams reikšti savo valią, aktyviai dalyvauti kredito unijų valdyme;

✓ leisti kredito unijų nariams prisiimti atsakomybę už savo paties sukurta kredito uniją, nepriskirti visą atsakomybę kredito unijų valdybai;

Strateginiai sprendimai skirti tobulinti kredito unijų bendro įvaizdžio formavimą:

✓ atlikti mokslinius tyrimus, skirtus nustatyti klientų poreikius;

✓ spręsti švietimo problemas, skleisti informaciją apie kredito unijų judėjimą tiek vietiniu, tiek tarptautiniu mastu, didinti kredito unijų žinomumą pasaulyje;

- ✓ kurti rinkodaros strategiją, kuri turėtų būti įgyvendinama tiek vietiniu, tiek tarptautiniu mastu;
- ✓ ugdyti kredito unijų specialistų kompetencijas ir kelti jų kvalifikaciją;
- ✓ diegti naujas technologijas kredito unijose;
- ✓ semtis patirties užsienyje, pritaikant ją Lietuvoje, reguliariai keistis informacija ir paslaugomis.

Strateginiai sprendimai skirti tobulinti kredito unijų sistemos nevientisumą:

- ✓ suteikti palankias sąlygas narystei Centrinėje kredito unijoje ir asociacijoje;
- ✓ skatinti kredito unijų narystę Centrinėje kredito unijoje ir asociacijoje;
- ✓ rengti viešus informacinius seminarus kredito unijoms apie narystės naudą, galimybes ir perspektyvas Centrinėje kredito unijoje ir asociacijoje.

Strateginiai sprendimai skirti tobulinti įstatymiškai apribotą kredito unijų veiklą:

- ✓ siekti kredito unijų veiklos apribojimų panaikinimo: narystės, kredito unijų teikiamų paslaugų ir galimų aptarnauti asmenų rato;
- ✓ viešai diskutuoti apie kredito unijų įstatymų pataisas, dialoge su Lietuvos banku ir Finansų ministerija, atsižvelgiant į realias kredito unijų problemas;
- ✓ viešai diskutuoti apie kredito unijų įstatymų pataisas užsienyje, siekti internacionalizuoti kredito unijų veiklą, tobulinti įstatymiškai apribotą kredito unijų veiklą visame pasaulyje.

Strateginiai sprendimai skirti tobulinti neužpildytai rinkos daliai:

- ✓ tikslinga steigti naują kredito uniją stipriose ir organizuotose bendruomenėse, turinčiose iniciatyvius lyderius, būtų užtikrinama naujos kredito unijos plėtra;
- ✓ tikslinga steigti jau veikiančios kredito unijos kasas silpnose ir neorganizuotose bendruomenėse, neturinčiose iniciatorių, būtų išvengiama silpnų kredito unijų atsiradimo ir užtikrinamas kredito unijų veiklos efektyvumas.

Strateginiai sprendimai skirti tobulinti lėšų pritraukimui:

- ✓ tobulinti, keisti kredito unijų įstatymus, naikinti apribojimus trukdančius kredito unijų veiklai internacionalizuoti;
- ✓ palaikyti tarptautinį bendradarbiavimą su užsienio kooperacinėmis bendrovėmis;
- ✓ siekti pritraukti tiesiogines užsienių investicijas pristatant Lietuvos kredito unijų plėtros perspektyvas pasaulyje;
- ✓ formuoti, tobulinti kredito unijų bendrą įvaizdį palankų visuomenei.

Galima teigti, kad kredito unijų veiklos plėtra priklauso nuo kredito unijų narių aktyvumo, bendro įvaizdžio formavimo, sistemos vientisumo, įstatymų, rinkos ir nuo sugebėjimo pritraukti lėšas.

IŠVADOS

1. Vykstant sparčiam eurointegraciniam procesui esant nepasitikėjimui finansų institucijomis dėl finansų sistemos krizės, kredito unijų atstovai priversti galvoti apie įsiliejimą į tarptautines rinkas, problemų sprendimui būtina įsikišti mokslininkams, galintiems pasiūlyti strateginius sprendimus kredito unijų veiklos internacionalizavimui, leisiančius pagerinti kredito unijų rodiklius ir ekonominę situaciją. Kredito unijų veiklos internacionalizavimo formavimas turi padėti gražinti pasitikėjimą finansų institucijomis, didinti kredito unijų ir narių skaičių.

2. Kredito unijos, siekdamos įgyti konkurencinį pranašumą globalioje rinkoje, turėtų atsižvelgti į atskirų rinkų vartotojų poreikius ir ne visada taikyti standartizacijos strategiją. Internacionalizuojant kredito unijų veiklą tam, kad kredito unijos pasiektų reikalingus rezultatus yra būtinos strategijos ir procedūros, kurios organizuotų ir kontroliuotų jų veiklą, užtikrintų sklandų ir saugų darbą. Jos turi atitikti įstatymų ir kredito unijos nuostatų reikalavimus, padėti diegti gero verslo praktiką ir patirtį. Mokslinėje literatūroje kredito unijų plėtros tendencijos ir perspektyvos mažai analizuojamos. Tyrimuose yra pasigendama išsamesnių kredito unijų plėtros perspektyvų analizės ir vaidmens rinkoje prognozių.

3. Remiantis empirinių tyrimų, skirtų bendrosioms kredito unijų veiklos tendencijoms Europoje įvertinti, rezultatais nustatyta, kad daugiausia kredito unijų 2010 metais buvo Ukrainoje, kredito unijų narių ir turto skaičius didžiausias Airijoje. Priimtų indėlių, suteiktų paskolų, turto sumų atžvilgių Europos kredito unijose, sėkmingiausi buvo 2007 metai. Rezervų kredito unijos daugiausiai turėjo 2009 metais. Atlikta Europos kredito unijų kintamųjų rodiklių koreliacinė regresinė analizė, nustatyti labai stiprus teigiami koreliaciniai ryšiai tarp kintamųjų: Europos kredito unijų indėliai, suteiktų paskolų, atsargų didis, kredito unijų turtas yra lemiami, priklauso nuo kredito unijų narių skaičiaus, kuo daugiau Europos kredito unijose narių tuo daugiau kiekvienais metais priimtų indėlių, daugiau paskolų suteikiama, daugiau narių gali tikėtis gauti paskolas, atsargos didesnės, kredito unijų turtas didesnis. Stiprus neigiamas koreliacinis ryšis yra tarp Europos kredito unijų ir kredito unijų narių skaičiaus. Mažėjant kredito unijų skaičiui, kredito unijų narių skaičius didėja.

4. Remiantis empirinių tyrimų, skirtų bendrosioms kredito unijų veiklos tendencijoms Europos Sąjungoje įvertinti, rezultatais nustatyta, kad 2010 metais Europos Sąjungoje daugiausia kredito unijų ir kredito unijų narių buvo Airijoje, kurios sudaro didžiąją ES kredito unijų turto, atsargų, paskolų ir indėlių dalį. Lietuvos kredito unijų turto, atsargų, paskolų ir indėlių rodikliai yra geresni negu Estijos, Latvijos ir Rumunijos kredito unijų. 2010 metais dažniausiai kredito unijų narystė pasirenkama

Airijoje, kas antras gyventojas yra kredito unijos narys, rečiau Lenkijoje, Lietuvoje bei Jungtinėje Karalystėje, labai retai Rumunijoje, Latvijoje ir Estijoje gyventojai renkasi kredito unijų narystę. Daugiausia turto indėlių, paskolų ir narių vienai kredito unijai atitenka Lenkijoje, mažiausiai Latvijoje bei Estijoje, Lietuvos vienai kredito unijai atitenka daugiau turto, indėlių, paskolų ir narių negu Estijos, Jungtinės Karalystės, Latvijos ir Rumunijos kredito unijoms, bet mažiau negu Lenkijos ir Airijos kredito unijoms. Atlikta Europos Sąjungos kredito unijų kintamųjų rodiklių koreliacinė regresinė analizė, nustatyta, kad kredito unijų narių skaičius silpnai lemiamas bendrojo vidaus produkto, nepriklauso nuo bendrojo kainų lygio kilimo, silpnai lemiamas bedarbystės.

5. Remiantis kredito unijų veiklos teisinio reglamentavimo Lietuvoje analizės rezultatais nustatyta, kad kredito unijų įstatymo pataisos atliekamos nuolatos. Reikšmingas įvykis Lietuvos kredito unijų sistemos formavime buvo Lietuvos Respublikos Centrinės kredito unijos įstatymo ir Lietuvos Respublikos indėlių draudimo įstatymo priėmimas. Lietuvos kredito unijoms nuo 2009 metų nustatomas 20 proc. pelno mokesčio tarifas. Europos Sąjungoje veikiančios kredito įstaigos turi atitikti direktyvos 2000/12/EB reikalavimus. Finansų įstaigų įstatymo priėmimas praktiškai nelėmė kredito unijų veiklos. Seimo priimtose kredito unijų įstatymo pataisose Lietuvos kredito unijoms suteikia daugiau galimybių teritorinei ir paslaugų plėtrai, aiškiau reglamentuotas jų darbas bei sustiprintas LR finansų paslaugų sistemos konkurencingumas ir stabilumas, garantuoja kredito unijų finansinį stabilumą. Nustatyta, kad kredito unijų veiklos internacionalizavimą, plėtrą stabdo pirminė priemonė, mažinanti kredito unijų veiklos riziką, kredito unijų teikiamų paslaugų ar galimai aptarnaujamų asmenų rato apribojimas, specialių reikalavimų iškėlimas. Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatyme nustatyti kredito unijų veiklos riziką ribojantys normatyvai, kuriuos privalo vykdyti visos Lietuvos kredito unijos.

6. Remiantis empirinių tyrimų, skirtų Lietuvos kredito unijų tarptautinės praktikos valdymui analizuoti, rezultatais nustatyta, kad kredito unijų veiklos internacionalizavime vyrauja „mainų logika“, ūkiniai vienetai, būdami atskirų valstybių teritorijoje, nereguliariai keičiasi informacija. Lietuvos kredito unijos dalyvauja tarptautinėje kredito unijų veikloje, Lietuvos kredito unijų interesai atstovaujami užsienyje, vykdomi tarptautiniai kredito unijų seminarai, kredito unijos dalijasi patirtimi. Tyrimo metu nustatyta, kad kredito unijų valdymo praktika vykdoma tarptautiniu mastu, tarptautinio bendradarbiavimo požymiais pasireiškia tokiais aspektais: tarptautiniu kredito unijų bendradarbiavimu, naryste tarptautinėse organizacijose; kredito unijų užsienio investicijų pritraukimu; tarptautiniais kredito unijų pavedimais; Lietuvos emigrantų lietuviškų kredito unijų steigimais užsienyje. Lietuvos kredito unijų judėjimą tarptautiniu lygmeniu atstovauja Lietuvos Centrinė kredito unija.

7. Remiantis empirinių tyrimų, skirtų įvertinti Lietuvos kredito unijų veiklą finansinės krizės kontekste, rezultatais, galima teigti, kad tiek kredito unijų, tiek kredito unijų narių skaičių kitimams finansinė krizė Lietuvoje didelės įtakos neturėjo, finansinės krizės įtaka buvo matoma nuo 2007–2009 metais, kadangi kredito unijų ir narių augimo tempai buvo mažiausi, tačiau kredito unijų ir narių skaičius kiekvienai metais didėjo. Lietuvos kredito unijų finansinės krizės metais veiklos rodiklių: turto, suteiktų paskolų pokyčiai, augimo tempas lėtėjo, bet kredito unijų turto vertė, investicijos į vyriausybės vertybinius popierius, pajinis kapitalas, suteiktų paskolų suma didėjo, priimta vis daugiau indėlių. Nuo 2005 metų iki 2010 metų skolinimo kainos kilo, augo paskolų marža. Indėlių palūkanos taip pat nuolat augo visu nagrinėjamu laikotarpiu. 2010 metų pabaigoje kredito unijų vidutinės paskolų palūkanų normos pasiekė aukščiausią tašką – apie 13 proc. Nustatyta, kad turto kredito unijose kiekvienais metais daugiau, o pelno mažiau, 2009 ir 2010 Lietuvos kredito unijų veiklos metai buvo nuostolingi. Kredito unijos neišnaudoja savo turimą turtą, kurio didžiąją dalį sudaro trumpalaikis turtas. Per daug ilgalaikių paskolų yra suteikiama, o jos laiku negrąžinamos.

8. Kredito unijų veiklos internacionalizavimui skirti strateginiai sprendimai gali būti panauduoti kaip patariamasis instrumentas plėtojant kredito unijų veiklą bei ją internacionalizuojant.

Magistro baigiamojo darbo autorė

Eleonora Kravčun

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

- Adomavičius B. 2011. *Tarptautinio verslo strategijos pagrindai*. 20 p. [žiūrėta: 2011 10 15] Prieiga per internetą: <
http://www.verslilietuva.lt/files/files/PDF/SeminaruMedziaga/1_Adomavicius_Tarptautinio_verslo_strategijos_pagrindai.pdf>.
- Aleknevičienė V. 2005. *Finansai ir kreditas*. Vilnius: Enciklopedija. 268 p. ISBN- 9986-433-35-5.
- Alimienė M.; Kuvykaitė R. 2004. *Internacionalizacijos teorijų ribos: gimusių globalių įmonių fenomenas*. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai nr. 30. Kaunas: VDU. 20 p.
- Ališauskas K.; Žičkienė S. 2006. *Mokslinio - taikomojo magistrantų darbo verslo įmonėse ir organizacijose metodika*. Šiauliai. 65 p.
- Credit Union Access 2011. [žiūrėta: 2011 11 14]. Prieiga per internetą: <
<http://creditunionaccess.com/>>.
- Dudzevičiūtė G. 2006. *Kredito įstaigų sektoriaus vystymasis Lietuvos ūkyje: poveikis ekonomikos augimui*: daktaro disertacija. Vilnius. 127 p. [žiūrėta: 2010 10 15] Prieiga per internetą: <
http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2006~D_20060622_214412-88837/DS.005.0.03.ETD>.
- Europos parlamento ir tarybos direktyva dėl kredito įstaigų steigimosi ir veiklos 2000. [žiūrėta: 2011 11 14]. Prieiga per internetą: <
http://www.ebiblioteka.lt/resursai/DB/LB/ES_rinkinys_I_knyga/EP_direktyva_2000_03_20_ivadas.pdf>.
- Ferguson Ch.; McKillop D.; Sibbald A. 2002. *Credit Union Development in Reforming Economies: The Contrasting Cases of Poland and Ukraine* in Proceedings of the International Co-operative Research Conference, Thessalonica, Greece. Nr. 4 (28)
- Ferguson, Ch.; McKillop, D. 1997. *The Strategic Development of Credit Unions*. Sine loco: John Wiley and Sons, , Publisher: Wiley 260 p. ISBN-10: 0471969125 ISBN-13: 978-0471969129.
- Igaryte J.; Ramanauskas J. 2011. *Lietuvos kredito unių sistemos vystymosi tendencijų ir Perspektyvų vertinimas* Management theory and studies for rural business and infrastructure development. nr. 4 (28). Research papers. 8p. ISSN 1822-6760.
- International Credit Union System *Statistical Report*, World Council of Credit Unions, Inc. [žiūrėta: 2011 11 14] Prieiga per internetą: < <http://www.woccu.org/memberserv/intlcusystem>>.

- Jušcius V. 2006. *Ekonomikos internacionalizacijos ir globalizacijos poveikis gamybos paskirstymo vartojimo santykių raidai: habilitacijos procedūrai teikiamu mokslo darbu apžvalga*. 32 p.
- Kancerevyčius G. 2004. *Finansai ir investicijos*. Kaunas: Smaltija. 880 p. ISBN 9955-551-40-2.
- Kėdaitis V. 2009. *Koreliacinės ir regresinės analizės pagrindai* : mokomoji knyga. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, Kaunas: Aušra. 175 p. ISBN 978-9955-33-385-2.
- Kredito įstaigų veikla 2005 metais*: Lietuvos Respublikos centrinis bankas [žiūrėta: 2010 04 14] Prieiga per internetą: < http://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2005_m_2>.
- Kredito įstaigų veikla 2006 metais*: Lietuvos Respublikos centrinis bankas [žiūrėta: 2010 04 14] Prieiga per internetą: < http://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2006_m_2>.
- Kredito įstaigų veikla 2007 metais*: Lietuvos Respublikos centrinis bankas [žiūrėta: 2010 04 14] Prieiga per internetą: < http://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2007_m_2>.
- Kredito įstaigų veikla 2008 metais*: Lietuvos Respublikos centrinis bankas [žiūrėta: 2010 04 14] Prieiga per internetą: < http://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2008_m_2>.
- Kredito įstaigų veikla 2009 metais*: Lietuvos Respublikos centrinis bankas [žiūrėta: 2010 04 14] Prieiga per internetą: < http://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2009_m_2>.
- Kredito įstaigų veikla 2010 metais*: Lietuvos Respublikos centrinis bankas. [žiūrėta: 2011 11 15] Prieiga per internetą: < http://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2010_m_audituoti_rezultatai>.
- Kredito įstaigų veikla 2011 metais III ketvirtį*: Lietuvos Respublikos centrinis bankas. [žiūrėta: 2011 11 15] Prieiga per internetą: < http://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2011_m_iii_ketvirti>.
- Kredito unijoms taikomi reikalavimai* 2011. [žiūrėta: 2011 11 14] Prieiga per internetą: < http://www.lb.lt/kredito_unijoms_taikomi_reikalavimai>.
- Kredito unijų įstatymo pakeitimo įstatymo projektas* nr. IXP-3273. 2004 vasario 24 d. [žiūrėta 2010-04-14]. Prieiga per internetą: < <http://www.lrs.lt>>.
- Kredito unijų įstatymo pataisos suteiks daugiau galimybių unijų plėtrai* 2008. [žiūrėta: 2010 11 14] Prieiga per internetą: < <http://www.balsas.lt/naujiena/201063/kredito-uniju-istatymo-pataisos-suteiks-daugiau-galimybiu-uniju-pletrai>>.
- Kredito unijų teisinis reglamentavimas Lietuvos Respublikoje*: magistro darbas 2006. Vilnius. 68 p. [žiūrėta: 2010 11 10] Prieiga per internetą: < <http://www.speros.lt/3bch-kredito-unij%C5%B3-teisinis-reglamentavimas-lietuvas.html>>.
- Kredito unijų žinios* 2003. Asociacijos Lietuvos kredito unijos ir SOCIETE DE DEVELOPPMENT INTERNATIONAL DESJARDINS atstovybės laikraštis kredito unijų nariams. Nr. 1 (28), 8 p.

- [interaktyvus], [žiūrėta: 2010 04 14] Prieiga per internetą: < <http://www.lku.lt/uploads/File/kuz/kuz28.pdf>>.
- Kredito unijų žinios* 2010. Asociacijos Lietuvos kredito unijos ir Lietuvos centrinės kredito unijos laikraštis kredito unijų nariams. Nr. 2 (86), 8p. ISSN 1648-4614. [interaktyvus], [žiūrėta: 2011 04 14] Prieiga per internetą: < http://www.lku.lt/failai/kredito_uniju_zinios_2010_86.pdf>.
- Kredito unijų žinios* 2011. Asociacijos Lietuvos Kredito unijos ir Centrinės kredito unijos laikraštis kredito unijų nariams. Nr. 1 (88), 8p. ISSN 1648-4614. [interaktyvus], [žiūrėta: 2011 11 04] Prieiga per internetą: < [http://www.lku.lt/failai/kredito%20uniju%20zinios_nr1\(88\).pdf](http://www.lku.lt/failai/kredito%20uniju%20zinios_nr1(88).pdf)>.
- Kredito unijų žinios* 2011. Asociacijos Lietuvos Kredito unijos ir Centrinės kredito unijos laikraštis kredito unijų nariams. Nr. 2 (89), 8 p. ISSN 1648-4614. [interaktyvus], [žiūrėta: 2010 11 04] Prieiga per internetą: < [http://www.lku.lt/failai/kredito%20uniju%20zinios_nr2\(89\).pdf](http://www.lku.lt/failai/kredito%20uniju%20zinios_nr2(89).pdf)>.
- Kredito unijų žinios* 2011. Asociacijos Lietuvos Kredito unijos ir Centrinės kredito unijos laikraštis kredito unijų nariams. Nr. 3 (87), 8 p. ISSN 1648-4614. [interaktyvus], [žiūrėta: 2011 11 04] Prieiga per internetą: < [http://www.lku.lt/failai/kredito%20uniju%20zinios_nr3\(87\).pdf](http://www.lku.lt/failai/kredito%20uniju%20zinios_nr3(87).pdf)>.
- Kredito unijų žinios* 2011. Asociacijos Lietuvos Kredito unijos ir Centrinės kredito unijos laikraštis kredito unijų nariams. Nr. 3 (90), 8p. ISSN 1648-4614. [interaktyvus], [žiūrėta: 2011 11 04] Prieiga per internetą: < [http://www.lku.lt/failai/kredito%20uniju%20zinios_nr3\(90\).pdf](http://www.lku.lt/failai/kredito%20uniju%20zinios_nr3(90).pdf)>.
- Levišauskaitė K.; Kaupelytė D. 2005. *Risk Management in Credit Unions: Tendencies and Impact on the Sector's Development in Lithuania*. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai nr. 33. 21 p. ISSN 1392-1142.
- Lietuvos Centrinė kredito unija *Metinė ataskaita 2008*. [žiūrėta: 2011 11 04]. Prieiga per internetą: <<http://www.lku.lt/uploads/lku-2008ataskaita-web.pdf>>.
- Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas Nr. IX-1969, 2004. Vilnius. [žiūrėta: 2011 11 14]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389943>.
- Lietuvos Respublikos centrinės kredito unijos įstatymas . Nr. VIII-1682, 2000. Vilnius. [žiūrėta: 2010 04 14]. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=398159&p_query=&p_tr2=2>.
- Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas Nr. IX-1068. 2002. Vilnius. [žiūrėta: 2010 10 14]. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=413281>.
- Lietuvos Respublikos finansų ministerijos aiškinamasis raštas „Dėl kredito unijų įstatymo pakeitimo įstatymo projekto“. [Žiūrėta 2010-04-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.lrs.lt>>.

- Lietuvos respublikos indėlių ir įsipareigojimų investuotojams draudimo įstatymas. Nr. IX-975. 2002. Vilnius. [žiūrėta: 2010 04 14]. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=412943>.
- Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas Nr. I-796, 1995. Vilnius. [žiūrėta: 2010 04 14]. Prieiga per internetą: < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=413000>.
- Madison W. 2011 Pasaulinė kredito unijų taryba. Kredito unijų vadovėlis. World Council of Credit Unions, 109 p.
- Mano kredito unija 2009*. Lietuvos centrinės kredito unijos informacinis leidinys Nr. 1, 8 p. [interaktyvus], [žiūrėta: 2011 04 14] Prieiga per internetą: < http://www.lku.lt/failai/mano_kredito_unija_2009-08_Nr_1.pdf>.
- Mano kredito unija 2009*. Lietuvos centrinės kredito unijos informacinis leidinys Nr. 2, 8 p. [interaktyvus], [žiūrėta: 2011 04 14] Prieiga per internetą: < http://www.lku.lt/failai/mano_kredito_unija_2009-09_Nr_2.pdf>.
- Mano kredito unija 2009*. Lietuvos centrinės kredito unijos informacinis leidinys Nr. 3, 8p. [interaktyvus], [žiūrėta: 2011 04 14] Prieiga per internetą: < http://www.lku.lt/failai/mano_kredito_unija_2009-10_Nr_3.pdf>.
- Mano kredito unija 2009*. Lietuvos centrinės kredito unijos informacinis leidinys Nr. 4-5, 12 p. [interaktyvus], [žiūrėta: 2011 04 14] Prieiga per internetą: < http://www.lku.lt/failai/mano_kredito_unija_2009-11-12_Nr_4_5.pdf>.
- Mano kredito unija 2010*. Lietuvos centrinės kredito unijos informacinis leidinys Nr. 1(6), 8 p. [interaktyvus], [žiūrėta: 2011 04 14] Prieiga per internetą: < http://www.lku.lt/failai/mano_kredito_unija_2010_01_02_Nr6.pdf>.
- Mano kredito unija 2010*. Lietuvos centrinės kredito unijos informacinis leidinys Nr. 2(7), 8p. [interaktyvus], [žiūrėta: 2011 04 14] Prieiga per internetą: < http://www.lku.lt/failai/mano_kredito_unija_2010_03_Nr_7.pdf>.
- Mano kredito unija 2010*. Lietuvos centrinės kredito unijos informacinis leidinys Nr. 3(8), 8p. [interaktyvus], [žiūrėta: 2011 04 14] Prieiga per internetą: < http://www.lku.lt/failai/mano_kredito_unija_2010_05_06_Nr_8.pdf>.
- McCarthy O.; Briscoe R.; Ward M. 2001. *Mutuality through credit unions: a crossnational approach*. The New Mutualism in Public Policy. London: Routledge. 41 - 49 p. ISBN 0 415 24130 8.

- McKillop G. D.; Institute of Chartered Accountants in Ireland; Goth P.; Hyndman N. 2006. *Credit unions in Ireland: Structure, Performance and Governance*. Dublin: Institute of Chartered Accountants in Ireland. 418 p. ISBN 978-0903-85-419-1.
- Nutarimas dėl kredito unijų veiklos riziką ribojančių normatyvų apskaičiavimo* nr. 37. 2009 m. kovo 26 d. Vilnius. [žiūrėta: 2010 04 14] Prieiga per internetą: < http://www.lb.lt/valdyb_nutar_37_2>.
- Pabedinskaitė A. 2007. *Kiekybiniai sprendimų metodai: konspektas nuotoliniu studijų studentams*. Vilnius. 101 p. [žiūrėta: 2011 11 14] Prieiga per internetą: < <http://e-stud.vgtu.lt/users/files/dest/11282/kiemetkonspektas2007.pdf>>.
- Pelno mokesčio įstatymo pakeitimai 2009. [žiūrėta: 2010 11 14]. Prieiga per internetą: < <http://www.vmi.lt/lt/index.aspx?itemId=1084942>>.
- Priimtos Kredito unijų įstatymo pataisos: Lietuvos centrinės kredito unijos informacija* 2011. [žiūrėta: 2011 11 14] Prieiga per internetą: < <http://www.lku.lt/news/199.html>>.
- Rasikas R. 2011. *Lietuvos paslaugų įmonės internacionalizacija Norvegijos rinkoje*: magistro baigiamasis darbas. Kaunas. 76 psl. [žiūrėta: 2011 11 14] Prieiga per internetą: < http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2011~D_20110506_151516-57858/DS.005.0.01.ETD>.
- Rutkauskas A. V.; Plakys V.; Sūdžius V. 2011. *Magistro mokslinis darbas: forma, struktūra ir procesas*: mokomoji knyga. Vilnius: Technika. 100 p. ISBN 978-9955-28-817-6.
- Sekliuckienė J. 2009. *Tarptautinio verslo organizavimas*: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija. 136p. ISBN 978-9955-25-607-6.
- Sekliuckienė J. 2009. *Tarptautinio verslo organizavimas*: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija. 135 p. ISBN 9789955256076.
- Tarptautinės plėtros strategijos* 2011. [žiūrėta: 2011 05 14] Prieiga per internetą: < <http://www.startbusiness.lt/augimas/strategija-ir-rinkodara/tarptautine-pletra>>.
- Vabinskaitė J. 2009. *Verslo internacionalizavimo modeliai*. Mokslas – Lietuvos ateitis: Verslas XXI amžiuje. Vilnius: Technika. T 1, nr. 3. 5p. ISSN 2029-2341.
- Žukauskas P. 2006. *Kompanijų veiklos internacionalizacija*. Kaunas: VDU. 334 p. ISBN 9955-12-096-7.

A priedas. Kredito unijos sistema

LIETUVOS SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO TARPTAUTINĖS PLĖTROS PROBLEMOS

Eleonora Kravčun

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

El. paštas: studentka87@yahoo.pl

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjama problematika yra susijusi su Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo tarptautinės plėtos kliūtimis, kur aptariami smulkaus ir vidutinio verslo nustatymo kriterijai bei reikšmė šalies ekonomikos vystymui. Aptariama smulkaus ir vidutinio verslo būklė Lietuvoje 2005–2009 m. Daugiausia dėmesio skiriama Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtos problemų analizei. Remiantis atliktų tyrimų pagrindais atskleistos tarptautinės plėtos problemos su kuriomis kovoja, kurias reikia įveikti smulkiam ir vidutiniam verslui.

Reikšminiai žodžiai: smulkus ir vidutinis verslas, problemos, kliūtys, veiksniai.

Įvadas

Visos įmonės šiandien yra įtakojamos tarptautinio verslo. Prekės ir paslaugos eksportuojamos ir importuojamos visame pasaulyje. Skirtingos kultūros įtakoja skirtingus pomėgius ir prioritetus, reikalauja skirtingų dydžių ir spalvų, ir skirtingai reaguoja į permainingus reklamos ir pardavimo būdus.

Ekonomikos mokslininkai, ir praktikai, ir politikai jau seniai yra pastebėję, kad išsivysčiusios šalies gyventojų gyvenimo lygį labiausiai lemia šalies SVV rezultatai.

Vykstant sparčiam eurointegraciniam procesui, tiek stambaus, tiek smulkaus Lietuvos verslo atstovai priversti galvoti apie įsiliejimą į tarptautines rinkas. Tik veikdamas tarptautinėse rinkose jos gali sustiprinti savo konkurencingumą ar apskritai garantuoti tolesnę verslo egzistenciją.

Šiuolaikinėje globalioje verslo aplinkoje didėja smulkiojo ir vidutinio verslo svarba šalies ekonominei ir socialinei plėtrai. Tačiau būtent SVV įmonės, susidurdamos su verslo vystymo problemomis, kaip tik ir patiria nesėkmę rinkoje.

Pasaulinė patirtis taip pat rodo, jog be smulkių įmonių rinkos ekonomikos sistema negali nei normaliai funkcionuoti, nei tobulėti. Anksčiau smulkių įmonių steigimasis buvo tik atskirų žmonių pastangų išsigelbėjimo nuo bedarbystės, įgyvendinimo savo “hoby”, būti nepriklausomu, pateikti klientams netikėčiausią ir labiausiai paklausų produktą ar paslaugą rezultatas. Dabar smulkių įmonių steigimosi svarbą suprato tiek valstybės institucijos, tiek ir didelės privačios įmonės.

Darbo problema: smulkaus ir vidutinio verslo tarptautinės plėtos kliūtys ir problemos, vystytis trukdantys veiksniai?

Darbo objektas: Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo tarptautinės plėtos problemos.

Darbo tikslas: išryškinti su kokiomis problemomis susiduria Lietuvos smulkus ir vidutinis verslas besiskverbdamas į užsienio rinkas.

Darbo uždaviniai: pateikti smulkiojo ir vidutinio verslo vertinimo kriterijus; aptarti smulkaus ir vidutinio verslo būklę Lietuvoje; išanalizuoti pagrindines smulkaus ir vidutinio verslo tarptautinės plėtos problemas; pateikti išvadas.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros, LR įstatymų, antrinių informacijos šaltinių analizė, statistinių duomenų palyginimas, grupavimas, grafinis vaizdavimas ir analizė; apibendrinimo metodai.

Teoriniai samprotavimai atskleidžia labai daug nesutarimų dėl smulkaus ir vidutinio verslo trūkumų ir pranašumų vertinimų, verslo plėtos problemų, kliūčių ir veiksmų.

Vieni mokslininkai pabrėžia smulkių ir vidutinių įmonių, palyginti su didelėmis įmonėmis pranašumus ir trūkumus (Žukauskas 2006). Kiti autoriai įvertina SVV paramos efektyvumą (Mažylis 2006; Štreimikienė et al. 2007). Nagrinėjamos Vidurio bei Rytų Europos smulkiojo ir vidutinio verslo internacionalizavimo problemos (Mockaitė, Vaiginienė 2005). Gana plačiai nagrinėjamos smulkaus ir vidutinio verslo plėtos problemos (Vijeikis, Baležentis 2010; Jasinavičius et al. 2008; Rudzakis et al. 2007; Žukauskas 2006; Banys et al. 2005; Jančauskas 2000 ir kiti). Daugiausia publikacijų analizuoja Jančių

B priedo tęsinys

internacionalizavimą, yra skirta daugiataisinėms įmonėms (Andersson *et al.* 2004).

ES Komisija 2003 m. patvirtino Žaliąją knygą apie verslininkystę, 2004 m. priėmė veiksmų planą „Europos verslininkystės darbotvarkė“, 2006 m. išleido komunikatą „Igyvendinant Bendrijos Lisabonos programą: verslumu pagrįsto mąstymo puoselėjimas ugdant ir mokant“. Šiuose direktyviniuose dokumentuose ne tik pabrėžiama ypatinga SVV plėtros svarba, bet ir nurodomos svarbiausios kryptys ir priemonės, galinčios padėti iš esmės pagerinti esamą situaciją kiekvienoje Europos Bendrijos šalyje, įskaitant ir Lietuvą. Be to, šiuose dokumentuose akcentuojama, kad kiekvienoje šalyje yra savų ypatumų, lemiančių konkretų pasiektą lygį, problemas ir turimus išteklius, visuomenės kultūros ir mentaliteto skirtumus. Taigi kiekviena šalis pagal tai ir privalo pasirinkti kelią ir priemones, užtikrinančius sparčiausią pagrindinių Europos Bendrijos užduočių įgyvendinimą – skatinti didesnę ir ilgalaikę ekonomikos augimą ir kurti daugiau bei geresnių darbo vietų. Partnerystės ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui strategijoje pabrėžiama, kaip svarbu skatinti didesnio verslumo kultūrą ir sudaryti SVV palankią aplinką.

Smulkaus ir vidutinio verslo kriterijai

Vis didėjanti smulkaus ir vidutinio verslo svarba bei jo įtaka ekonominiam šalių vystymuisi lemia ypatingą vaidmenį. Todėl pastaraisiais dešimtmečiais daugelyje išsivysčiusių pasaulio šalių yra nuolat atliekamas intensyvus smulkaus ir vidutinio verslo monitoringas, lydimas mokslinių ieškojimų, vertinimų ir prognozių (Praktinio ..., 2006). Įmonių dydžio vertinimo kriterijai yra skirtingi skirtingose valstybėse.

Didžiojoje Britanijoje maža įmone laikoma firma, kuri turi palyginti nedidelę rinkos dalį, valdomą prekių savininko, ir nėra stambios korporacijos dalis. Darbuotojų skaičius turi neviršyti 24.

Rusijoje maža įmonė apibrėžiama pagal darbuotojų skaičių ir priklausomumą ūkio šakai (Vijeikis, Baležentis 2010):

- pramoninėje statyboje dirba iki 200 darbuotojų;
- mokslo ir kituose moksliniuose tyrimuose – iki 100 darbuotojų;
- kitoje gamybos šakose – iki 50 darbuotojų;
- negamybinėse srityse – iki 25 darbuotojų;
- mažmeninėje prekyboje – iki 15 darbuotojų.

Japonijoje mažos įmonės statusą lemia darbuotojų skaičius ir įstatinio kapitalo dydis.

Darbuotojų skaičius pramonėje – ne daugiau 20, prekyboje ir paslaugų srityje – ne daugiau 5 darbuotojų. Įstatinis kapitalas – iki 100 tūkst. Lt.

JAV maža įmonė yra ta, kurią valdo savininkas, neturi sudėtingos organizacinės valdymo struktūros, ir kurioje dirba ne daugiau 49 darbuotojų (Europos ..., 2007).

Smulkiojo ir vidutinio verslo samprata Lietuvoje šiuo metu atitinka Europos Komisijos rekomendacijas.

1 lentelė. Smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių apibrėžimas pagal 2003 m. gegužės 6 d. Europos Komisijos rekomendaciją (Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos ..., 2009)

Table 1. Small and medium sized businesses definition under 2003 6 May the European Commission's recommendation (Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos ..., 2009)

SVV įmonės	Darbuotojų skaičius	Metinės pajamos	Turto balansinė vertė
Vidutinė įmonė	< 250	= 50 mln. EUR	= 43 mln. EUR
Maža įmonė	< 50	= 10 mln. EUR	= 10 mln. EUR
Mikro įmonė	< 10	= 2 mln. EUR	= 2 mln. EUR

Pagal 2003 m. gegužės 6 d. Europos Komisijos rekomendaciją (pradėtą taikyti 2005 m. sausio 1 d.) SVV įmones apibūdina šie kriterijai – įmonės darbuotojų skaičius, metinė apyvarta, arba balansinė turto vertė, ir įmonės savarankiškumas (1 lentelė).

Ši Europos Komisijos SVV įmonių samprata yra tik rekomendacinio pobūdžio, tačiau ji tampa privaloma, kai kalbama apie valstybės paramą SVV, siekiant išvengti konkurencijos pažeidimų kitų įmonių atžvilgiu.

Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros strateginių kryptių apraše, kuris yra parengtas pagal Europos Komisijos iniciuotą Europos mažų įmonių chartiją bei kitus tarptautinius aktus, teigiama, kad „smulkus ir vidutinis verslas – vienas iš svarbiausių ekonomikos augimo veiksnių, turintis esminį poveikį bendrai Lietuvos ūkio raidai, naujų darbo vietų kūrimui ir socialiniam stabilumui“ (Europos ..., 2007).

SVV įmonių sampratą Lietuvoje apibrėžia 2002 m. spalio 22 d. priimtas Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo įstatymas, kuris įsigaliojo nuo 2003 m. sausio 1 d. Įstatymas apibrėžia, jog smulkiojo ir vidutinio verslo subjektai yra vidutinės ir mažos įmonės (tarp jų ir mikro įmonės) bei fiziniai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka turintys teisę verstis savarankiška komercine, gamybine arba profesine ir kita panašaus pobūdžio veikla, įskaitant tą, kurią verčiamasi turint verslo liudijimą. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių apibrėžimas Lietuvoje pateikiamas lentelėje (2 lentelė).

B priedo tęsinys

Smulkų verslą įvairios šalies apibrėžia skirtingai, tačiau įmonės statusą labiausiai lemia įmonės darbuotojų skaičius, nors iš pateiktos informacijos matyti, kad vertinant įmonių statusą yra ir kiti apribojimai.

2 lentelė. Smulkaus ir vidutinio verslo įmonių apibrėžimas Lietuvoje (LR smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas..., 1998)

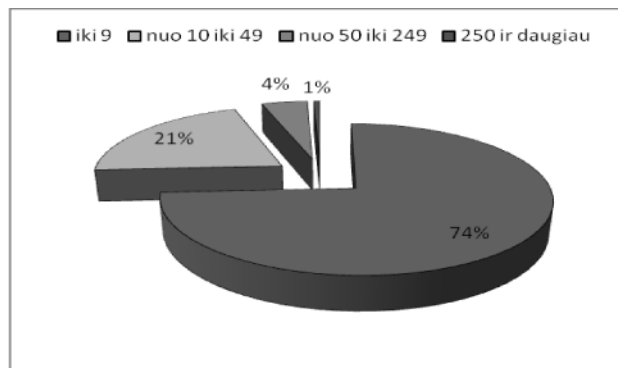
Table 2. Classification of small and medium scale business entities in Lithuania (LR smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas..., 1998)

	Darbuotojų skaičius	Metinės pajamos/turto balansinė vertė	Savarankiškumas
Vidutinė įmonė	mažiau kaip 250	metinės pajamos neviršija 138 mln. Lt arba įmonės turto balansinė vertė yra ne didesnė kaip 93 mln. Lt	savarankiška
Maža įmonė	mažiau kaip 50	metinės pajamos neviršija 24 mln. Lt arba įmonės balansinė vertė yra ne didesnė kaip 17 mln. Lt	savarankiška
Labai maža įmonė	mažiau kaip 10	metinės pajamos neviršija 7 mln. Lt arba įmonės balansinė vertė yra ne didesnė kaip 5 mln. Lt	savarankiška

Smulkaus ir vidutinio verslo situacija Lietuvoje

Smulkiojo ir vidutinio verslo (SVV) vaidmuo šalies ūkyje yra ypatingai svarbus – 2009 m. sausio 1 d. SVV įmonės sudarė 99,4 procento visų šalyje veikiančių įmonių. Tūkstančiui Lietuvos gyventojų 2009 m. sausio 1 d. teko 19,4 veikiančių SVV įmonių, o viename kvadratiname Lietuvos ploto kilometre jų veikė 0,94. SVV dalis šalies pridėtinėje vertėje 2007 m., palyginti su 2006 m., padidėjo 0,3 procento ir sudarė 52,9 procento. Taigi, SVV įmonių augimas yra ne tik pagrindinis naujų darbo vietų kūrimo ir žmonių gerovės kilimo šaltinis, bet ir turi tiesioginės įtakos šalies ekonomikos augimui (LR smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas..., 1998).

2009 m. sausio 1 d. Lietuvoje buvo 65 526 veikiančios įmonės. Iš jų 65 131 buvo SVV įmonės, tai sudarė 99,4 procento visų veikiančių įmonių. Tūkstančiui Lietuvos gyventojų teko 17,4 veikiančių SVV įmonių, o viename kvadratiname Lietuvos ploto kilometre jų veikė 0,94 (pav. 1).

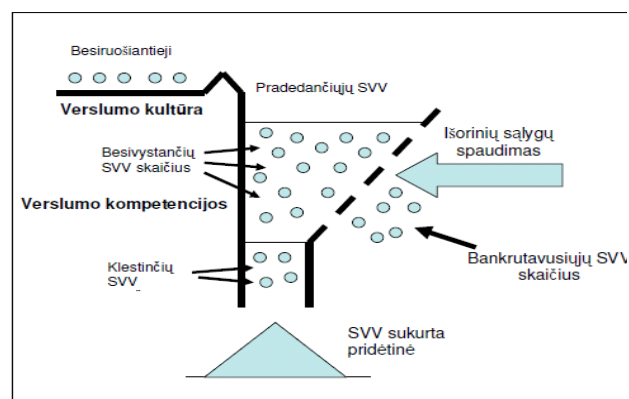

1 pav. Veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičiaus grupes 2009 m. (Smulkaus ir vidutinio verslo rodikliai..., 2009)

Fig. 1. Operating companies distribution under employees the number of teams in 2009 (Smulkaus ir vidutinio verslo rodikliai..., 2009)

Paprasčiausiai verslo situaciją Lietuvoje galima paivaizduoti naudojant skysčių piltuvo modelį (pav. 2) (Jasinavičius et al. 2008).

Laidumą šiame piltuve nusako keturi veiksniai: šalies verslumo kultūra, išorinių reguliavimo sąlygų spaudimas, konkurencinė aplinka ir verslo vadovų ir jų komandų kompetencija.

2 pav. SVV veiklos modelis (Jasinavičius et al. 2008)

Fig. 2. SME business model (Jasinavičius et al. 2008)

Keliant visuomenės verslumą ir ugdant įmonių darbdavių kompetencijas, mažinant išorės reguliavimo sąlygų ir konkurencinį spaudimą, galima labai sustiprinti SVV sistemos laidumą ir taip padidinti klestinčiųjų SVV įmonių skaičių, jų kuriamą pridėtinę vertę ir pačios visuomenės turtus.

Smulkaus ir vidutinio verslo tarptautinės plėtros problemos

Smulkus ir vidutinis verslas, pradėdamas tarptautinę veiklą, susiduria su įvairiomis vidinėmis ir išorinėmis

B priedo tęsinys

problemomis. Konstatuoti problemas, svarbu pabrėžti smulkaus ir vidutinio verslo motyvus skatinančius išeiti į užsienio rinkas.

Motyvai. Žukauskas (2006) tyrime atliko 56 kompanijų atstovų apklausą, kurios rezultatas yra Lietuvos kompanijų veiklos užsienio rinkose motyvai: didesnio pelno siekimas; gaminamas unikalus produktas arba turimas technologijos pranašumas; ypatinga informacija (apie užsienio klientus, situaciją užsienio rinkoje ir pan.); siekimas pagerinti kompanijos įvaizdį; konkurentų spaudimas; mokesčių ir kitos lengvatos; perprodukcija, mažėjantys pardavimai Lietuvoje ar prisotinta Lietuvos rinka; produktų (ar žaliavų) vidaus rinkai įsigijimas.

Dažniausiai minimas motyvas buvo perprodukcija, mažėjantys pardavimai Lietuvoje arba prisotinta Lietuvos rinka. Pastarąjį motyvą paminėjo net 68 proc. apklaustųjų kompanijų. Beveik tiek pat kompanijų (62 proc.) paminėjo didesnio pelno siekimą. Tyrimo metu, pasirodė, kad yra ir kitų motyvų, dažnai didesnio pelno siekimas nėra pats svarbiausias. Svarbūs motyvai yra kompanijos įvaizdis bei konkurentų spaudimas.

3 lentelė. Veiklos internacionalizacijos tikslai (Žukauskas 2006)

Table 3. Internationalization activities of objectives (Žukauskas 2006)

Mažos ir vidutinės įmonės	Didelės įmonės
1.siekti didesnių pardavimo apimčių	1.Įsitvirtinti rinkoje
2.siekti didesnio pardavimų pelningumo	2.Užkariauti didesnę rinkos dalį
3.realizuoti produktų perteklių	3.Užimti pastebėtą eksporto rinkos nišą
	4.Siekti didesnių pardavimo apimčių
	5.Siekti didesnio pardavimų pelningumo
	6.Realizuoti produkto perteklių
	7.Geriau tenkinti rinkos poreikius

Tikslai. Tyrimas (Žukauskas 2006) atskleidė, kad mažų ir vidutinių įmonių veiklos internacionalizacijos tikslai smarkiai skiriasi nuo didelių kompanijų tikslų (3 lentelė).

Mažose ir vidutinėse įmonėse vyrauja trumpalaikiai internacionalizacijos tikslai, bent jau veiklos internacionalizacijos pradžioje. Didelės įmonės daugiausia vadovaujasi ilgalaikiais tikslais.

Veiksniai. Vertindami veiksnius, darančius įtaką SVV Lietuvoje, tyrimo autoriai (Jasinavičius et al. 2008) pažymėjo, kad pastaruoju metu didžiausią susirūpinimą verslininkams kelia ir neigiamą įtaką jų verslui turi korupcija, šešėlinė ekonomika ir nuolat kylančios nekilno-

jamojo turto kainos. Taip pat verslininkai kritišką savo požiūrį aiškina didele mokesčių ir administracine našta, prasta teisine aplinka, žlugdančia konkurenciją. Taip pat jie gana susirūpinę ir nepakankamais žmogiškaisiais ištekliais. Palankiausiai verslininką linkę vertinti SVV teikiamas paslaugas, infrastruktūrą bei importo ir eksporto politiką.

T. Manolova, C. Brush, L. Edelman ir P. Greene (2002) nagrinėjo tarptautinio verslo įgūdžių, tarptautinės orientacijos, aplinkos suvokimo ir demografiinių veiksnių įtaką SVI vadovams ir nūstate, kad įgūdžiai ir aplinkos suvokimas yra vieni iš svarbiausių veiksnių, nulemiančių sėkmingą įmonės internacionalizavimą.

S. Finkelšteinas tvirtina, kad svarbiausias verslo bendrovių nesėkmių priežastis ir jų nepageidaujamas pasekmės sukėlė jų pačių vadovai ir jų padarytos klaidos, pasireiškusios destruktivia vadybos veikla. Tokią veiklą lėmė šie keturi veiksniai (Jasinavičius et al. 2008):

1. ydingos vadovo nuostatos, iškreipiančios tikrovės suvokimą įmonėje;
2. klaidingas požiūris, kuris sustiprina iškreiptą tikrovės suvokimą;
3. asmeninės vadovų savybės, trukdančios jiems lanksčiai ir tinkamai koreguoti įmonės strategiją;
4. sutrikusi komunikacijos įmonėje sistema, skirta skubiai ir svarbiai informacijai perduoti.

Reikėtų pabrėžti, kad ketvirtas S. Finkelšteino darbo grupės išskirtas veiksnys labiau linkęs pasireikšti stambiose įmonėse, turinčiose sudėtingą hierarchijos (valdymo) struktūrą, o pirmieji trys veiksniai būdingesni mažoms SVV įmonėms, todėl į svarbiausią SVV nepageidaujamų pasekmių sąrašą būtina įtraukti ir papildomą, septynioliktą, nepageidaujamą pasekmę:

17. ydingos vadovų savybės, klaidingos nuostatos ir požiūris, iškreipiantys tikrovės suvokimą įmonėje ir trukdantys atlikti būtinas korekcijas.

Kliūtys ir problemos. Vieni mokslininkai pabrėžia SVI palyginti su didelėmis įmonėmis pranašumus, esą jos daug lengviau įveikia valdymo problemas (McIntyre 2002), yra daug lankstesnės, todėl jos daug lengviau perima rinkos informaciją ir ją operatyviau pasinaudoja (Liesch, Knight 1999). Kiti mokslininkai įžvelgia daugiau trūkumų, kurių pagrindinis - išteklių stygius. Iš esmės dėl išteklių trūkumo SVI internacionalizavimo neanalizuoja metodiškai ir neturi jokių formalių strategijų (Bell ir kt., 2004).

Įmonės dydis, lygiai kaip ir užsienio šalies dydis, taip pat yra įvardijami kaip SVI internacionalizavimo

B priedo tęsinys

kliūtys (Berkema, Vermeulen 1998; Calof 1993, 1994). Išskiriamos pagrindinės verslo plėtros kliūtys (Banys et al. 2005): daug konkurentų rinkoje; mažas įmonės pelningumas; esama banko paskolų gavimo tvarka; rizikos kapitalo prieinamumas; trumpalaikių paskolų gavimo tvarka; kvalifikuota darbo jėga; personalo išlaikymo sąnaudos; reguliuojamoji ir administracinė našta; naujų techninių standartų diegimas; valdymo kompetencijos stoka; darbo ir šeimos gyvenimo derinimas; partnerių suradimas; nemokus arba vėluojantys mokėti užsakovai; korupcija valdžios institucijose.

Pasaulio Bankas atliko 200 Lietuvos įmonių tyrimus, kurių tikslas buvo nustatyti barjerus, trukdančius vystyti verslo veiklą ir plėtrą (1995). Aukšti mokesčiai, finansiniai suvaržymai ir bendra valstybinio reguliavimo našta buvo nurodyta, kaip pagrindiniai SVV barjerai. Tarp mažiau svarbių kliūčių buvo nurodyta silpna paklause ir verslo paslaugų prieinamumas. Išplėstinis Lietuvos privataus verslo tyrimas, paremtas metinių Lietuvos Statistikos Departamento ataskaitų nagrinėjimu, parodė, kad Lietuvoje yra gausu SVV vystymosi barjerų (Jančasukas 2000). Maža vartotojų perkamoji galia, kapitalo trūkumas ir biurokratija buvo nurodyta tarp svarbiausių SVV vystymosi barjerų.

Didžiausios SVV kliūtys Lietuvoje pagal Pasaulio Banko tyrimų rezultatus (2004) yra priskirti prie labiausiai trukdančių smulkiam ir vidutiniam verslui, nes 30% ir daugiau tyrime dalyvavusių respondentų juos nurodė kaip didžiausią jų verslo barjerą. Pagal tyrimų rezultatus Lietuvoje yra penki didžiausi smulkaus ir vidutinio verslo plėtros ir vystymosi barjerai. Iš šių penkių barjerų, trys yra formalūs veiksniai: mokesčių tarifai, reguliavimo politikos neapibrėžtumai, mokesčių administravimas. Vienas neformalus veiksnys: antikonkurenciniai veiksmai ir šešėlinė veikla (35,6 procentai); ir du įgūdžių veiksniai: darbo jėgos įgūdžiai ir darbo jėgos išsilavinimas (30,1 procentai). Didžiausias kiekis respondentų (66,5 procentai) nurodė mokesčių tarifus kaip pagrindinę savo verslo kliūtį. Tarp mažesnių kliūčių yra nurodyti vienas neformalus veiksnys – korupcija (27,6) ir keturi aplinkos veiksniai: finansinių išteklių prieinamumas, finansinių išteklių kaina, makroekonomikos nestabilumas ir teismų sistema/ginčų sprendimas. Pagal Pasaulio banko adiktus įmonių tyrimų rezultatus matyti, kad mokesčiai išlieka pagrindiniu verslo rūpesčiu Lietuvoje. Tai yra viena iš pagrindinių kliūčių valdant ir plečiant verslo veiklą (World Bank 2002).

Analizuojant dvejų metų tyrimų duomenis (Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos..., 2009) apie atskirų kliūčių poveikį SVV plėtrai, pastebimi esminiai pokyčiai

– 2009 m. didžiausia problema tapo personalo išlaikymo sąnaudos (67,8%), kai 2008 m. pirmoje vietoje buvo problema, susijusios su kvalifikuotų darbuotojų paieška (72,3%). Ši kliūtis 2009 m. atsidūrė trečioje vietoje – ją pažymėjo 64,4 procento verslininkų. Antra pagal svarbą kliūtimi 2009 m. tapo – nemokantys arba vėluojantys mokėti užsakovai – ją pažymėjo 66,7 procento visų verslininkų. Taip pat rimta kliūtimi tapo mažas įmonės pelningumas – ją 2009 m. kaip labai svarbią kliūtį nurodė 63,4 procento verslininkų. Prie vienu iš svarbiausių kliūčių reikėtų priskirti korupciją valdžios institucijose. Su ja susidūrė 44,1 procento 2009 m. ir 41,2 procento 2008 m. tirtų verslininkų. Prie mažiausios įtakos verslo plėtrai turėjusių kliūčių verslininkai priskyrė rizikos kapitalo prieinamumą bei darbo ir šeimos gyvenimo derinimą. Jas nurodė atitinkamai 26,7 ir 24,5 procento verslininkų.

Smulkaus ir vidutinio verslo didžiausia problema (Jasinavičius et al. 2008):

- valiutos keitimo,
- atsiskaitymo už prekes ar paslaugas užtikrinimo rizika.

Šiuo metu veikianti mokėjimų sistema labiau pritaikyta ir palankesnė stambiam verslui, kadangi naudojama smulkiame versle ji didina kaštus, kas mažina įmonės konkurencingumą.

Kita problema yra eksporto dokumentacija, kuri reikalauja ne tik laiko, bet ir profesionalių žinių, kurių stokoja smulkaus verslo atstovai.

Lietuvos valstybės integracinė politika yra palanki smulkiam verslui, tačiau ne visada ji padeda šiam verslui įsitvirtinti šalies rinkoje, jau nekalbant apie tarptautines rinkas.

Dar viena problema yra tai, kad Lietuva dar nesuformavo verslo rėmimo užsienio rinkose politikos. Priešingai, skatinamas importas, labiau susietas su asmeniniu vartojimu, energetiniais ištekliais.

Lietuvos valstybės parama smulkaus ir vidutinio verslo eksporto ir importo operacijoms, pavyzdžiui, specialiai uždraudžiant šią veiklą, tampa daugiau simbolinė, nes draudimo fondai yra riboti, trūksta viešumo, ir aiškių draudimo kriterijų.

Vilniaus miesto ir apskrities verslininkų, darbdavių konfederacijos vykdytose apklausose ir ES direktyviniuose dokumentuose įvardytos šios problemos, trukdančios SVV plėtrai ir jo efektyvumo augimui (Jasinavičius et al. 2008):

1. Verslo pradžioje stokojama finansinių išteklių, sudėtingi jų gavimo būdai;
2. Verslo pradžioje per didelė mokesčių našta;
3. Verslo pradžioje per didelė administracinė našta;

B priedo tęsinys

1. Per didelis stambiojo verslo ir kitu monopoliniu struktūrų spaudimas SVV;
 2. Visuomenėje nepakankamai plėtojama atsakingo verslumo kultūra:
 - a) daugelis visuomenės grupių nesuvokia tikrosios verslo naudos, teikiamos joms pačioms ir visuomenei apskritai;
 - b) žiniasklaidoje dominuoja verslo, verslininkų ir verslumo kritika (neigiami pavyzdžiai išpučiami);
 3. Per lėtai formuojamas atsakingam verslui palankus klimatas:
 - a) viešojo sektoriaus (valstybinių institucijų švietimo, kultūros, socialinės rūpybos ir kt.) darbuotojai nėra motyvuojami prisidėti diegiant platesnį verslą ir keliant jo veiklos efektyvumą šalyje;
 - b) visuomenėje nėra nuostatos, kad visi gyventojai privalo siekti plačiau diegti verslumą savo gyvenime ir padėti jam augti, ypač jei jis yra pradinės stadijos;
 4. Nepakankamai naudojamos efektyvios priemonės, mažinančios riziką ir didinančios motyvuojamą atlygį savisamdos ir verslo pradžioje;
 5. Švietimo ir lavinimo sistema neparuošia jaunimo sėkmingai darbinei ir savisamdos karjerai bei nuosavo verslo pradžiai;
 6. Nėra patikros sistemos verslumo gebėjimams matuoti (turimos verslumo žinios ir gebėjimai netikrinami, jų stygius neįvertinamas).
- Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo tarptautinės plėtros problemos (Rudzkis et al. 2007):
- įmonių vadovams trūksta informacijos apie verslo galimybes užsienyje;
 - nepakankama darbuotojų kvalifikacija tarptautinių ekonominių santykių srityje;
 - Lietuvos valstybės dėmesys ir pagalba kompanijoms, ketinančioms vystyti veiklą kitose šalyse, nežymi, netobuli eksporto skatinimo įstatymai;
 - valiutos keitimo ir atsiskaitymo už prekes ar paslaugas užtikrinimo rizika;
 - tarptautinių mokėjimų ir atsiskaitymų sistemų naudojimas;
 - eksporto dokumentacija;
 - sunkiausi prekybos barjerai Lietuvos įmonėms yra muitai ir kitų šalių taikomos importo kvotos;
 - marketingo ypatumai;
 - kitų šalių standartai;
 - įvairios prekybos kliūtys ir apribojimai;

- finansinės institucijos reikalauja pateikti išsamius finansinius dokumentus, o SVĮ yra labai jautrios bet kokiam finansinės informacijos pateikimui išorinėms institucijoms, susiduria su užstato, didelių palūkanų ir kitais sunkumais, negali aktyviai dalyvauti kapitalo rinkoje;
- SVĮ negali konkuruoti su didelėmis įmonėmis dėl siūlomo darbo užmokesčio, todėl joms sunku samdyti kvalifikuotą darbo jėgą. SVĮ vadovai, kurie neretai būna ir savininkai, nėra linkę investuoti į darbuotojų mokymą ir kvalifikacijos kėlimą, kadangi bijo, kad įgiję daugiau žinių tokie darbuotojai išeis iš įmonės ir galbūt net įkurs konkuruojančią įmonę.

Nepaisant pažangos smulkiojo ir vidutinio verslo sektoriuje, gerinant bendrąją verslo aplinką ir mažinant patekimo į rinką barjerus, verslumo dinamika šalyje išlieka silpna. Administracinės naujų įmonių steigimo procedūros sudėtingos, verslininkai stokoja pradinio kapitalo ir vadybos bei finansinių gebėjimų, rinkodaros bei eksporto įgūdžių ir informacijos. Sprendimai, priimti dėl krizės įveikimo, ekonomikos skatinimo bei verslo aplinkos gerinimo, įgyvendinami vangiai ir kol kas laukiamų rezultatų neduoda. Verslo gaivinimui siūlomos lėšos, kurias reikia brangiai skolintis. Vienas iš pagrindinių trūkumų, stabdančių tolygų smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą Lietuvoje yra nevienodas šio ūkio sektoriaus išsivystymas skirtinguose regionuose (Vijeikis, Baležentis 2010).

Išvados

Straipsnyje buvo iškeltas tikslas - išryškinti su kokiomis problemomis susiduria Lietuvos smulkus ir vidutinis verslas besiskverbdamas į užsienio rinkas. Tikslui pasiekti buvo įgyvendinti iškelti uždaviniai ir padarytos tokios išvados:

1. Smulkųjį verslą įvairios šalys apibrėžia pagal skirtingus kriterijus, tačiau įmonės statusą labiausiai lemia darbuotojų skaičius. Lietuvoje smulkiojo ir vidutinio verslo samprata atitinka Europos Komisijos rekomendacijas. Įmonės statusas nustatomas pagal darbuotojų skaičių, metines pajamas arba balansinę turto vertę, privaloma savarankiška veikla.
2. Smulkios ir vidutinės įmonės sudaro daugiau kaip 99 proc. visų šalyje veikiančių įmonių.
3. Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros skatinimas yra vienas svarbiausių ekonominės plėtros uždavinių, leidžiančių įgyvendinti šalies raidos tikslus: didinti BVP, mažinti nedarbą gerinti įmonių inovacinę veiklą, didinti gyventojų perkamąją galią, gerinti gyventojų socialinį bei ekonominį gyvenimą, mažinti regioninius netolygumus.

B priedo tęsinys

4. Smulkių įmonių plėtra neįmanoma be valstybės palaikymo ir paramos. Smulkusis verslas, pradėdamas tarptautinę veiklą, susiduria su įvairiomis vidinėmis ir išorinėmis problemomis. Didžiausia problema yra valiutos keitimo ir atsiskaitymo už prekes ar paslaugas užtikrinimo rizika. Šiuo metu veikianti mokėjimų sistema labiau pritaikyta ir palankesnė stambiam verslui, kadangi naudojama smulkiame versle ji didina kaštus, kas mažina įmonės konkurencingumą. Viena svarbiausių problemų yra eksporto dokumentacija, kuri reikalauja ne tik laiko, bet ir profesionalių žinių, kurių stokoja smulkaus verslo atstovai.

Literatūra

- Andersson, S., Gabrielsson, J., Wictor, I. (2004). International Activities in Small Firms: Examining Factors Influencing the Internationalization and Export Growth of Small Firms, *Canadian Journal of Administrative Sciences* 21(1): 22-34.
- Banys R., Rudminaitis V., Grybėnas V. 2005. *Smulkaus ir vidutinio verslo plėtros kliūtys Lietuvoje*. Vilnius 7p.
- Bell, J., Crick, D., Young, S. 2004. Small Firm Internationalization and Business Strategy, *International Small Business Journal* 22(1): 23-56.
- Berkema, H., Vermeulen, F. 1998. International Expansion through Start-up or Acquisition: a Learning Perspective. *Academy of Management Journal* 41(1): 7-26.
- Calof, J. L. 1993. The Impact of Size on Internationalization, *Journal of Small Business Management* 31(4): 60-69.
- Calof, J. L. 1994. The Relationship Between Firm Size and Export Behavior Revisited, *Journal of International Business Studies* 25(2): 367-387.
- Europos Parlamentas 2007. *Pranešimas nariams 14/2007*. [žiūrėta 2010 12 14]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/cm/651/651790/651790lt.pdf>.
- Jančiauskas, E. 2000. Verslo plėtra Lietuvoje ir Vidurio Europoje: 1995-1999 metų tyrimų PECO-panel, DOSME-panel, "Smulkių ir vidutinių įmonių verslo sąlygos" rezultatai. Statistikos tyrimai 189 p.
- Jasinavičius R., Broga Š., Vasiliasukas A., Kalesnykas T. 2008. *Efektiviai smulkiojo ir vidutinio verslo veiklai Lietuvoje taikomų šakninių apribojimų nustatymas ir jų įveikimo strategija*. Taikomas mokslinio tyrimo darbas. Lietuvos Respublikos ūkio ministerija. Vilnius 39 p.
- Liesch, P. W., Knight, G. A. 1999. Information Internationalization and Hurdle Rates in Small and Medium Enterprise Internationalization, *Journal of International Business Studies* 30(2): 383 - 394.
- Lietuvos Respublikos smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas 1998, aktuali redakcija, Nr.: VIII-935, 2010-03-23.
- Manolova, T. S., Brush, C. G., Edelman, L. F., Greene, P. G. 2002. Internationalization of Small Firms: Personal Factors Revisited, *International Small Business Journal* 20(1): 9-31.
- Mažylis L., 2006. Nr. 16, *Paramos smulkiajam ir vidutiniam verslui administravimo Lietuvoje europinis kontekstas*, Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas. 45 p. ISSN 1648-2603.
- McIntyre, R. J. 2002. SME „Success“ in Transition: Policy Research and Ownership Alternatives. *International Association for the Economics of Participation*, May 7, 2002, Brussels, Belgium.
- Misiūnas A. 2008. *Verslo plėtros įtaka šalies ekonomikai*, Lietuvos statistikos darbai. Vilnius. 35 p. ISSN 1392-642X.
- Mockaitė A. I., Vaiginienė E. 2005. *Vidurio bei Rytų Europos smulkiojo ir vidutinio verslo internacionalizavimo problemos*. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. 13 p. ISSN 1392-1142.
- Praktinio informacinių technologijų taikymo ir elektroninio verslo sprendimų įmonėse metodinis vadovas: Gamybos proceso kokybės kontrolė. 2006- Lietuvos ekonominės plėtros agentūra.
- Rudzkis R., Dikčius V., Dulskis D. 2007. Lietuvos mažų ir vidutinių įmonių būklė ir plėtros tendencijos. *Lietuvos mažų ir vidutinių įmonių būklė ir plėtros tendencijos. Straipsnių rinkinys*. 267 – 288 p. ISBN 978-9955-9838-4-2.
- Statistikos departamentas prie Lietuvos respublikos vyriausybės 2009. *Smulkiojo ir vidutinio verslo sąlygos*. Vilnius. 92 p. ISSN 2029-0780.
- Statistikos departamentas, *Smulkaus ir vidutinio verslo rodikliai 2005-2009 m.* [žiūrėta 2010 12 14]. Prieiga per internetą: <<http://www.stat.gov.lt/lt/pages/view/?id=2155>>.
- Štreimikienė D., Dapkus R., Šivickas G. 2007. *Paramos smulkiam ir vidutiniam verslui efektyvumo vertinimas*. Ekonomika. nr. 80: 84–102 p. ISSN 1392-1258.
- Vijeikis J., Baležentis A. 2010. Smulkaus ir vidutinio verslo vystymo problemos bei perspektyvos Lietuvos regionuose, Mykolo Romerio universitetas, *Management theory and studies for rural business and infrastructure development. Research papers*. 20(1): 11. ISSN 1822-6760.
- World Bank 2002. *Lithuania. Country Economic Memorandum. Converging to Europe: Policies to Support Employment and Productivity Growth*. Report No. 25005-LT.
- Žukauskas P. 2006, *Kompanijų veiklos internacionalizacija*. – Kaunas: VDU. 334 p. ISBN 9955-12-096-7.

INTERNATIONAL DEVELOPMENT PROBLEMS OF SMALL AND MEDIUM SIZED FIRMS IN LITHUANIAN

E. KRAVČUN

Abstract

The problems analyzed in this paper are related with the obstacle to international development of small and medium sized Lithuanian enterprises. The criteria of business determination of small and medium sized enterprises and importance to the country economic development are discussed. The situation of small and medium sized Lithuanian enterprises during 2005-2009 are discussed as well. The main focus is on the analysis of the problems of small and medium sized Lithuanian enterprises development.

On the basis of investigations was revealed to problems international development issues with which the fights and wich must be overcome small and medium business.

Keywords: small and medium business, problems, barriers, factors.

C priedas. Europos kredito unijų rodiklių koreliacinė regresinė analizė

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,806237
R Square	0,650018
Adjusted R Square	0,606271
Standard Error	882,1665
Observations	10

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	11563030	11563030	14,8583	0,004845
Residual	8	6225741	778217,7		
Total	9	17788772			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	9850,089	1717,202	5,736128	0,000436	5890,214	13809,96	5890,214	13809,96
Y	-0,00091	0,000235	-3,85465	0,004845	-0,00145	0,00036	0,00145	0,00036

RESIDUAL OUTPUT

<i>Observation</i>	<i>Predicted X1</i>	<i>Residuals</i>
1	2361,733	32,26731
2	2136,525	281,4746
3	1930,63	638,3699
4	2370,348	300,6519
5	2993,134	-274,134
6	3767,158	-904,158
7	3564,586	-764,586
8	4195,655	-1378,66
9	4749,931	1289,069
10	5118,299	779,701

C priedo tęsinys

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,947699
R Square	0,898133
Adjusted R Square	0,8854
Standard Error	2,14E+09
Observations	10

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	3,22E+20	3,22E+20	70,5339	3,07E-05
Residual	8	3,65E+19	4,57E+18		
Total	9	3,59E+20			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	-1,7E+10	4,16E+09	-4,11371	0,00337	-2,7E+10	7,5E+09	2,7E+10	7,5E+09
Y	4789,125	570,2392	8,39845	3,07E-05	3474,151	6104,09	3474,15	6104,09

RESIDUAL OUTPUT

<i>Observation</i>	<i>Predicted X2</i>	<i>Residuals</i>
1	2,24E+10	-2,3E+08
2	2,36E+10	-6,8E+08
3	2,47E+10	-3,3E+09
4	2,24E+10	2,48E+09
5	1,91E+10	2,14E+09
6	1,5E+10	2,68E+09
7	1,61E+10	-1,5E+09
8	1,27E+10	1,1E+09
9	9,81E+09	-1,7E+09
10	7,86E+09	-1,1E+09

C priedo tęsinys

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,966129
R Square	0,933406
Adjusted R Square	0,925082
Standard Error	1,01E+09
Observations	10

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	1,16E+20	1,16E+20	112,1307	5,53E-06
Residual	8	8,24E+18	1,03E+18		
Total	9	1,24E+20			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	-9,9E+09	1,98E+09	-4,99403	0,001061	-1,4E+10	5,3E+09	1,4E+10	5,3E+09
Y	2867,511	270,7964	10,58918	5,53E-06	2243,054	3491,969	2243,054	3491,969

RESIDUAL OUTPUT

<i>Observation</i>	<i>Predicted X3</i>	<i>Residuals</i>
1	1,38E+10	-7,8E+08
2	1,45E+10	-6,5E+08
3	1,52E+10	-9,6E+08
4	1,38E+10	1,58E+09
5	1,18E+10	1,04E+09
6	9,36E+09	9,36E+08
7	1E+10	-7,2E+08
8	8E+09	7,55E+08
9	6,25E+09	-7E+08
10	5,09E+09	-5E+08

C priedo tęsinys

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,974502
R Square	0,949655
Adjusted R Square	0,943362
Standard Error	2,34E+08
Observations	10

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	8,26E+18	8,26E+18	150,903	1,79E-06
Residual	8	4,38E+17	5,47E+17		
Total	9	8,69E+18			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	-3,3E+09	4,55E+08	-7,35148	7,98E-05	-4,4E+09	2,3E+09	4,4E+09	2,3E+09
Y	766,6156	62,40622	12,2842	1,79E-06	622,7066	910,524	622,706	910,524

RESIDUAL OUTPUT

<i>Observation</i>	<i>Predicted X4</i>	<i>Residuals</i>
1	2,98E+09	1,19E+08
2	3,17E+09	2,76E+08
3	3,34E+09	32540064
4	2,97E+09	-2,1E+08
5	2,45E+09	-3,5E+07
6	1,79E+09	92053207
7	1,96E+09	-5,2E+08
8	1,43E+09	40349251
9	9,62E+08	89649494
10	6,51E+08	1,12E+08

C priedo pabaiga

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,957338
R Square	0,916497
Adjusted R Square	0,906059
Standard Error	2,22E+09
Observations	10

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	4,33E+20	4,33E+20	87,8044	1,38E-05
Residual	8	3,95E+19	4,93E+18		
Total	9	4,73E+20			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	-2E+10	4,32E+09	-4,68582	0,00157	-3E+10	-1E+10	-3E+10	-1E+10
Y	5552,92	592,6022	9,37040	1,38E-05	4186,377	6919,463	4186,377	6919,463

RESIDUAL OUTPUT

<i>Observation</i>	<i>Predicted X5</i>	<i>Residuals</i>
1	2,56E+10	-2,2E+08
2	2,7E+10	-6E+08
3	2,82E+10	-3,3E+09
4	2,55E+10	2,53E+09
5	2,17E+10	2,35E+09
6	1,7E+10	2,96E+09
7	1,82E+10	-2,1E+09
8	1,43E+10	7,04E+08
9	1,1E+10	-1,4E+09
10	8,7E+09	-9,4E+08

D priedas. Europos Sąjungos kredito unijų rodiklių koreliacinė regresinė analizė

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,362791
R Square	0,131617
Adjusted R Square	-0,15784
Standard Error	0,022086
Observations	5

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	0,000222	0,000222	0,45469	0,548423
Residual	3	0,001463	0,000488		
Total	4	0,001685			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	0,047824	0,010395	4,60054	0,01930	0,014742	0,08090	0,01474	0,08090
X1	-0,2376	0,352356	-0,67431	0,54842	-1,35895	0,88375	-1,35895	0,88375

RESIDUAL OUTPUT

<i>Observation</i>	<i>Predicted Y</i>	<i>Residuals</i>
1	0,039746	0,01361
2	0,040459	-0,03056
3	0,046636	0,015913
4	0,058041	-0,00621
5	0,04331	0,007249

D priedo tęsinys

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,175907
R Square	0,030943
Adjusted R Square	-0,29208
Standard Error	0,023331
Observations	5

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	5,21E-05	5,21E-05	0,095794	0,777189
Residual	3	0,001633	0,000544		
Total	4	0,001685			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	0,037145	0,029358	1,265243	0,295125	-0,05629	0,130576	-0,05629	0,130576
X2	0,37581	1,214227	0,309506	0,777189	-3,4884	4,240024	-3,4884	4,240024

RESIDUAL OUTPUT

<i>Observation</i>	<i>Predicted Y</i>	<i>Residuals</i>
1	0,045413	0,007943
2	0,045789	-0,03589
3	0,05105	0,011499
4	0,040903	0,010923
5	0,045037	0,005522

D priedo pabaiga

SUMMARY OUTPUT

<i>Regression Statistics</i>	
Multiple R	0,326431
R Square	0,106557
Adjusted R Square	-0,19126
Standard Error	0,022402
Observations	5

ANOVA

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Significance F</i>
Regression	1	0,00018	0,00018	0,35779	0,591879
Residual	3	0,001506	0,000502		
Total	4	0,001685			

	<i>Coefficients</i>	<i>Standard Error</i>	<i>t Stat</i>	<i>P-value</i>	<i>Lower 95%</i>	<i>Upper 95%</i>	<i>Lower 95,0%</i>	<i>Upper 95,0%</i>
Intercept	-0,00341	0,082612	-0,0413	0,96965	-0,26632	0,25949	-0,26632	0,25949
X3	0,593833	0,992763	0,59816	0,59187	-2,56558	3,75324	-2,56558	3,75324

RESIDUAL OUTPUT

<i>Observation</i>	<i>Predicted Y</i>	<i>Residuals</i>
1	0,045876	0,00748
2	0,039344	-0,02944
3	0,03875	0,023799
4	0,050033	0,001793
5	0,05419	-0,00363